

Janne Hentunen

YMPÄRISTÖKASVATUKSEN INTEGROINTI PESÄPALLOKOULUTOIMINTAAN

Jyväskylän yliopisto

Liikunnan sosiaalitieteiden laitos

Liikuntasuunnittelun ja -hallinnon

pro gradu – tutkielma

Kevät 2000

TIIVISTELMÄ

Janne Hentunen
 Jyväskylän yliopisto
 Liikunnan sosiaalitieteiden laitos
 Liikuntasuunnittelun ja – hallinnon pro gradu – tutkielma
 Kevät 2000

Ympäristökasvatuksen integrointi pesäpallokoulutoimintaan

Tutkimuksen lähtökohtana oli pesäpalloliikkeen päätös lähteä tukemaan YK:n maailmanlaajuisen ympäristö- ja kehityskonferenssin (UNCED) vuonna 1992 käynnistämää Kohti kestäväää kehitystä-projektia. Pesäpallo toimi ympäristökasvatuksen pilottilajina, jonka kautta hankittiin kokemuksia prosessin laajentamiseksi koko liikunnan ja urheilun alueelle. Projektin kokeilukohteena oli Suur – Savon Pesis ry:n alue ja kohderyhmänä sen pesäpallokoulut, joista muodostettiin kestävän kehityksen pesäpallokouluetju. Projektin toteutuksessa keskeisiä olivat kestävän kehityksen pesäpallokoulujen kehittämistilaisuudet, jotka toteutettiin yhteistyössä Rantasalmen Järviluonnonkeskuksen kanssa. Tutkimukseen osallistui kuusi alueen kahdeksasta pesäpallokoulusta.

Tutkimus toteutettiin toimintatutkimuksena. Pesäpallokoulujen kesän 1995 toimintaa tarkasteltiin lähtökohtatilanteena ja kesän 1996 aikana kerättiin tietoa ympäristökasvatuksen toteutumista kesän pesäpallokoulutoiminnassa. Lisäksi käynnistämistilaisuuksiin osallistuneilta kysyttiin tietoja heidän asenteistaan ja mielipiteistään ennen tilaisuutta. Käynnistämistilaisuuksien aineistonkeruun menetelmäksi valittiin luentopäiväkirja, jota pitivät kaikki tilaisuuksiin osallistuneet. Pesäpallokoulukesän päätteeksi tehtiin kysely pesäpallokoulujen toimintaan osallistuneille pesäpallokoulun rehtoreille, ohjaajille ja taustahenkilöille heidän ympäristöasenteidensa selvittämiseksi ja tuloksien vertailemiseksi ennen käynnistämistilaisuuksia tehdyn kyselyn tuloksiin.

Tulosten perusteella pidetyt käynnistämistilaisuudet osoittautuivat merkitykselliseksi ympäristökasvatuksen integroinnin onnistumiselle. Projektin pesäpallokouluista parhaiten onnistuivatkin ne, joiden edustajat osallistuivat aktiivisimmin kehittämistilaisuuksiin. Saadut kokemukset ympäristökasvatuksen integroinnista pesäpallokoulutoimintaan olivat pääosin positiivisia. Ympäristöasiat, jotka toimintaan liitettiin, onnistuivat lähes poikkeuksetta ja pesäpallokoululaiset suhtautuivat myönteisesti yhdistämistä kohtaan. Integroinnin ongelmat ilmenivät pesäpallokoulujen järjestäjien valmiuksissa ja rohkeudessa liittää uusia asioita toimintaan. Ympäristöasioita liitettiin lähinnä pesäpallokoulujen tuki- ja oheistoimintoihin. Yhdistetyt asiat olivat konkreettisia ja yksinkertaisesti toteutettavissa.

Yleisimmin toteutettuja ympäristöasioita olivat yhteiskyyditykset, pyöräily pesäpallokoulumatkoilla ja eväiden ympäristöystävällinen pakkaaminen. Näkyvin yksittäinen tapahtuma oli pesäpallokoulujen yhteinen pelipäivä Rantasalmella. Kokemukset ja palaute päivästä olivat positiivisia. Pesäpallokoululaisille pelipäivä toi normaaliin toimintaan mukavaa vaihtelua ja pesäpallokoulujen ympäristö-

kasvatusta pystyttiin täydentämään ja syventämään Järviluonnonkeskuksen tarjonnalla. Varsinaisen pesäpallokoulutoiminnan yhteyteen ympäristökasvatusta liitettiin vain vähän, lähinnä harjoitusten verryttelyihin.

Ympäristökasvatuksen osa-alueista parhaiten otettiin huomioon oman ympäristön parantaminen ja kyky toimia vastuullisesti. Projektiin osallistuneiden pesäpallokoulujen taustahenkilöiden, rehtoreiden ja ohjaajien ympäristöasenteita voidaan pitää varsin positiivisina eikä ennen ja jälkeen pesäpallokoulujen saaduissa tuloksissa ollut merkittäviä eroja. Huolimatta siitä, että osa rehtoreista ja ohjaajista koki valmiutensa riittäväksi liittämään ympäristökasvatusta pesäpallokoulutoimintaan, niin lisätietoja ja -taitoja tarjoavalle koulutukselle katsottiin yleisesti olevan tarvetta.

Avainsanat: Pesäpallo, pesäpallokoulu, kestävä kehitys, ympäristökasvatus.

I) JOHDANTO

1 TUTKIMUKSEN LÄHTÖKOHDISTA	7
1.1 Pesäpalloliike ja UNCED - kohti kestävää kehitystä – projekti	7
1.2 Pesäpallokoulutoiminta	8
1.3 Kestävä kehitys	9
1.4 Liikunta ja kestävä kehitys	11
2 YMPÄRISTÖKASVATUS KESTÄVÄN KEHITYKSEN EDISTÄMIS- KEINONA	13
2.1 Ympäristökasvatuksen käsitteestä	13
2.1.1 Luonnonsuojeluopetuksesta ympäristö- ja kehityskasvatuk- seen	13
2.1.2 Kansainvälinen ympäristökasvatus	14
2.1.3 Ympäristökasvatuksen alueen jaottelu ja osa-alueet	16
2.2 Ympäristökasvatus eri ikäkausina	17
2.3 Ympäristökasvattajat	18
2.3.1 Koulu ympäristökasvattajana	18
2.3.2 Liikunta- ja muu vapaaehtoistoiminta ympäristökasvattajana	19
2.4 Ympäristöasenteiden muodostamisesta ja muokkaamisesta	20
2.5 Ympäristöasenteiden ja käyttäytymisen välisestä ristiriidasta	21
II) TOIMINTATUTKIMUS MENETELMÄNÄ YMPÄRISTÖKASVATUKSEN INTEGROINNISSA PESÄPALLOKOULUTOIMINTAAN	
1 TOIMINTATUTKIMUS TUTKIMUSMENETELMÄNÄ	22
1.1 Toimintatutkimuksen historiaa	22
1.2 Toimintatutkimuksen määrittely	22
1.3 Toimintatutkimuksen tutkimusperiaatteet	23
1.4. Toimintatutkimuksen erilaisia suuntauksia	24
1.5 Toimintatutkimus käytännössä	24
1.6 Toimintatutkimuksen luotettavuus	25

2 TÄMÄ TUTKIMUS TOIMINTATUTKIMUKSENA	27
2.1 Tutkimukseen osallistuvien roolien määrittely	27
2.1.1 Aloitteentekijä ja tutkimusprojektiin osallistuvat tahot	27
2.1.2 Tutkijan rooli	27
2.2 Tutkimuksen tavoitteet	28
2.2.1 Toimintasuunnitelman rakentaminen	28
2.2.1.1 Käynnistämävaiheen ongelmia	31
2.2.2 Tutkimussuunnitelman rakentaminen	32
2.2.2.1 Tutkimustehtävät	32
2.2.2.2 Tutkimus- ja aineistonkeruumenetelmät	33
3 TOIMINTA- JA TUTKIMUSSUUNNITELMIEN TOTEUTUS	34
3.1 Projektiin osallistuneet pesäpallokoulut	34
3.2 Käynnistämistilaisuus I	35
3.2.1 Käynnistämistilaisuuden ympäristökasvatusosuus	35
3.2.2 Kestävän kehityksen pesäpallokoulujen ideointi	37
3.3 Käynnistämistilaisuus II	39
3.4 Projektin käynnistämävaiheen tuloksia	42
3.4.1 Palautetta käynnistämistilaisuuksista	42
3.4.2 Ympäristöasenteet ennen projektin käynnistämistä	43
3.4.3 Ympäristökäyttäytyminen ennen projektin käynnistämistä	47
3.4.4 Pesäpallokouluhenkilöiden mielipiteet ympäristökasvatuksesta	47
3.5 Pesäpallokoulujen pelipäivän toteutuminen	49
3.5.1 Pelipäivän ympäristötestien tuloksia	50
3.5.1.1 Juoman valinta	51
3.5.1.2 Pakkauksen valinta	51
3.5.1.3 Jätteiden lajittelutehtävä	52
3.5.2 Huomioita ympäristötestien tuloksista	52
3.5.3 Kokemuksia ja palautetta pelipäivästä	53
3.6 Ympäristökasvatuksen integrointi pesäpallokoulujen toimintaan	54
3.6.1 Pesäpallokoulu A	54
3.6.2 Pesäpallokoulu B	55
3.6.3 Pesäpallokoulu C	55
3.6.4 Pesäpallokoulu D	56

3.6.5 Pesäpallokoulu E	56
3.6.6 Pesäpallokoulu F	57
3.6.7 Huomioita kestävän kehityksen pesäpallokoulujen ympäristökasvatuksesta	59
3.7 Ympäristöasenteet pesäpallokoulujen jälkeen	60
3.8 Ympäristökäyttäytyminen pesäpallokoulujen jälkeen	64
3.9 Mielipiteet ympäristökasvatuksen soveltumisesta pesäpallokoulu- toimintaan projektin jälkeen	65
3.10 Pesäpallokoulujen rehtoreiden ja ohjaajien mielipiteet ympäristökasvatuksen osa-alueista	68
3.11 Kokemuksia ja palautetta ympäristöasioiden yhdistämisestä pesäpallokoulutoimintaan	69
3.12 Pesäpallokouluhenkilöiden näkemys kestävän kehityksen pesäpallokoulujen tulevaisuudesta	70
3.13 Pesäpallokoulujen henkilöstön ympäristökasvatuskoulutuksen tarpeesta	70
4 POHDINTA	72
4.1 Yhteenveto prosessista, tuloksista ja huomioita yhdistämisestä	72
4.2 Tutkimusmenetelmän soveltuvuudesta	75

LÄHTEET

LIITTEET

I) JOHDANTO

1 TUTKIMUKSEN LÄHTÖKOHDISTA

1.1 Pesäpalloliike ja UNCED - kohti kestävästä kehitystä - projekti

Tutkimuksen lähtökohtana oli pesäpalloliikkeen päätös lähteä tukemaan Yhdistyneiden kansakuntien maailman laajuisen ympäristö- ja kehityskonferenssin (UNCED) vuonna 1992 Rio De Janeirossa käynnistämää Kohti kestävästä kehitystä- projektia. Pesäpalloliike käynnisti yhteistyössä ympäristöministeriön, opetusministeriön ja opetushallituksen kanssa kestävästä kehityksen pilottihankkeen liikunnan alueella ja oli siten kansallisesti toteuttamassa UNCED-projektia vuosina 1995 - 1997. (Pesäpalloliitto, 1995).

Yhteistyöllä liikunnan ja urheilun kanssa julkishallinto saa lisää toteutusvoimaa ja kokemuksia liikunnan toimialan hyödyntämismahdollisuuksista UNCED-asiakirjan agenda 21 toteuttamiseen Suomessa. Agenda 21 on toimintaohjelma kestävästä kehityksen periaatteiden toteuttamiseksi. Pesäpallo on toiminut ympäristökasvatuksen pilottilajina, jonka kautta on hankittu kokemuksia prosessin laajentamiseksi koko liikunnan ja urheilun alueelle. Pesäpalloliikkeen kestävästä kehityksen projektin keskeisiä alueita ovat olleet pesäpallokoulutoiminta, leirit toiminta sekä ohjaajien ja valmentajien koulutus. Tavoitteena on ollut kestävästä elämäntavan luominen niin, että pesäpallon avulla niin lapsille, nuorille ja heidän vanhemmilleen kuin myös katsojille ja pelaajille syntyy käsitys henkilökohtaisten asenteiden tärkeydestä kestävästä kehityksen edistämiseksi. (Pesäpalloliitto, 1995).

Tässä tutkimuksessa tarkastellaan ympäristökasvatuksen keinoin tehtyä kestävästä kehityksen periaatteiden yhdistämis- ja konkretisointiprosessia pesäpallokoulutoimintaan toimintatutkimuksen menetelmien mukaisesti. Projektin pilotti-alueena olivat Suur-Savon Pesis ry:n alue, ja kohderyhmänä sen pesäpallokoulut, joista muodostettiin kestävästä kehityksen pesäpallokoulukehittämisen projekti. Projektin toteutuksessa keskeisellä sijalla olivat kestävästä kehityksen pesäpallokoulujen kehittämistilaisuudet, jotka toteutettiin yhteistyössä Rantasalmen Järviluonnonkeskuksen kanssa, sekä niiden aikana kehitetyn kestävästä kehityksen pesäpallokouluohjelmien käytännön toteutumisen seuranta.

Koulutuksesta, toteutuksesta ja tutkimustuloksista saatuja tietoja hyödynnetään kestäväen kehityksen pesäpallokoulutoimintaa edelleen kehitettäessä sekä samalla tuotetaan aineistoa liikunnan ja kestäväen kehityksen integroinnin konkretisointia varten.

1.2 Pesäpallokoulutoiminta

Monien pesäpalloseurojen junioritoimintaa monipuolistavat ja täydentävät sarjatoiminnan lisäksi järjestettävät pesäpallokoulut, joista yleisesti käytetään nimitystä pesiskoulut. Pesäpallokoulu on pääsääntöisesti suunnattu 7 -13-vuotiaille tytöille ja pojille. Pesäpallokoulutoiminta on osassa pesäpalloseuroja eriytetty selkeästi juniorijoukkueiden toiminnasta omaksi kokonaisuudekseen, kun taas joissakin seuroissa juniorijoukkueiden ja pesäpallokoulujen toiminnot ovat hyvin lähellä toisiaan. On kuitenkin huomattava, että pesäpallokoulujen ja juniorijoukkueiden toiminta-ajatukset, tavoitteet ja ominaispiirteet poikkeavat selkeästi toisistaan. Kun juniorijoukkueiden tarkoituksena on järjestää lahjakkaille lapsille pesäpallon erikoisvalmennusta ja kilpailutoimintaa, niin pesäpallokouluissa tarjotaan kaiken tasoisille lapsille mahdollisuus osallistua pesäpallotoimintaan. (Vatanen 1993, 14-15.)

Pesäpallokoulutoiminnan kehittämiseksi Pesäpalloliitto käynnisti vuonna 1993 Läpilyöntiprojektin. Projektiin liittyen Jouni Vatanen (1993) on koonnut junioritoimintaoppaan, jonka mukaan pesäpallokoulujen tavoitteena on tarjota kaikille halukkaille lapsille pesäpallon harrastusmahdollisuus, sytyttää mahdollisimman monessa liikunnan harrastuksen kipinä ja avata ovet seuratoimintaan tulemiselle. Pyrkimys on siis määrällisesti suurten joukkojen toimintaan. (Vatanen 1993, 14-15.)

Pesäpallokoulu on tietyn tuntimäärän tai ajanjakson kokonaisuus, jonka ydinsäältä koostuu liikunnallisia perusvalmiuksia kehittävistä leikinomaisesta toiminnasta, pesäpallon perustaitojen opettelusta ja urheiluseuran tai kunnan sisäisistä peleistä. Lisäksi toimintaa täydennetään erilaisilla oheis- ja tukitoiminnoilla, kuten pesäpallokoulun avajais- ja päättäjäistilaisuuksilla sekä esimerkiksi leireillä ja matkoilla. Toiminta rahoitetaan osanottajien palvelumaksuilla ja yhteistyösopimuksilla. Pesäpallokoulujen ohjaustoiminnasta vastaavat useimmiten nuoret ohjaajat, joille pesäpallokoulu antaa usein kesätyöpaikan. (Vatanen 1993, 14-15, 31.)

1.3 Kestävä kehitys

Kestävän kehityksen käsitteen (sustainable development) toi ensimmäisen kerran julkiseen keskusteluun Kansainvälinen Luonnonsuojeluliitto vuonna 1980, mutta laajempaan tietoisuuteen kestävä kehitys tuli vuonna 1987 YK:n alaisen ympäristön ja kehityksen maailmankomission, ns. Brundtlandin komission mietinnön Our Common Future myötä. Teos on julkaistu suomenkielisenä nimellä Yhteinen tulevaisuutemme vuonna 1988. (Allardt, 1991, 11.)

Brundtlandin komission raportin keskeisin lähtökohta on, että rajaton kasvu maapallolla on mahdotonta ja, että nykysukupolven on kyettävä tyydyttämään tarpeensa vaarantamatta tulevien sukupolvien mahdollisuuksia tyydyttää omat tarpeensa. "Laajemmin ymmärrettynä kestävä kehityksen tavoitteena on se, että ihmiset oppivat pysyvästi elämään sopuossuussa keskenään ja sopuossuussa luonnon kanssa." (Herva ym.1992, 9.) Raportissa ei pyritä yksiselitteiseen käsitteen määrittelyyn eikä väitteiden ja ajatusten tieteelliseen määrittelyyn, vaan ympäristö- ja kehityskysymysten nostamiseen osaksi yhteiskunnallista ja poliittista keskustelua (Yhteinen tulevaisuutemme, 1988; Oittinen 1995, 1).

Kestävän kehityksen saavuttamiseksi Brundtlandin komissio määritteli seuraavat ympäristö- ja kehityspoliitiikan päämäärät (Yhteinen tulevaisuutemme, 1988):

1. "Kasvu on saatava elpymään."
  2. "Kasvun laatua on muutettava."
  3. "Kaikkien välttämättömimmät tarpeet eli työpaikan, ruoan, energian, asunnon, veden ja riittävän hygienian tarpeet on tyydytettävä."
  4. "Väestön määrä ja muutokset on pidettävä kestävyuden edellyttämässä rajoissa."
  5. "Luonnonvaraperustaa on suojeltava ja vahvistettava."
  6. "Teknologian kehityssuuntaa on muutettava ja teknologiasta aiheutuvat riskit on saatava hallintaan."
  7. "Ympäristö- ja talousnäkökohdat on nivottava päätöksenteossa yhteen."
- (Herva ym. 1992, 10 .)

Brundtlandin komissio ei ole tarkkaan yksilöinyt tarvittavia toimenpiteitä, vaan kestävä kehityksen konkretisointi on jätetty maailmanlaajuisen, paikallistasolla

tapahtuvan jatkotyön varaan. Tähän päämäärään pyrittiin osaltaan myös tällä ympäristökasvatusta ja pesäpallokoulutoimintaa integroivalla projektilla.

Maailmankomission raportin pohjalta kestäväälle kehitykselle on annettu useita määritelmiä (katso mm. Willberg 1992, 17). Esimerkiksi Suomen akatemia (Kestävän kehityksen tutkimusohjelma, 1990) on määritellyt sen yhteiskuntapoliittiseksi strategiaksi, jonka tavoitteena on edistää ihmisyhteisöjen kehitystä ekologisesti kestäväällä tavalla. World Resources Institute (1986) puolestaan pitää sitä strategiana, jossa luonnonvaroja, inhimillisiä voimavaroja ja rahallisia tekijöitä hoidetaan ja käytetään varallisuuden ja hyvinvoinnin lisäämiseksi. Hancock (1991) käsittelee kestäväää kehitystä ympäristöllisesti ja sosiaalisesti kestäväänä toimintana, joka laajentaa inhimillistä kehitystä, ja Noorgaard (1988) pitää sille olennaisena ihmisten ja heidän ympäristönsä muuttuvien vuorovaikutusten kestävyyttä ajan mittaan. Kansainvälinen luonnonsuojeluliitto (IUCN, 1991) pitää kestävään kehityksen tavoitteena ihmisten elämänlaadun parantamista ylittämättä elämää ylläpitävien ekosysteemien kestokykä.

Edellä olevat esimerkit tuovat esille kestävään kehityksen strategian moniulotteisuuden: tavoitteena on niin ekologinen, taloudellinen, sosiaalinen kuin kulttuurinenkin kestävyys (Willberg 1992, 5). Mäntylä ja Pyykkönen (1995, 75-76) ovat kiteyttäneet niiden avulla kestävään kehityksen problematiikan, joka koostuu neljästä toisiinsa kietoutuneesta ympäristöstä:

* "Ekologinen ympäristö on riippuvainen elävän luonnon edellytyksistä ja jatkuvuudesta."

* "Taloudellisen ympäristön elementtejä ovat mm. luonnonvarat ja ihmisen aikaansaama tuotantokoneisto ja rakennettu ympäristö. Näiden elementtien riittävydestä ja säilyvyydestä riippuu taloudellinen kestävyys."

* "Sosiaalinen ympäristö ja sen kestävyys riippuu olennaisesti ihmisten välisistä suhteista ja niiden kehittymisestä."

* "Ihmisen toiminnan ja ympäristön välisissä suhteissa on kyse jatkuvassa muutostilassa olevasta kokonaisuudesta, koska luonnonympäristö sekä yhteiskunnalliset ja alueelliset rakenteet ja toiminnot muuttuvat koko ajan, moneen suuntaan ja erilaisin aikajäntein. Ympäristömuutos johtaa siten myös kulttuurin muutokseen. Ihminen valitsee toimintatapansa uudelleen ja uudelleen koko

ajan muuttuvassa kulttuurissa. Ihmisen ekologinen sopeutuminen onkin ennen kaikkea kulttuurinen kysymys." (Mäntylä ja Pyykkönen, 1995, 75-76.)

1.4 Liikunta ja kestävä kehitys

Euroopan Neuvoston urheilun peruskirjan urheilua ja kestävästä kehitystä - käsittelevän artiklan mukaan liikunta- ja urheilukulttuurin tulee olla sopusoinnussa kestävästä kehityksen periaatteiden sekä ympäristön kanssa. Tämä edellyttää, että liikunta- ja urheilupaikkoja suunniteltaessa on huomioitava myös luonto ja ympäristöarvot, tuettava liikunta- ja urheiluorganisaatioiden kestävästä kehityksen mukaista toimintaa ja lisättävä yleistä ympäristötietoisuutta sekä tietoisuutta liikunnan ja kestävästä kehityksen välisestä suhteesta. (Oittinen 1994, 299-304).

Cachay (1993, 311-321) on tarkastellut liikunnan ja ympäristön välisiä ristiriita-alueita ja jakaa ne neljään ryhmään. Ensimmäiseen ryhmään kuuluvat liikunnan maaperään kohdistuvat vaikutukset; lähinnä jatkuva uusien maalueiden tarve liikuntarakentamiseen ja tarvittaviin kulkuyhteyksiin. Toinen ryhmä on liikunnan saastuttavat vaikutukset, esimerkiksi liikuntapaikoille kulkeminen ja roskaaminen. Kolmannen alueen muodostavat haitalliset vaikutukset ekosysteemeille ja viimeisen ryhmän muodostavat liikunnan meluhaitat.

Tarkasteltaessa liikunta- ja urheilumuotoja kestävästä kehityksen näkökulmasta voidaan todeta, että erilaiset 'tekoympäristöt', kuten liikunta-, uima- ja jäähallit, moottoriurheilukeskukset, golfkentät ja laskettelurinteet, sekä paljon energiaa kuluttavat, lunnonvaroja tuhlaavat ja suuret käyttökustannukset omaavat liikunta- ja urheilumuodot ovat eniten ristiriidassa kestävästä kehityksen kanssa. Vähiten ristiriidassa olevia liikuntamuotoina on mainittu kävely, hölkkä, pyöräily, kotivoimistelu sekä kesällä uinti ja talvella hiihto. Liikuntapaikoista parhaiten sopusoinnussa kestävästä kehityksen kanssa ovat perusliikuntapaikat. Perusliikuntapaikoille on ominaista, että niillä on pienet käyttökustannukset ja ne ovat tarkoitettut ensisijaisesti kunto- ja virkistysliikuntaan. Lisäksi ne ovat monikäyttöisiä ja niiden käyttäjämäärä on suuri. (Ojala 1995, 15-17.)

Liikuntakulttuurin haaste ja vielä käyttämätön voimavara on toimiminen apuna asenteiden ja elämäntapojen muokkauksessa kohti ekologisempaa elämäntapaa. Perinteinen suomalainen perusliikunta tarjoaa paljon elementtejä, joita voidaan hyödyntää kyseisessä muutosprosessissa. "Lähiympäristöihin ja var-

sinkin luontoon keskittyvä harrastaminen ja etenkin sen luonnon säilymisen ja toiminnan kannalta oikeanlainen ohjaaminen muodostuvatkin keskeisiksi haasteiksi, joita kestävä kehitys liikuntakulttuurille asettaa." (Oittinen, 1994, 299-304.)

2 YMPÄRISTÖKASVATUS KESTÄVÄN KEHITYKSEN EDISTÄMISKEINONA

2.1 Ympäristökasvatuksen käsitteestä

2.1.1 Luonnonsuojeluopetuksesta ympäristö- ja kehityskasvatukseen

Suomalaisen ympäristökasvatuksen lähtökohtana on toiminut aattellinen luonnonsuojelu, jonka tavoitteena oli pelastaa luonto kokonaan tuhoutumasta kulttuurin jalkoihin. Linkolan (1941) mukaan Snellman tähdensi jo vuonna 1857 Litteraturbladetiin kirjoittamassaan artikkelissa, että lapsiin tulisi juurruttaa myötätunto kaikkea elävistä kohtaan. Luonnonsuojeluopetuksen alkuaskeleet otettiin vuoden 1925 maalaiskansakoulun opetussuunnitelmassa, jonka mukaan ympäristö- ja kotiseutuopetukseen tuli sisällyttää myös eettiset arvot ja siiveellistä kasvatusta, jolla ymmärrettiin mm. sääliväisyyttä eläimiä ja kasveja kohtaan. (Venäläinen, 1993, 13-16.)

Söyringin (1954) mukaan luonnonsuojelun tehtäväkenttä laajeni vähitellen alkuperäisen luonnon suojelusta käsittämään myös ihmiselle välttämättömien luonnonvarojen ja raaka-ainelähteiden suojelemiseen tarpeettomalta tuhlaukselta (Venäläinen, 1993, 13-16) . Tämä johti 1970-luvulla uuden käsitteen käyttöönottoon: luonnonsuojelu vaihtui ympäristönsuojeluksi ja luonnonsuojelusta tuli uuden käsitteen alakäsite (Borg, 1984, 7 -18; Leinonen 1985, 53 -54). Uuden käsitteen käyttöönoton myötä myös luonnonsuojeluopetus vaihtui ympäristönsuojeluopetukseksi (Rikkinen 1983, 296-304).

Ympäristönsuojeluopetuksen käsite korvautui kuitenkin jo 1970-luvun jälkipuoliskolla ympäristökasvatuksen käsitteellä vastineeksi englannin kielen käsitteelle " environmental education". Uuden käsitteen perusteluna käytettiin kasvatuskäsitteen opetus-käsitettä laajempaa merkitystä (Rikkinen, 1983, 296-304).

YK:n yleiskokouksen asettaman Ympäristön ja kehityksen maailmankomission tuotua kestävän kehityksen käsitteen laajempaan tietoisuuteen 1987 raportissaan *Our common future*, liitettiin ympäristökasvatuksen käsitteeseen Ympäristön ja kehityksen Suomen toimikunnan mietinnössä määre kehitys (KM, 1989:9). Uusi ympäristö- ja kehityskasvatuksen käsite pitää sisällään tavoitteen, että " kaikki ikäluokat omaksuvat elämänsä ja toimintansa perustaksi kestävän

kehityksen edellyttämät arvot ja periaatteet eli oppivat elämään pysyvästi sovussa keskenään ja sopusoinnussa luonnon kanssa" (Venäläinen, 1993, 26). Päivittäisessä kielenkäytössä edelleen käytetään yleisimmin pelkkää ympäristökasvatuksen käsitettä, mutta kestävä kehitys ja ympäristökasvatus sen kasvatuksellisenä edistämiskeinona kiedottiin yhteen.

2.1.2 Kansainvälinen ympäristökasvatus

Ympäristökasvatuksen kannalta 1970-luku oli erityisen merkityksellistä ja toimintaa vilkastuttavaa aikaa. Vuonna 1972 Tukholmassa järjestettiin ympäristökonferenssi, jossa ympäristökasvatus nostettiin keskeiseksi tekijäksi ympäristöongelmien ratkaisemiseksi. Ympäristökasvatuksen tavoitteeksi muotoiltiin ympäristökriiseistä, kuten väestöräjähdyksestä, luonnonvarojen tuhlauksesta, saastumisesta ja ihmisten elämän laadun huonontumisesta, tietoiset ja niistä selviytymään kykenevät kansalaiset. (Disinger, 1983; Venäläinen 1993, 18).

Vuonna 1975 YK:n kasvatus-, kulttuuri- ja tiedejärjestö Unesco käynnisti kansainvälisen ympäristökasvatusohjelman IEEP:n (International Environmental Education Program), jonka tarkoituksena oli " kehittää ympäristökasvatusta edistävälle kansainvälisille ja kansallisille toimintaohjelmille puitteet, toimintamuodot ja sisällön suuntaviivat (Venäläinen, 1993, 18-20). Samana vuonna Unesco järjesti myös Belgradissa kansainvälisen ympäristökasvatus Workshopin, jossa ympäristökasvatuksen päämäärä määriteltiin seuraavasti: "Ympäristökasvatuksen päämääränä on väestö, joka on tietoinen ja huolissaan ympäristöstä ja sen ongelmista, ja jolla on tietoa, taitoa, asennetta, motivaatiota sekä moraalista vastuuta työskennellä yksin ja yhdessä ajankohtaisten ympäristöongelmien ratkaisemiseksi ja uusien ongelmien ehkäisemiseksi." (Disinger, 1983; Venäläinen, 1993, 18-19).

Kansainvälisen ympäristökasvatuksen kannalta merkittävin tapahtuma oli vuonna 1977 Unescon Tbilisissä järjestämä hallitusten välinen ympäristökasvatuskonferenssi, jonka suosituksissa julkaistiin kaikille ikäluokille sovellettavat ympäristökasvatuksen päämäärät, tavoitteet ja ohjaavat periaatteet. (Venäläinen, 1993, 19).

Tbilisin konferenssin suositusten pohjalta Unesco julkaisi vuonna 1985 ympäristökasvatusohjelman, jonka päämääränä Venäläisen (1993, 19) mukaan on:

1. Kasvattaa selkeään tietoisuuteen ja huolestuneisuuteen taloudellisten, sosiaalisten, poliittisten ja ekologisten tekijöiden keskinäisistä riippuvuussuhteista niin kaupungeissa kuin maaseudulla.
2. Turvata jokaiselle mahdollisuus hankkia tietoja, arvoja, asenteita, taitoja sekä moraalinen vastuu ympäristön suojelemiseksi ja parantamiseksi.
3. Luoda niin yksittäisille ihmisille, ryhmille kuin koko yhteiskuntaan uusia ympäristölle vähemmän haitallisia käyttäytymismalleja.

Venäläinen (1993, 20) tarkentaa ympäristökasvatuksen tavoitteet avainsanoiksi kyseisten päämäärien pohjalta seuraavasti:

1. Tietoisuus

Ympäristökasvatus auttaa ihmisiä tiedostamaan ympäristön kokonaisuutena ja herkistymään sen ongelmille.

2. Tieto

Ympäristökasvatus auttaa ihmisiä hankkimaan tietoja ympäristöstä ja sen ongelmista. Kokemukset ja elämykset ovat tärkeitä tiedonhankinnassa. Niiden myötä tiedot kasvavat ymmärrykseksi.

3. Aenteet

Asennekasvatuksena ympäristökasvatus auttaa ihmisiä selkeyttämään arvojaan ja huolestuneisuuttaan suhteessa ympäristöön. Sen tarkoituksena on myös motivoida osallistumaan ympäristönsuojeluun.

4. Taidot

Ympäristökasvatus auttaa ihmisiä hankkimaan taitoja tunnistaa ja ratkaista ympäristöongelmia.

5. Osallistuminen

Ympäristökasvatus tarjoaa ihmisille mahdollisuuden aktiiviseen ja vastuulliseen työskentelyyn ympäristöongelmien ratkaisun hyväksi.

Unescon esittämät päämäärät, tavoitteet ja periaatteet ovat laajalti hyväksytyt myös Suomen ympäristökasvatuksessa. Ongelmaksi onkin muodostunut niiden vaikea sovellettavuus käytännön ympäristökasvatustyöhön. Ratkaisua on yritetty etsiä ympäristökasvatuksen suppeammasta rajaamisesta (Rikkinen 1983, 296-303, Käpylä 1989, 210-216, Aho, 1990, 157-164), mutta tämäkään ei ole ratkaissut ongelmaa mitä ympäristökasvatus on Unescon määrittelemässä laajuudessa. Ehkä ratkaisu ei löydykään ympäristökasvatuksen yleisestä ja täsmällisestä määrittelystä, vaan sen sijaan tulisi etsiä ja pyrkiä löytämään täsmällisiä käsitteitä, jotka kiteyttävät, mitä ympäristökasvatus ja sitä ohjaavat periaatteet tarkoittavat eri käytäntöihin liittyen. (Venäläinen, 1993, 21-22).

2.1.3 Ympäristökasvatuksen alueen jaottelu ja osa-alueet

Ympäristökasvatus on Suomessa melko yleisesti haluttu rajata tarkoittamaan koulujen ympäristöopetusta. Leinonen ja Ruuhijärvi (1983, 323-327) jakavat ympäristökasvatuksen ympäristökoulutukseen ja -valistukseen. Koulutus käsitellään ympäristöasioiden opettamiseksi eri koulutustasoilla. Valistus sen sijaan on luonnonsuojelujärjestöjen ja julkisten tiedotusvälineiden harjoittamaa toimintaa ympäristötietoisuuden lisäämiseksi.

Ympäristökasvatus voidaan jaotella myös soveltamalla Coombsin (1985) esittämää jaottelua formaalisesta, nonformaalisesta ja informaalisesta oppimisesta. Formaalisella oppimisella ymmärretään muodollisen koululaitosjärjestelmän esikoulusta korkeakouluun sisällä tapahtuvaa organisoitua, systemaattista ja tarkoituksellista oppimista. Nonformaalinen on formaalisen kaltaista, mutta tapahtuu kyseisen järjestelmän ulkopuolella. Esimerkkeinä voidaan mainita Luontoliiton ja Suomen luonnonsuojeluliiton järjestämät koulutustilaisuudet. Informaalinen oppiminen puolestaan on läpi elämän tapahtuvaa päivittäisten kokemusten ja ympäristön virikkeiden aikaan saamaa oppimista kotona, työssä ja harrastuksissa. (Venäläinen, 1993, 17).

Ympäristökasvatuksen tavoitteena on edistää ihmisten ympäristöstään vastuullista toimintaa. Pyrkimyksissä tavoitteeseen ympäristökasvatuksen tulisi sisältää seuraavien asioiden edistämistä ja kehittämistä:

1. Ekologian perusteita
2. Herkkyyttä ympäristölle
3. Syvälistä tietoa ympäristöongelmista
4. Ympäristöongelmien tutkimus- ja analysointitaitoja
5. Taitoja yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen
6. Tarvetta toimia vastuullisesti. (Hungerford & Volk, 1990, s. 8 – 21, Käpylä 1994,14).

Pekka Hynninen (1995) on yhdistellyt Hungerfordin ja Volkin sekä Leena Ahon, Peter Poschin ja Mauri Åhlbergin ajatuksia ja koonnut niistä seuraavat ympäristökasvatuksen osa-alueet:

- A. Ympäristöongelmien aika näkökulman ymmärtäminen
- B. Ekologian perusteet
- C. Herkkyys ympäristölle
- D. Ympäristöongelmien syvälinen ymmärtäminen
- E. Taidot tutkia ja analysoida ympäristöongelmia
- F. Kansalaistaidot vaikuttaa yhteiskunnalliseen päätöksentekoon
- G. Kyvyt toimia vastuullisesti
- H. Tiedon tuottaminen omasta ympäristöstä
- I. Oman ympäristön parantaminen
- J. Jatkuva teorioiden ja menetelmien kehittäminen ja testaaminen teoriassa ja käytännössä. (Hynninen, 1995).

Tässä tutkimuksessa pesäpallokoulujen ympäristökasvatusta on tarkasteltu Hynnisen kokoaman jaottelun pohjalta.

2.2 Ympäristökasvatus eri ikäkausina

Vaikka ympäristöasioiden omaksuminen on helpointa mahdollisimman nuorena, ennen pinttyneiden asenteiden muodostumista, ympäristökasvatus nähdään läpi elämän kestävässä prosessina. Pitkänen (1994) on jakanut ympäristökasvatuksen keskeiset teemat neljälle eri ikäluokalle, lapsille, nuorille, nuorille aikuisille ja aikuisille.

Lapsille ympäristökasvatuksen tulisi keskittyä kiinnostuksen ja uteliaisuuden herättämiseen. Ympäristön tarkastelun tulisi kohdistua lähiympäristöön, kodin ja

koulun piiriin. Ympäristökasvatuksen tulisi tuottaa lapsille välittömiä kokemuksia ja elämyksiä luonnosta ja luonnossa. Lisäksi tulisi opettaa ympäristövastuullista toimintaa, esimerkiksi kompostointia ja kierrätystä, mallien kautta. (Pitkänen, 1994).

Nuorten ympäristökasvatus pitäisi Pitkäsen mukaan pitää sisällään projekteja, luontoharrastusta, leirejä ja leirikouluja. Keskeistä ympäristökasvatuksessa olisi nuorten asennekasvatus sekä ekologian perusteiden opettaminen. (Pitkänen, 1994).

Nuorten aikuisten ympäristökasvatuksessa voitaisiin keskittyä ympäristökasvatuksen ideologian, ekofilosofian ja ympäristöystävällisen elämäntavan tarkasteluun sekä kehittämään ympäristön ongelman ratkaisutaitoja. Toiminnan konkretisointi tapahtuisi erilaisten kampanjoiden muodossa. (Pitkänen, 1994).

Aikuisten ympäristökasvatuksessa olisivat keskeisellä sijalla ympäristövaikuttamiseen kasvattaminen ja uusien ympäristömyönteisten asenteiden oppiminen. Ympäristöystävällistä ajattelua ja käyttäytymistä tuettaisiin yhdistys- ja ryhmätoiminnalla. (Pitkänen, 1994).

2.3 Ympäristökasvattajat

2.3.1 Koulu ympäristökasvattajana

Perinteisesti vastuu ympäristökasvatuksesta ja sen kehittämisestä on kuulunut kouluille, erityisesti peruskoululle. Sen antamien tietojen ja taitojen avulla oppilaat hahmottavat luontoa, luonnon ja ihmisen välistä vuorovaikutusta sekä ottavat kantaa ympäristökysymyksiin luonnonsuojelullisesta, taloudellisesta, yhteiskunnallisesta, eettisestä ja esteettisestä näkökulmasta. (Nyström 1993, 90).

Peruskoulun opetussuunnitelman perusteissa (1994) kestävän kehityksen edistäminen on liitetty peruskoulun arvoperustaan ja todettu kasvatuksen olevan keskeinen tekijä elämänmuotomme kehityssuunnan kääntämisessä kestäväksi. Ympäristökasvatus onkin otettu yhdeksi ainekokonaisuudeksi opetusta jäseneltäessä.

Ympäristökasvatuksen tavoitteeksi määritellään luonnon moninaisuuden vaaliminen ja kestävän kehityksen edistäminen. Luonnon ja kulttuuriympäristön herkkä ja elämyksellinen kokeminen toimii lähtökohtana kestävään elämäntapaan kasvamiselle, ja opiskelun katsotaan auttavan oppilasta ymmärtämään ihmisen riippuvuuden luonnonvaroista ja luonnon uusiutumiskyvystä sekä ympäristön tilasta. Sen tulisi myös herättää tahtoa toimia vastuullisesti ja oikeudenmukaisesti sekä harjaannuttaa oppilasta ekologiseen elämäntapaan. Ympäristökasvatuksen keskeinen sisältö painottuu omien arvojen ja ympäristökäyttäytymisen pohdintaan. (Opetushallitus 1994, 36.) Ympäristökasvatusta ei opeteta omana oppiaineena, vaan sen tulisi sisältyä kaikkiin oppiaineisiin. Jatkossa tulisikin tutkia ja kehittää myös liikuntakasvatuksen mahdollisuuksia ympäristökasvatuksen edistämiseksi.

2.3.2 Liikunta- ja muu vapaaehtoistoiminta ympäristökasvattajana

Liikunnan parissa ympäristökasvatusprojektit olivat vähäisiä ohjelman käynnistämisen aikaan. UNCED- prosessia - kohti kestävää kehitystä olivat voimakkaimmin lähteneet tukemaan pesäpalloliikkeen ohella Suomen Urheiluliitto. (Pesäpalloliitto, 1995.) Myös Nuori Suomi on edistänyt vuodesta 1995 lähtien asiaa ympäristöprojektillaan, jonka tärkeimpiä tuloksia olivat kokemukset käytännön ympäristöasioiden hoidosta urheiluseuroissa, liikuntaleireillä ja tapahtumissa. Lisäksi projektin aikana oli havaittavissa, että suhtautuminen ympäristöasioihin ja niiden merkitykseen liikuntakulttuurissa on muuttunut selvästi aiempaa positiivisemmaksi. (Suomen Liikunta ja Urheilu, 1998a.)

Suomen Liikunta ja Urheilu on käynnistänyt liikunnan ja urheilun ympäristöhankkeen vuosille 1998-2000 jatkoksi Nuoren Suomen projektille. Tavoitteena on luoda vuoden 2000 loppuun mennessä edellytykset ympäristövastuullisen liikuntakulttuurin omatoimiselle kehitykselle suomalaisissa urheilujärjestöissä. (Suomen Liikunta ja Urheilu, 1998a.) Kesällä 1998 Suomen Liikunnan ja Urheilun Ympäristöprojekti teki haastattelututkimuksen liikunnan ja urheilun parissa toimivien lasten ja nuorten tiedoista ja asenteista ympäristökysymyksissä, mutta ympäristökasvatuksen integrointia liikuntatoimintaan tässä projektissa ei ole toistaiseksi tarkasteltu (Suomen Liikunta ja Urheilu, 1998b).

Muun vapaaehtoistoiminnan piirissä ympäristökasvatustyöllään koulujen toimintaa tukevat mm. luonto- ja ympäristöjärjestöt, varhaisnuoriso- ja nuorisojär-

jestöt sekä vapaan sivistystyön järjestöt ja instituutiot. Vapaaehtoisjärjestöjen ja instituutioiden toiminta on ollut lähinnä koulutustoimintaa, erilaisia kampanjoita ja projekteja. (Kajanto 1993, 148-158.)

2.4 Ympäristöasenteiden muodostamisesta ja muokkaamisesta

Ihmisen toiminnan lähtökohtana ovat hänen tietonsa, tunteensa ja arvostuksensa, joiden pohjalta hän muodostaa asenteensa eli pysyvähkön suhtautumisen johonkin tiettyyn kohteeseen (Rynning 1993, 69-75). Hän toimii siten, minkä näkee mielekkääksi ja kokee tekojensa olevan merkityksellisiä. Nämä arvojärjestelmät heijastuvat erilaisissa elämäntyyliissä. Jos ekologisen mielekkyyden näkökulmasta vastakkain asetetaan kulutuskeskeinen elämäntyyli ja ihmisen biologisia, sosiaalisia, kulttuurisia ja esteettisiä tarpeita kunnioittava elämäntyyli, ei ole vaikea kallistua jälkimmäisen puolelle. (Nykänen & Kinnunen, 1992, 35).

Historiassa asenteiden muuttamismenetelminä on käytetty tavanomaista propagandaa tai suostuttelua, mainontaa, käännytystä ja aivopesua, mutta tulokset eivät ole olleet erityisen mairittelevia. Nykyisin ollaan sitä mieltä, että asenteiden muuttaminen onnistuu helpoimmin opettamisen kautta, jos asenteet koskevat sellaista tuotetta, palvelua, ideaa, henkilöä tai käyttäytymisen muotoa, jonka valitsemiseen käytetään harkintaa ja jos opetettavalla henkilöllä on taipumusta pohtimiseen ja itsenäiseen ajatteluun. (Rynning 1993, 69-75).

Asenteiden muokkaaminen on mitä ilmeisimmin helpointa niiden muodostumisvaiheessa. Yleisiä asenteita, kuten ympäristöasenteita, pitäisikin pyrkiä muokkaamaan mahdollisimman varhaisella iällä sekä tiedon että kokemuksen kautta. Vanhojen asenteiden muuttaminen on vaikeampaa kuin uusien muokkaaminen, mutta uusienkin mieltymysten ja niitä vastaavan käyttäytymisen yhteyttä voidaan kiinteyttää vain käyttäytymisen tiiviillä toistolla, jotta asenne pysyisi paremmin muistissa ja henkilö tulisi siitä vakuuttuneeksi. Asenteen muuttaminen on vaikeaa myös silloin, jos se on lähellä henkilön itsetuntoa tai jos se perustuu henkilön omaan kokemukseen. Epävarmoja asenteita on sen sijaan helpompi muuttaa. (Rynning 1993, 69-75).

2.5 Ympäristöasenteiden ja käyttäytymisen välisestä ristiriidasta

Tämän tutkimuksen kannalta on olennaista tarkastella ympäristöasenteita ja käyttäytymistä kirjallisuuden ja tutkimuksen antaman tiedon perustalta. Suomalaisille hyvä ympäristö on keskeinen osa hyvinvointia ja vastuu ympäristöky-symyksistä koetaan kuuluvaksi jokaiselle henkilökohtaisesti. Huolestuneisuus ympäristöstä on suurta, tietoisuus ympäristöhaitoista on kasvanut ja myös ympäristönsuojeluun suhtaudutaan varsin myönteisesti. Kuitenkaan ympäristömyönteisyys ei aina ilmene vastaavana käyttäytymisenä. (Uusitalo, 1991, 24-48, 1993. 58-67; Kröger, 1995). Tästä syystä tuleekin tutkia lisäksi itse toimintaa ja selvittää sitä, miten myönteiset asenteet saadaan siirtymään myös käyttäytymi- seen.

Pahimmaksi esteeksi yksilötason käyttäytymiselle on pidetty vapaamatkustaja- ajattelua. "Vapaamatkustaja pyrkii hyötymään muiden yhteistoiminnasta osal- listumatta siihen itse" (Uusitalo, 1991, 37). Eli käyttäytymismallia valittaessa omakohtaiset hyödyt ajavat kollektiivisten hyötyjen edelle. Syynä tähän voi olla myös oman käyttäytymisen kokeminen merkityksettömäksi. Ihmisille voi olla vaikea mieltää yksittäisten tekojen kollektiivisia seurauksia. " Juuri kukaan ei esimerkiksi tule ajatelleeksi, miten paljon tuotteiden ennenaikainen hylkäämi- nen tai eri kodinkoneiden käyttö lisäävät lisäävät energian kulutusta, miten yk- sityinen liikenne typpipäästöillään lisää metsäkuolemia tai miten paljon psyyk- kistä stressiä syntyy kanssaihmisille piittaamattomuudesta liikenteessä." (Haa- vисто, 1993, 48-56; Uusitalo 1993, 58-67).

Ihmisten järkevä käyttäytyminen vaatiikin taakseen usein tietoa seurauksista, eikä tällöin ole kyse siitä, onko toiminta moraalisesti oikein vai väärin, vaan ky- symys on "hyötyajattelusta". Tätä voidaan kutsua seurauslogiikaksi ja sitä voi- daankin käyttää hyväksi tai perustella käyttäjän omilla hyötynäkökohdilla. Toi- nen tapa vaikuttaa ihmisten käyttäytymiseen ovat sosiaaliset normit. Kun asiaa ei voida tai ehditä perustella sen seuraamuksia selvittämällä, toimintaa voidaan jossain määrin säädellä normeilla. Normien tehokkuus toiminnan säätelijänä on kuitenkin heikentynyt kooperatiivisuuden, avuliaisuuden ja solidaarisuuden vä- henemisen ja maantieteellisen ja sosiaalisen liikkuvuuden vuoksi. Sosiaalisten normien muodostaminen ja hyödyntäminen on kuitenkin ehkä mahdollista ra- jatuissa, pienissä ja paikallisissa yhteisöissä. (Uusitalo, 1993, 58-67).

II) TOIMINTATUTKIMUS MENETELMÄNÄ YMPÄRISTÖKASVATUKSEN INTEGROINNISSA PESÄPALLOKOULUTOIMINTAAN

1 TOIMINTATUTKIMUS TUTKIMUSMENETELMÄNÄ

1.1 Toimintatutkimuksen historiaa

Toimintatutkimuksen (action research) voidaan katsoa saaneen alkunsa jo 1920-luvulla John Deweyn toimesta. Vaikka hän ei koskaan puhunut toimintatutkimuksesta, hänen kirjoituksensa käsitelivät useita lähestymistavan perusideoita (Syrjälä, Numminen 1988, 50-64; Kurtakko 1991, 50-61). Varsinaisesti toimintatutkimuksen käsitteen otti käyttöön Kurt Lewin vuonna 1944 ja hänen lähestymistapansa nousi merkittävään asemaan 1940-luvun lopulla ja 1950-luvun alussa amerikkalaisen sosiaalipsykologian tutkimuksessa. 1950-luvun lopulla toimintatutkimus hiipui tutkimussuuntauksena taka-alalle (Jyrkämä 1978, 37-69).

Kiinnostus toimintatutkimukseen heräsi uudelleen 1970-luvulla erityisesti Englannissa, Australiassa, Saksassa, Skandinaviassa ja Yhdysvalloissa (Syrjälä, Numminen 1988, 50-64). 1990-luvun alku on ollut toimintatutkimukselle jonkinlaista nousukautta tarkasteltaessa tutkimusten volyymin ja julkisen vallan toimintatutkimuksille osoittaman taloudellisen tuen kasvua (Kurtakko 1991, 50-61).

1.2 Toimintatutkimuksen määrittely

Jyrkämä (1978, 37-69) on tarkastellut Rapoportin (1970), Townin (1973) ja Swednerin (1976) toimintatutkimukselle antamia määritelmiä ja koonnut ne yhteen toimintatutkimustavan yleiseksi määritelmäksi seuraavasti:

" Toimintatutkimus on lähestymistapa, tutkimusstrategia, jossa tutkija osallistumalla kiinteästi tutkittavana olevan kohdeyhteisön elämään pyrkii yhdessä kohdeyhteisön jäsenten kanssa ratkaisemaan jotkin ratkaistaviksi aiottu ongelmat, saavuttamaan yhdessä kohdeyhteisön jäsenten kanssa asetetut tavoitteet ja päämäärät, tutkimalla näiden ongelmien ilmenemistä, synty- ja kehitysehtoja ja

niiden ratkaisuun johtavia teitä sekä toimimalla saadun tiedon ja kehitettyjen ratkaisuvaihtoehtojen pohjalta yhdessä kohdeyhteisön jäsenten kanssa ongelmien ratkaisemiseksi, tavoitteiden saavuttamiseksi, päämääriin pääsemiseksi."

Määritelmällä ei pyritä vastaamaan kysymykseen, mitä toimintatutkimus on, vaan se toimii enemmänkin viitteenä ja ohjeena siitä, miten toimintatutkimusta on hahmotettava ja miten sitä on tutkittava (Jyrkämä 1978, 37-69).

Carr ja Kemmiksén (1986) mukaan toimintatutkimuksesta voidaan puhua, kun seuraavat kolme ehtoa on täytetty:

1. Tutkimuksen kohteena on muutoksilla paremmaksi saatava sosiaalinen käytäntö
2. Toiminta etenee suunnittelu, toiminta, havainnointi, harkinta kehänä, jossa jokaista vaihetta toteutetaan ja suhteistetaan toisiinsa systemaattisesti ja kriittisesti.
3. Osallistujilla on vastuu toiminnastaan ja sen intensiteetistä jokaisessa vaiheessa niin itselleen kuin muillekin osallistujille. (Syrjälä, Numminen 1988, 50-64; Kurtakko 1991, 50-61).

1.3 Toimintatutkimuksen tutkimusperiaatteet

Ennen tutkimuksen periaatteiden selvitystä, tarkastellaan keskeisesti tutkimukseen liittyviä käsitteitä, jotka ovat kohderyhmä, tutkija ja aloitteentekijä. Toimintatutkimuksen kohteena on aina jokin todellinen yhteisö, esimerkiksi jokin organisaatio, yhdyskunta tai ryhmä. Kohdeyhteisö nähdään kokonaisuutena, kaikessa moninaisuudessaan ja kaikissa yhteyksissä ympäristöönsä. Tutkija nähdään toimintatutkimuksessa toiminnan ja tutkimuksen katalysoijana. Tutkimuksen aloitteentekijällä viitataan tahoon, joka toimii tutkimushankkeen tai projektin aloitteentekijänä ja mahdollisesti myös rahoittajana. (Jyrkämä 1978, 37-69).

Toimintatutkimuksen keskeiset periaatteet ovat tutkimuksen suuntautuminen käytäntöön ja tutkijan suuntautuminen toimintaan. Toimintatutkimuksen ohella käytäntöön suuntautuminen on osa kaikkea yhteiskuntatutkimusta, mutta sen erityisluonne perustuukin siihen millaisena käytäntö toimintatutkimustavan puitteissa nähdään. Siinä käytäntö nähdään olennaisesti juuri tutkijan ja kohdeyhteisön jäsenten toimintana. Toimintaan suuntaudutaan kahdella tasolla:

yhtäältä kohde asettuu toiminnan subjektiksi, toisaalta tavoitteena on toimintaa palvelevan tiedon ja itse toiminnan tuottaminen. (Jyrkämä, 1978, 37-69).

Tutkijan suuntautumisella toimintaan ymmärretään perinteisen sosiaalitutkimuksen tutkijan ulkopuolisen tarkkailijan roolin muuttumisesta osallistumiseksi aktiiviseen toimintaan. Kun tutkimus suuntautuu käytäntöön, on myös tutkijan suuntauduttava toimintaan osallistumiseen. (Jyrkämä, 1978, 37-69).

1.4. Toimintatutkimuksen erilaisia suuntauksia

Kurt Lewinin aloittama toimintatutkimustraditio on saanut niin monia eri muotoja, että on perusteltua puhua toimintatutkimuksen eri suuntauksista. Kurtakko (1991, 50-61) on jakanut kirjallisuuden pohjalta suuntaukset sosiaaliteknologiseen toimintatutkimukseen, pedagogiseen toimintatutkimukseen, pedagogis-syväanalyttiseen koulutustutkimukseen ja sosiaaliekperimenttiin. Jokainen suuntaus on vastaus hieman erilaiseen käytännön ongelmaan.

Sosiaaliteknologinen toimintatutkimus lähtee liikkeelle etukäteen tehdystä suunnitelmasta tai johtoajatuksista, jolle tutkimukseen osallistujat kehittävät käytännön vastinetta. Tutkijalla on konsultin tai muutostyöntekijän rooli. Pedagoginen toimintatutkimus perustuu demokraattiseen päätöksentekoon, jossa kaikki osallistujat ovat tasavertaisessa asemassa tutkimuksen kaikissa vaiheissa. Pyrkimyksenä on kehittää parempi käytäntö. Pedagogis-syväanalyttisessä koulutustutkimuksessa pyritään saamaan kuva maailmasta paremmin todellisuutta vastaavaksi. Sosiaaliekperimentissä tieteen tuottamia tuloksia yritetään siirtää toimivaksi käytännöksi. (Kurtakko, 1991, 50-61).

Todellisuudessa toimintatutkimukset vain harvoin edustavat puhtaasti jotain edellä kuvatuista suuntauksista (Kurtakko, 1991, 50-61). Tämä tutkimus on saanut vaikutteita lähinnä sosiaaliteknologisesta ja pedagogisesta toimintatutkimuksesta.

1.5 Toimintatutkimus käytännössä

Toimintatutkimus on avoin prosessi, jonka aikana pyritään jossain käytännön tilanteessa havaituille ongelmille etsimään kohteena olevaan ympäristöön so-

pivia ratkaisuja. Toiminta etenee käytännössä vaiheittaisena prosessina, jota osallistujien praktinen päättely, toiminta ja sen arviointi vievät eteenpäin. (Syrjälä; Numminen 1988, 50-64).

Powley ja Evans (1979) ovat jäsenelleet toimintatutkimuksen kulun seuraavasti:

1. Tutkimuksen tavoitteiden muodostaminen ja niiden muuttaminen toimintasuunnitelmaksi

- * tavoitteet (hypoteesit ja olettamukset)
- * tutkimukseen osallistuvien roolien määrittely
- * tavoitteiden muuntaminen toimintasuunnitelmaksi (operationalisointi)

2. Toimintasuunnitelman toteuttaminen käytännössä

- * tutkimusaineiston keruu (raportit eri vaiheista)
- * palaute tutkimustuloksista (tutkimuksen osaryhmien välillä)

3. Toimintaohjelman arviointi

- * tavoitteiden saavuttaminen
- * tutkimusprosessin analysointi (Grönfors, 1985, 123.)

Syrjälä ja Numminen (1988, 50-64) puolestaan esittelevät tarkemmin eritellyn, käytännössä toteutuneen mallin toimintatutkimuksen vaiheista:

1. Ongelman määrittely
2. Toiminnan suunnittelu
3. Ongelman teoreettinen tarkastelu
4. Arviointiin sopivien tutkimusmenetelmien pohdinta ja valinta
5. Yksityiskohtainen kokeilu ja tutkimussuunnitelma
6. Ohjelman kokeilu
7. Kokeilun arviointi
8. Ohjelman edelleen kehittäminen ja suositukset

1.6 Toimintatutkimuksen luotettavuus

Kvalen (1989, 75-90) mukaan tämän tyyllisissä tutkimuksissa ei validiteettia ja reliabiliteettiä tarkastella erillisinä alueina, vaan luotettavuutta arvioidaan koko-

naisuutena lähdekirjallisuuden valinnasta ja käytöstä toimintatutkimuksen yksityiskohtaiseen kuvaukseen sekä ratkaisujen ja johdettujen tulosten perusteltavuuteen. Validiteetin asemasta puhutaan usein perustellun tiedon vaatimuksesta. Tutkimuksen yhteydessä tapahtuu jatkuvaa kysymistä, tarkistamista ja teorian muodostamista. Myös tiedeyhteisöllä on merkittävä osa luotettavuuden määrittelyssä. Keskeistä toimintatutkimuksen uskottavuuden kannalta on se, tuottaako teoria ja tutkimus parempaa käytäntöä.

Järvisen (1990) mukaan laadullisen tutkimuksen validiteetin arvioimiseksi tutkimusraportista tulisi käydä ilmi ainakin aineiston kokoaminen ja analysointi, aineiston tarkistusmenettely, arvio tutkijoiden tai muiden seikkojen vaikutuksista tutkimustilanteisiin, taustatiedot tutkittavista ja tutkimustilanteesta, tutkimusaineiston kuvaus ja suoria lainauksia vastauksista sekä tulkintaa yksittäisistä tapauksista, yleisestä tutkimuksen kuvauksesta ja tutkimuksen teoreettista pohdintaa. (Räsänen, 1993, 58-59.)

Toimintatutkimuksen yleisimmät tarkistusmenetelmät ovat triangulointi ja saturointi. Tavallisimmin trianguloinnilla tarkoitetaan toimintatutkimuksessa tutkimusaineiston keräämistä monella eri tavalla. Suositeltavia tekniikoita ovat yksityiskohtaisen päiväkirjan pito, tutkimusprosessin kehittelytyötä ja kehitystä kuvaavat dokumentit, observointi, kyselyt ja haastattelut sekä mahdollisesti valokuvaus, diat, nauhoitus ja videointi. Saturoinnilla (saturaatiolla) tarkoitetaan lähinnä hypoteettisen, kehitteillä olevan teorian tai luokituksen testaamista uuteen tilanteeseen ja aineistoon, kunnes mitään muutettavaa tai korjattavaa tai uutta ei löydy. (Räsänen, 1993, 59-60.)

2 TÄMÄ TUTKIMUS TOIMINTATUTKIMUKSENA

Kuten aiemmin on tullut ilmi, tässä raportissa on kyse toimintatutkimusprojektista ympäristökasvatuksen yhdistämiseksi pesäpallokoulutoimintaan. Kohdeyryhmänä olivat Suur-Savon Pesis ry:n pesäpallokoulut taustahenkilöineen, rehtoreineen ja ohjaajineen. Toimintatutkimusprojektin esittelyssä on sovellettu aiemmin kuvattuja Powleyn ja Evansin (1979) jäsentelyä sekä Syrjälän ja Nummisen (1988, 50-64) esittelemää toimintatutkimuksen vaiheistusmallia.

2.1 Tutkimukseen osallistuvien roolien määrittely

2.1.1 Aloitteentekijä ja tutkimusprojektiin osallistuvat tahot

Ympäristökasvatuksen integroimisesta pesäpallokoulutoimintaan tarkastelevan projektin aloitteentekijänä toimi Pesäpalloliitto. Pesäpalloliikellä oli tarvetta viedä kestävä kehityksen periaatteita pesäpallon käytännön toimintaan ja saada aiheesta tutkimustuloksia. Tavoitteiden toteuttamiseksi Pesäpalloliitto ja Jyväskylän yliopiston sosiaalitieteiden laitos sopivat yhteistyön aloittamisesta.

Tämän projektin osalta keskeiset tahot olivat edellämainittujen lisäksi Suur-Savon Pesis ry henkilöityneenä toiminnanjohtajaansa Sari Tompuriin ja alueen pesäpallokoulut sekä Rantasalmen Ympäristökasvatusinstituutti ja sen projektipäällikkö Pekka Hynninen. Sari Tompuri vastasi projektin eteenpäin viennistä, yhteisten tapahtumien järjestelyistä sekä projektiin liittyvästä tiedotuksesta. Pekka Hynninen toimi projektin ympäristökasvatusasiantuntijana ja vastasi pitkälti ympäristökasvatusosioiden suunnittelusta ja toteutuksesta.

2.1.2 Tutkijan rooli

Kestävä kehityksen pesäpallokouluketju- projektia aloitettaessa tutkijan asiantuntemus liittyi tässä viitekehyksessä lähinnä pesäpallokoulutoimintaan. Siksi tutkimuksen kannalta olennaista oli aloittaa perehtyminen kestävä kehityksen käsitteeseen ja periaatteisiin. Marraskuu 1995 kului kestävä kehityksen käsitteeseen ja sen käytännön merkitykseen tutustuessa. Käsitteistö osoittautui

perin teoreettiseksi ja alkoi konkretisoitua lähinnä ympäristökasvatuksen käsitteen ja alueen kautta. Tutkimusaihetta käsittelevä kirjallisuuden tarkastelu siirtyikin vähitellen kestävästä kehityksestä ympäristökasvatukseen.

Ympäristökasvatuksen toteutukseen pesäpallokouluikäisten keskuudessa tutkija haki lisävalaistusta tutustumalla Joroisten kunnan Kuvansin ekoala-asteen aikaansaannoksiin. Koululla oli tehty muunmuassa Kuvansi siistiksi- koululehti ja tutkimus kuvansilaisten ympäristökäyttäytymisestä. Liikuntaan liittyvää ympäristökasvatusta toiminta ei kuitenkaan juurikaan sisältänyt, joten sieltä ei lisätietoja löytynyt.

Tapaamiset projektipäällikkö Pekka Hynnisen kanssa lisäsivät merkittävästi tutkijan tietoja kestävästä kehityksestä ja ympäristökasvatuksen alueesta. Lisäksi tutkija pyrki tutustumaan kestävästä kehityksestä ja ympäristökasvatuksesta käsittelevään kirjallisuuteen mahdollisimman laajasti projektin edetessä ja siten laajentamaan näkemystään käsiteltävästä alueesta. Toisaalta on kuitenkin huomattava, että projektiin liittyneistä ympäristökasvatusosioiden suunnittelun ja toteuttamisen asiantuntemuksesta vastasi Pekka Hynninen. Tutkijan roolina olikin aktiivinen osallistuminen projektin suunnitteluun ja yhteisten tapahtumien toteutukseen koko ajan ja vastaaminen tutkimuksen suunnittelusta, tutkimusmenetelmien valinnasta sekä pääosin tutkimusaineiston keruusta ja raportoinnista.

2.2 Tutkimuksen tavoitteet

2.2.1 Toimintasuunnitelman rakentaminen

Kestävästä kehityksestä pesäpallokoulu- projekti sai alkunsa, kun Jyväskylän Yliopisto ja Pesäpalloliitto olivat sopineet yhteistyön aloittamisesta kestävästä kehityksen ideologian yhdistämiseksi Pesäpalloliiton toimintaan ja sen puitteissa järjestettiin tapaaminen yhteistyön aloittamiseksi.

Tapaamisen aikana Pesäpalloliiton edustaja valaisi taustaa sille, miksi Pesäpalloliitto on lähtenyt mukaan projektiin. Keskeisimpänä syynä nousi esille pesäpalloliikkeen omaksuma arvoperusta, joka korostaa omatoimisuutta, tasa-arvoa ja kestävästä kehityksestä edistämistä. Toinen keskeinen, esillä ollut te-

kijä oli lasten kasvattaminen pesäpallon avulla: "harrastaessaan pesäpalloa nuori oppii tekemään itsenäisiä päätöksiä, ratkaisuja ja valintoja."

Kesän 1995 pesäpallon nuorisoleirin teemana oli ollut kestävä kehitys ja pesäpallo. Leirin teemaan liittyen henkilöstölle järjestettiin kestävä kehitys-aiheinen koulutus Rantasalmen Järviluonnonkeskuksessa. Lisäksi Pesäpalloliitto oli solminut kestävän kehityksen teemaan liittyen yhteistyösopimuksen hampurilaisravintola-ketjun kanssa. Kesällä 1996 hampurilaisravintolat järjestivät pesäpallokoulujen kanssa ympäristötapahtumia niillä paikkakunnilla, joissa oli kyseinen hampurilaisravintola. Lisäksi kesällä 1996 oli tarkoitus jatkaa kestävän kehityksen ideologian liittämistä leiritoimintaan sekä saada sen periaatteet jollain tavalla mukaan myös Superpesikseen.

Jyväskylän yliopiston ja Pesäpalloliiton yhteistyöltä odotettiin pesäpallotoiminnan ja kestävän kehityksen ideologian yhteensovittamista edistäviä projekteja ja tutkimuksia aiheesta sen eteenpäin viemiseksi ja tarpeellisen materiaalin tuottamiseksi. Tilaisuudessa esille nousi Superpesiksen ympäristötapahtumista idea "pyörällä pesispeliin"-kampanjasta sekä kestävän kehityksen pesäpallokoulutoiminnan pilottihankkeen käynnistämisestä Suur-Savon Pesis ry:n alueella. Keskeinen syy alueen valintaan oli Rantasalmen Järviluonnonkeskuksen sijainti alueella ja jo aloitettu yhteistyö Rantasalmen Ympäristökasvatusinstituutin kanssa.

Kestävän kehityksen pesäpallokoulutoiminnan pilottihanke herätti tutkijan kiinnostuksen erityisesti siitä syystä, että tutkija oli jo aiemminkin osallistunut Suur-Savon Pesis ry:n pesäpallokoulutoiminnan kehittämiseen ja toiminnan eteenpäin vieminen ja kehittäminen kiinnostivat edelleen. Tutkijan käsitykset kestävästä kehityksestä olivat tavallisen arkitiedon varassa, mutta yhdistelmä kuulosti mielenkiintoiselta, järkiperaiselta ja tutustumisen arvoiselta alueelta. Näistä lähtökohdista alkoi Kestävän kehityksen pesiskoulut-projektin rakentaminen.

Projektin eteenpäin vieminen aloitettiin yhteydenotolla Suur-Savon Pesis ry:n toiminnanjohtaja Sari Tompuriin. Toiminnanjohtaja tunsikin asiaa kohtaan henkilökohtaista kiinnostusta ja totesi lisäksi pesäpallokoulutoiminnan kehittämiseen olevan tarvetta, joten projekti nytkähti merkittävän askeleen eteenpäin. Hän toi esille idean kestävän kehityksen pesiskouluketjusta, jota lähdettiin kehittämään eteenpäin. Myös Rantasalmen Ympäristökasvatusinstituutin projektipääl-

likkö Pekka Hynniseen oltiin yhteydessä ja hän lupautui osallistumaan projektin suunnitteluun ja läpiviemiseen.

Projektin organisoinnin suunnittelu aloitettiin tutkijan ja Suur-Savon Pesis ry:n toiminnanjohtajan tapaamisella 14.12.1995. Suunnitteilla olevasta projektista päätettiin tehdä tiedote Pesäsavo-lehteen ja kartoittaa mahdolliset mukaan tulevat seurakunnat. Lisäksi keskusteltiin projektin aikatauluttamisesta ja tarvittavan koulutuksen järjestämisestä. Tässä vaiheessa katsottiin erillisen ympäristökasvatuskoulutuksen järjestämisen olevan käyttökelpoisin ratkaisu. Koulutuksen suunnittelussa päätettiin turvautua Pekka Hynnisen asiantuntevaan apuun. Koulutussuunnitelman laatimiseksi ja projektisuunnitelman edelleen kehittämiseksi Rantasalmen Järviluonnonkeskuksessa pidettiin suunnittelukokous yhdessä SariTompurin ja Pekka Hynnisen kanssa.

Kestävän kehityksen pesäpallokoulut-projektin edistämiseksi järjestettävän koulutuksen sisältö suunniteltiin kolmesta osasta koostuvaksi. Ensimmäisessä osiossa keskityttäisiin koulutettavien ympäristötietoisuuden lisäämiseen, toinen osio käsittelisi käytännön ympäristökasvatusta siihen liittyvine harjoitteineen ja kolmas osio puolestaan keskittyisi ympäristökasvatuksen ja pesäpallokoulutoiminnan yhdistämisen ideointiin sekä käytännön toteutuksen suunnitteluun. Koulutus toteutettaisiin kahdessa viikonlopun mittaisessa jaksossa.

Koulutus oli tarkoitus suunnata lähinnä pesäpallokoulujen rehtoreille ja ohjajille sekä muille keskeisesti pesäpallokoulun suunnitteluun ja toteutukseen osallistuville henkilöille. Koulutuksen hinta pyrittiin saamaan mahdollisimman edulliseksi, ettei siitä tulisi kynnyskysymystä projektiin osallistumiselle. Myös koulutuksen toteutuksen ajankohdat sovittiin. Koulutuksesta tehtiin tiedote Pesäsavo-lehteen ja koulutukseen ilmoittautumisen määräpäiväksi sovittiin 26.2.1996. Keskustelun aikana tuli esille ajatus pesäpallokoulujen yhteisestä pelipäivästä, johon liittyisi ympäristökasvatusta. Käytyjen keskustelujen pohjalta koko projektisuunnitelma muotoiltiin kaavion muotoon (kuvio 1).

KESTÄVÄ KEHITYS OSANA PESÄPALLOTOIMINTAA

KUVIO 1. Kestävän kehityksen pesäpallokouluketjun projektisuunnitelma

2.2.1.1 Käynnistämisvaiheen ongelmia

Projektin toteuttaminen oli vaakalaudalla, koska määräpäivään mennessä ei koulutukseen ilmoittautuneita juurikaan ollut. Syitä pohdittaessa todettiin ensimmäisen koulutus- ja suunnittelujakson ajoittuvan juuri ylioppilaskirjoitusten alkamispäivää edeltäväksi viikonlopuksi. Koska pesäpallokoulujen rehtoreista ja ohjaajista osa oli kevään abiturenteja, ajankohta oli koulutuksen toteuttamiselle huono.

Pesäpallokouluilta saadun palautteen perusteella myös Pesäsavo- lehden tiedote oli jossain määrin riittämätön. Se ei välttämättä saavuttanut kaikkia ja koska kyseessä oli uuden elementin mukaan tuomisesta pesäpallokoulutoimintaan, olisi asiasta tarvittu tarkempaa informaatiota. Yhdistämisajatus herätti siis ennakkoluuloja, ja myös suoranaista kiinnostuksen puutetta projektia kohtaan myös ilmeni. Projektin aloittamiseksi olisi ollut tarpeellista järjestää pesäpallokouluille yhteinen tiedotustilaisuus, jossa aiheesta olisi tiedotettu tarkemmin ja keskusteltu yhteisesti projektin toteuttamisesta. Lisäksi koulutus koettiin kahtena kahden päivän tilaisuutena kyseisen ennakkoinformaation valossa liian ai-

kaavieväksi. Myös koulutuksen hinta koettiin jossain määrin esteeksi, vaikkakin se oli pyritty saamaan mahdollisimman alhaiseksi.

Edellämainituista tekijöistä johtuen koulutussuunnitelmaa jouduttiin supistamaan ja koulutusjaksot lyhentämään yhden päivän ja yhden illan pituisiksi. Ongelmalliseksi osoittautui myös löytää kaikille koulutukseen mukaan tuleville sopiva ajankohta. Lisäksi ongelmia aiheutti koulutustilaisuuteen matkustaminen, koska pesäpallokoulutoiminta on vahvasti nuorisajohtoista toimintaa, joten julkisten kulkuneuvojen käytön estyessä ongelmaksi osoittautui kyydin saaminen Rantasalmelle. Koulutus- ja suunnittelupäivät muuttuivat siis Kestävän kehityksen pesäpallokoulujen käynnistämistilaisuuksiksi. Koulutusten sisältö käydään tarkemmin läpi niistä kertovissa raporteissa.

2.2.2 Tutkimussuunnitelman rakentaminen

2.2.2.1 Tutkimustehtävät

Projektista tehtävän tutkimuksen päätehtäväksi määriteltiin ratkaisumallien kehittäminen ympäristökasvatuksen integroimiseksi pesäpallokoulutoimintaan sekä tiedon, havaintojen ja kokemusten kerääminen kestävän kehityksen pesäpallokoulutoiminnan totetumisesta. Tavoitteena oli selvittää, miten ympäristökasvatus ilmenee varsinaisessa pesäpallokoulutoiminnassa ja onko kehittämistilaisuuksilla ollut vaikutusta integroinnin onnistumiseen.

Alatehtävinä tuli pyrkiä selvittämään pesäpallokoulujen toimihenkilöiden eli rehtorien, ohjaajien sekä muiden mahdollisten kiinteästi toimintaan ja sen suunnitteluun osallistuvien suhtautumista pesäpallokoulun ja ympäristökasvatuksen yhdistämiseen. Tavoitteena oli kartoittaa pesäpallokoulujen toimihenkilöiden näkemyksiä, ehdotuksia ja toiveita ympäristökasvatuksen yhdistämisestä pesäpallokoulutoimintaan. Lisäksi pyrittiin tarkastelemaan pesäpallokoulujen toimihenkilöiden ympäristöasenteita ja niiden mahdollista muutosta Kestävän kehityksen pesäpallokouluketju- projektin aikana.

2.2.2.2 Tutkimus- ja aineistonkeruumenetelmät

Tutkimusalueeseen liittyvään kirjallisuuteen perehtymisen lisäksi tutkijan oli olennaista pohtia tutkimustehtävien selvittämiseen sopivaa tutkimusmenetelmää. Projektin todettiin täyttävän hyvin toimintatutkimukselta vaadittavat ehdot ja toimintatutkimuksen katsottiin parhaiten soveltuvan tutkimusprosessin toteuttamiseen, joten tutkimussuunnitelmaa alettiin rakentaa toimintatutkimuksen mukaiseksi.

Vastauksien saamiseksi tutkimusongelmiin ja niiden luotettavuuden varmistamiseksi päätettiin valita toimintatutkimuksen tutkimustraditioiden mukaisesti useita tutkimusaineiston keruumenetelmiä. Pesäpallokoulujen kesän 1995 toimintaa tarkasteltiin lähtökohtatilanteena ja kesän 1996 päätteeksi pesäpallokouluista kerättiin tietoa ympäristökasvatuksen toteutumisesta kesän pesäpallokoulutoiminnassa (liitteet 1 ja 2). Lisäksi käynnistämistilaisuuksiin osallistuneilta kerättiin kyselylomakkeella tietoja heidän asenteistaan ja mielipiteistään ennen tilaisuutta (liite 3). Käynnistämistilaisuuksien aineistonkeruumenetelmäksi valittiin luentopäiväkirja, jota pitävät kaikki tilaisuuksiin osallistuvat. Tarkoituksena oli saada koottua heidän ajatuksiaan ja mielipiteitään koulutuksesta ja sen herättämistä ideoista.

Pesäpallokoulukesän jälkeen suoritettiin kysely pesäpallokoulujen toimintaan osallistuneille rehtoreille, ohjaajille ja taustahenkilöille heidän ympäristöasenteidensa selvittämiseksi ja vertailemiseksi ennen käynnistämistilaisuuksia tehdyn kyselyn tuloksiin (liite 4). Lisäksi kyselyllä kerättiin mielipiteitä käynnistämistilaisuuksien hyödyllisyydestä ja koulutuksen tarpeesta ja kehittämisehdotuksista. Pesäpallokoulujen päivittäiseen toimintaan kiinteästi osallistuneilta henkilöiltä kyseltiin lisäksi kehitettyjen toimintasuunnitelmien toteutumisesta käytännössä ja niiden edelleen kehittämiseen liittyvistä ideoista, tarpeista ja toiveista sekä toteutuksesta saaduista kokemuksista ja palautteista. Lisäksi prosessin eri vaiheita käynnistämistilaisuuksista käytännön toteutukseen on koottu valokuvina mukaan tutkimusraporttiin. Kestävän kehityksen pesäpallokouluketju- projektin tuloksia ja kokemuksia käytiin vielä läpi projektiin osallistuneiden pesäpallokoulujen kanssa 25.1.1997 sekä Pekka Hynnisen, Sari Tompurin ja tutkijan kesken 12.3.1997.

3 TOIMINTA- JA TUTKIMUSSUUNNITELMIEN TOTEUTUS

3.1 Projektiin osallistuneet pesäpallokoulut

Suur- Savon Pesis ry:n alueella pesäpallokoulutoimintaa järjesti kesällä 1996 kahdeksan pesäpallon erikoisseuraa tai muuta liikuntaseuraa. Kestävän kehityksen pesäpallokouluprojektiin mukaan lupautui kuusi seuraa, mutta osallistujien sitoutuminen projektiin vaihteli suuresti. Kahdesta projektin ulkopuolelle jääneestä pesäpallokoulusta toinen ilmoitti hoitavansa kestävän kehityksen yhdistämisen pesäpallokouluunsa omatoimisesti lähinnä hampurilaisravintolan kanssa järjestettävän ympäristöpäivän muodossa ja toinen pesäpallokoulu järjesti toimintansa pienimuotoisena, mutta osallistui kuitenkin pesäpallokoulujen pelipäivään Rantasalmella.

Projektiin osallistuneiden pesäpallokoulujen taustaa selvitellessä kävi ilmi, että kesällä 1995 niistä oli toiminut viisi ja niiden toiminta oli ollut muodoltaan normaalia pesäpallokoulutoimintaa, johon ei oltu liitetty ympäristöasioita ja -kasvatusta eikä muutakaan normaalin pesäpallokoulun toimintaan kuulumattomia ohjelmia. Pesäpallokouluja käsitellään tässä tutkimuksena pesäpallokouluina A, B, C, D, E ja F.

Pesäpallokoulu A toimi alle 10 000 asukkaan kunnassa ja se järjesti toimintaa kesällä 1995. Pesäpallokoulu B niin ikään toimi alle 10 000 asukkaan kunnassa ja se järjesti pesäpallokoulutoimintaa pienimuotoisesti kesällä 1995. Pesäpallokoulu C oli alle 15 000 asukkaan kaupungin pesäpallokoulu, joka toimi myös pienimuotoisena kesällä 1995. Pesäpallokoulu D oli alle 30 000 asukkaan kaupungissa toimivan seuran uudelleen käynnistetty toimintamuoto. Seura ei järjestänyt pesäpallokoulutoimintaa kesällä 1995. Pesäpallokoulu E toimi alle 35 000 asukkaan kaupungissa ja se järjesti toimintaa kesällä 1995. Pesäpallokoulu F järjesti toimintaa alle 10 000 asukkaan kunnassa ja se toimi myös kesällä 1995. Pesäpallokouluihin osallistui kesällä 1995 yhteensä 361 pesäpallokouulaista.

3.2 Käynnistämistilaisuus I

Käynnistämistilaisuuteen osallistui tutkijan, Rantasalmen Ympäristökasvatustutkimuskeskuksen projektipäällikkö Pekka Hynnisen ja toiminnajohtaja Sari Tompurin lisäksi kuusi henkilöä kolmesta pesäpallokoulusta; kolme henkilöä pesäpallokoulu B:stä, kaksi henkilöä pesäpallokoulu C:stä ja yksi henkilö pesäpallokoulu E:stä. Tilaisuus aloitettiin esittelemällä lyhyesti projektin taustaa, mukana olevat tahot ja projektin tavoite luoda malli kaikille maan pesäpallokouluille sekä projektiin liittyvä tutkimushanke, jonka avulla on tarkoitus kerätä tietoa ja kokemuksia pesäpallokoulutoiminnan kehittämiseksi. Osallistujat vastasivat jaettuun ennakkokyselyyn ja jokainen aloitti päiväkirjan täyttämisen.

3.2.1 Käynnistämistilaisuuden ympäristökasvatusosuus

Pekka Hynninen luennoi ympäristön tilasta ja mahdollisista uhkista sekä ympäristökasvatuksesta. Luennon aluksi hän totesi, että ympäristökysymyksiä tulee käsitellä positiivisessa hengessä, mutta kuitenkin ympäristöuhat tulee tuoda esille realistisesti sellaisina kuin ne ovat. Tämän jälkeen Pekka Hynninen esitteli lyhyesti, mitä tarkoitetaan kestäväällä kehityksellä ja luonnonvarojen kestäväällä käytöllä. Määrittelyt mukailivat kestäväen kehityksen yleisiä määritelmiä.

Ympäristöongelmien käsittelyssä luennoitsija toi esille keskeisimpinä väestömäärän lisääntymisen, kasvihuoneilmiön sekä ruokakysymyksen. Informaatio väestömäärän lisääntymisen ja ilmaston lämpenemisen ennusteista herätti yleisesti osallistujissa kysymyksiä. Yleinen kommentti oli, että esille nostettu ja kuulijoille uusi tieto laittaa ajattelemaan ympäristöasioita.

Ruoka-aiheen käsittely toi esille tuotannon ongelmat kuten peltoalan pienenevän, kasteluongelmat, lannoitteiden ja myrkkujen käytön sekä viljan varmuusvarastojen pienenevän. Informaation perusteella todettiin suomalaisen ruuan olevan kansainvälisessä vertailussa ensiluokkaista. Aiheesta virinneessä keskustelussa nousi esille asetelma pesäpallokoulut ja ruoka. Keskustelussa ideoitiin pesäpallokoulutoimintaan liitettäväksi kotimaisista raaka-aineista esimerkiksi marjoista, toteutettava jokin hauska tempaus. Esille nousivat myös omien eväiden valmistaminen retkille, kertakäyttöpakkausten käytön minimointi ja kilpailu, jonka aiheena olisi: kenellä ekologisimmat eväät, sekä oman paikka-

kunnan valmistajien tuotteiden käyttäminen esimerkiksi leiriä tai jotain tapahtumaa järjestettäessä.

Lisäksi keskustelussa todettiin, että on parempi jättää kertomatta maailman kauheuksista ja keskittyä niiden sijaan positiivisiin asioihin. Myös toiminnasta tulevan säästön todettiin olevan keskeinen motiivi. Luennoitsija korosti, että toiminnan tulisi olla lasta ja nuorta lähellä olevaa toimintaa. Osallistujien mielestä liikunta ei ole erityisen luontoystävällistä ja luonnonympäristön hyödyntäminen liikuntaharrastuksissa on erittäin vähäistä. Toiminta tapahtuu lähinnä sille varatuissa liikuntapaikoissa.

Keskustelussa parhaiten pesäpallokoulutoimintaan sopivista ympäristökasvatuksen osa-alueista luennoitsija nosti esille ympäristön elämyksellisen kokemuksen ja havainnoinnin - herkkyyden ympäristölle. Esimerkkinä hän mainitsi verryttelyjen luontoon viemisen. Muita esille nousseita ympäristökasvatuksen osa-alueita olivat kansalaistaitojen kehittäminen ja vastuullisen toiminnan tarpeen korostaminen.

Tarkasteltaessa tuotteiden ympäristöystävällisyyttä todettiin, että harva tietää esimerkiksi pesuaineista ja monista muistakaan tuotteista, kuten juomapakkauksista, mitkä ovat ympäristön kannalta suositeltavimpia. Lisäksi tarkasteltiin erilaisia pakkausmateriaaleja ja muiden tuotteiden materiaaleja ympäristönäkökulmasta. Tuotepakkauksista muodostuvasta jätteestä keskusteltaessa, ideoitiin pesäpallokoulujen "roskisprojekti", jossa pesäpallokoulut huolehtisivat kenttensä siisteydestä.

Tauon jälkeen tutustuttiin geologiseen näyttelyyn. Näyttelyssä tarkasteltiin lähinnä maakerrostumia ja niiden kykyä suodattaa vettä sekä keskusteltiin ympäristöongelmien vaikutuksista pohjaveteen ja vesivaroihin yleensä. Pekka Hynnisen osuuden loppuaika käytettiin erilaisiin demonstraatioihin. Veden happamoitumista demonstroidessaan, hän mittasi ensin pullossa olevan veden pH:n, tämän jälkeen hän poltti pullossa rikkiä ja sekoitti syntyneen savun veteen ravistamalla. Tämän jälkeen veden pH mitattiin uudelleen ja todettiin veden happamoituneen. Demonstraation jälkeen luennoitsija kertoi sadeveden pH:n olevan Mikkelin seudulla 4,1, Rantasalmella 5,1 ja Helsingissä alle 4. Lisäksi hän kertoi kalakuolemien alkavan, kun järiveden pH laskee alle 6,0.

Seuraavassa demonstraatioissa esiteltiin tapa, jolla lasten kanssa voi tarkastella kiviä. Kivien värikkydestä saa enemmän irti, kun ne pesee. Lapset voivat esimerkiksi kerätä erilaisia ja erivärisiä kiviä ja puhdistuksen jälkeen niitä voidaan tarkastella suurennuslasin avulla, esimerkiksi kivissä olevia mineraalivyöhykeitä. Demonstraation pohjalta syntyi ajatus menetelmän hyödyntämisestä opetettaessa pesiskoululaisille eri pelipaikkoja sekä pelaavien pelaajien roolien nimiä kuten lukkari, sieppari, polttaja, pesävahti, koppari.

Lopuksi Pekka Hynninen tarkasteli kahta iltapäivälehteä ja totesi kiiltopaperia käyttävän lehden kiiltopaperin valmistukseen tarvittavan kiveä, joka joudutaan tuomaan ulkomailta. Kiiltopaperi ei koostumuksestaan johtuen pala erityisen hyvin. Kuulija sai päätätä kumpi lehdistä on ympäristöystävällisempi.

3.2.2 Kestävän kehityksen pesäpallokoulujen ideointi

Tilaisuuden loppuosuus käytettiin pohdintaan, kuinka kestävän kehityksen periaatteet ja ympäristökasvatus voidaan yhdistää pesäpallokoulutoimintaan. Pohdinta toteutettiin ryhmätyönä ja osallistujat jaettiin kahteen ryhmään. Ensimmäinen ryhmä pohti, miten ympäristökasvatus ja -asiat voidaan liittää varsinaiseen toimintaan sekä muuhun viriketoimintaan. Toinen ryhmä ideoi, miten ympäristöasiat huomioitaisiin oheistoiminnoissa eli avajaisissa, päättäjäsissä, hankinnoissa sekä muissa toiminnoissa.

Ympäristöasioiden yhdistämistä varsinaiseen pesäpallokoulutoimintaan ja muuhun viriketoimintaan miettinyt ryhmä löysi toimintaan erityisesti ympäristöherkkyttä kehittäviä alueita. Ryhmä kehitti varsinaiseen toimintaan sopiviksi ympäristökasvatusosioiksi alkuverryttelyt luonnossa. Esimerkkeinä olivat puuhippaleikki ja suunnistus, jossa olisi pesäpalloiheisia rastitehtäviä, esimerkiksi pallojen tarkkuusheiton rastilla. Lisäksi ympäristöherkkyttä kehittäväksi osioksi löydettiin jo aiemmin luennolla mainittu kivien kerääminen ja niiden tarkastelu pesäpallon pelaajien pelipaikkojen ja pelaajaroolien nimien opetelussa.

Pesäpallokoulutoiminnan yhteyteen sopisi ryhmän mielestä hyvin myös niin sanottu roskisprojekti eli pesäpallokoulu hankkisi omatoimisesti kentälleen roskakorit ja huolehtisi kenttensä siisteydestä pesäpallokoulun aikana. Roskisprojekti kehittäisi pesäpallokoululaisten kykyä toimia vastuullisesti ja huolehtia omasta ympäristöstään.

Muuhun viriketoimintaan ryhmä katsoi soveltuvan niin ikään ympäristöherkyyttä kehittävien pyöräretkien sekä erilaisten metsäretkien, esimerkiksi marjastusretken. Kykyä toimia vastuullisesti ja omasta ympäristöstä huolehimista opettaisi erilaiset talkoot, esimerkiksi pihojen siivous. Lisäarvona tästä toiminnasta mahdollisesti saatava taloudellinen hyöty tulisi pesäpallotoimintaan ja erityisesti pesäpallokoulun toimintaan.

Ympäristökasvatuksen huomioimista pesäpallokoulun oheistoiminnassa miettinyt ryhmä löysi erityisesti kykyä toimia vastuullisesti osoittavia ja kehittäviä asioita sekä oman ympäristön parantamiseen kasvattavia asioita. Pesäpallokoulun avajaisiin ja päättäjäisiin hankittaisiin vain oman paikkakunnan tuotteita ja muoviin pakattuja tarvikkeita ja muovituotteita vältettäisiin. Lisäksi tavoitteeksi sopisi, että päättäjäisissä kaikilla olisi omat mukit kertakäyttötuotteiden ja energian säästämiseksi. Lisäksi avajaisten pitopaikalle tulitaisiin joko polkupyörällä tai kävellen. Ympäristöherkkyyden kehittämiseksi juhlapaikka valittaisiin läheltä luontoa.

Pesäpallokoulujen hankinnoissa ja muussa toiminassa voitaisiin myös toimia ympäristövastuullisesti. Hankinnoissa voitaisiin vastuullisuutta osoittaa hankkimalla kotimaisia tuotteita esimerkiksi pesäpallokouluasusteita valittaessa ja käyttää kangasteippejä pesäpallomailloissa. Lisäksi toimintaan liittyvä esitemateriaalin määrä pyrittäisiin vähentämään minimiin ja käyttämään esimerkiksi lehti-ilmoituksia pesäpallokoulun asioista tiedottamiseen. Lisäksi ympäristövastuullisuuteen ja oman ympäristön parantamiseen kasvattavina keinoina nousivat esille yhteiskuljetusten markkinointi kauempaa pesäpallokouluihin tuleville sekä mahdollisille retkille tarvittavien eväiden ympäristöystävällisen pakkaamisen opettaminen.

Päivän päätteeksi keskusteltiin mm. pesäpallokoulujen yhteismarkkinointi mahdollisuuksista sekä pesäpallokoulujen yhteisestä pelipäivästä. Erityisesti pelipäiväidea sai kannatusta. Osallistujille annettiin kotitehtäväksi suunnitella alustavasti omassa pesäpallokoulussa toteutettavia ympäristökasvatusasioita ja -tapahtumia ennen seuraavaa kehittämistilaisuutta.

Tämän pesäpallokoulujen ja ympäristökasvatuksen yhdistämisen ideointiin tähänneen päivän aikana osallistujille annettiin aikaa kirjoittaa ajatuksiaan luen-

topäiväkirjaan aihekokonaisuuksien välillä ja taukojen aikana sekä päivän päätteeksi.

3.3 Käynnistämistilaisuus II

Toiseen käynnistämistilaisuuteen osallistui tutkijan, projektipäällikkö Pekka Hynnisen ja toiminnanjohtaja SariTompurin lisäksi 11 henkilöä neljästä pesäpallokoulusta, kolme pesäpallokoulu A:sta, viisi pesäpallokoulu B:sta, kaksi pesäpallokoulu C:stä ja yksi pesäpallokoulu D:stä.

Tilaisuuden alussa ne, jotka eivät olleet edellisellä kerralla paikalla täyttivät ympäristöasennetta ja -käyttäytymistä kartoittavan kyselyn. Kaikille osallistujille jaettiin jälleen luentopäiväkirjat omien ajatusten muistiin kirjaamiseksi. Tilaisuuden alussa selvisi, ettei pesäpallokouluun liitettävien ympäristöasioiden suunnitteluun oltu juurikaan paneuduttu edellisen tilaisuuden jälkeen. Syyksi ilmeni, että omaan pesäpallokouluun liittyvät tapahtumat koettiin vähäisiksi. Tärkeimpänä tapahtumana pidettiin yhteistä pesäpallokoulujen pelipäivää.

Tämänkertaisen tilaisuuden tavoitteena oli konkretisoida ympäristökasvatusta pesiskoulukohtaisesti ja sopia pesiskoulujen yhteisestä toiminnasta. Aihetta alustaneessa keskustelussa nousi esille jälleen huomion arvoisena seikkana, että ympäristökasvatuksella voidaan itse asiassa saada aikaan taloudellista hyötyä: säästämällä ympäristöä, säästetään rahaa! Pekka Hynninen edelleen korosti, että ympäristöasioista keskusteltaessa tulee pysyä asialinjalla eikä ajatella vain tuntemusten pohjalta sekä kuten hän jo edelliselläkin kerralla totesi, ympäristöasioita tulee myös käsitellä ja pyrkiä tuomaan esille positiivisessa valossa.

Koska pesäpallokoulujen omatoiminen ympäristöasioiden yhdistäminen omaan toimintasuunnitelmaan ei ollut oikein edennyt, yhdistämisen eteenpäin viemiseksi pesäpallokouluille annettiin tehtäväksi miettiä viisi konkreettista tavoitetta tai toimintoa omaan toimintasuunnitelmaan liitettäväksi. Muistin virkistämiseksi ja pohjaksi ryhmien työskentelylle laitettiin esille edellisen tilaisuuden ryhmätöiden aikaansaannokset. Paikalla olleet pesiskoulut saivatkin illan aikana kehitettyä konkreettiset tavoitteet ympäristöasioiden yhdistämisestä omaan toimintaansa (katso taulukko 1).

Pesäpallokoulu A asetti tavoitteeksi, että jo pesäpallokoulua markkinoitaessa koulukierroksilla otettaisiin esille kulkeminen pesäpallokouluihin. Kauempaa tulevien pesäpallokoululaisten kannattaisi järjestää yhteiskuljetukset pesäpallokentälle ja lähempää tulevat kulkisivat polkupyörällä tai jalan. Pesäpallokoulun avajaisiin ideoitii luontopolkua, jossa olisi pesäpallo- ja luontoaiheisia rasti-tehtäviä.

Lisäksi tavoitteeksi asetettiin pesäpallovälineiden kierrätyksen käynnistäminen varustepörssin muodossa. Pesäpallokoululaisille järjestettäisiin myös ideakilpailu siitä, mitä pesäpallokouluissa voidaan tehdä ympäristön hyväksi. Pesäpallokoulun retki ideoitii tehtäväksi luonnon helmaan. Retkelle otettavat eväät opetettaisiin valitsemaan ja pakkaamaan ympäristöystävällisesti ja retken ohjelmaan liitettäisiin luontopolku. Retki tehtäisiin paikkaan, jossa olisi mahdollisuus sauna luomusaunassa ja uida. Pesäpallokoulu ottaisi vastuun ympäristöstään toteuttamalla roskisprojektin kentillensä. Pesäpallokoululaiset näyttäisivät esimerkkiä myös seuran edustusjoukkueen peleissä keräämällä ottelun tauolla roskat pois. Samalla olisi mainio tilaisuus saada lisänäkyvyyttä pesäpallokoulun omille yhteistyökumppaneille.

Pesäpallokoulu B asetti tavoitteeksi, että ympäristöasioiden huomioon ottaminen aloitetaan pesäpallokoulun avajaisista. Tällöin osallistujille suositeltaisiin pesäpallokoulumatkojen kulkemista joko pyöräillen tai yhteiskyydityksillä, jos pesäpallokouluun tultaisiin kauempaa. Lisäksi tavoitteeksi asetettiin, että pesäpallokoululaiset oppisivat pakkaamaan eväät ympäristöystävällisesti sekä käyttämään juomille kertakäyttöisten sijaan kestäviä ja pestäviä juomapulloja. Varsinaiselle pesäpallokoulutoiminnalle asetettiin tavoitteeksi, että ympäristöherkyyttä kehitetään viemällä verryttelyt luontoon ja omasta ympäristöstä huolehditaan toteuttamalla kentillä roskisprojekti.

Pesäpallokoulu C ideoi, että pesäpallokoulua markkinoitaessa koulukierroksilla koululaisille järjestettävään pesäpallotietokilpailuun liitettäisiin ympäristöaiheisia kysymyksiä. Pesäpallokouluun kulkemisessa suositeltaisiin yhteiskuljetuksia ja pyöräilyä. Pesäpallokoululaiset opetettaisiin tuomaan juomat pesäpallokouluun omissa, kestävässä juomapulloissa ja retkelle eväät valittaisiin ja pakattaisiin ympäristöystävällisesti. Myös pesäpallokoulu C otti tavoitteeksi huolehtia kenttäympäristöstään toteuttamalla roskisprojektin. Lisäksi asetettiin tavoitteeksi järjestää erillinen siivousprojekti jonkun tietyn alueen siivoamiseksi. Pesäpallo-

koulun päättäjäsissä päätettiin käyttää oman paikkakunnan tuotteita ja järjestää luonto- ja pesäpallolaiheinen luontopolku.

Pesäpallokoulu D aloittaisi kestävän kehityksen pesäpallokoulunsa toteuttamisen koulukierroksilla, jolloin ympäristöystävällisyyden huomioiminen pesäpallokoulumatkoilla otettaisiin esille. Lisäksi pesäpallokoulu hankkisi käyttöönsä puumailoja ja opettaisi huolehtimaan välineistä niiden käyttöön lisäämiseksi sekä järjestäisi välineiden kierrätys mahdollisuuden. Myös tämä pesäpallokoulu päätti huolehtia ympäristöstään toteuttamalla kentillään roskisprojektin sekä järjestämällä pesäpallokoululaisten toimesta roskapartion seuran edustusjoukkueen peleihin ja antaen samalla esimerkin muulle yleisölle ympäristöystävällisestä käyttäytymisestä ottelutapahtumissa.

TAULUKKO 1. Pesäpallokoulujen asettamat ympäristökasvatustavoitteet.

Pesäpallokoulu	A	B	C
Tavoitteet	Luontopolku Välinekierrätys Yhteiskyyditykset Pyöräily Ideakilpailu Luontoretki Eväiden pakkaus Roskisprojekti Roskahuolto peleissä	Juomapullot Yhteiskyyditykset Pyöräily Eväiden pakkaus Verryttelyluonnossa Roskisprojekti	Koulukierrosten Tietokilpailuun Ympäristökysymyksiä Yhteiskyyditykset Pyöräily Juomapullot Eväiden pakkaus Roskisprojekti Siivousprojekti Oman paikkakunnan Tuotteet päättäjäsissä
Pesäpallokoulu	D	E	F
Tavoitteet	Puumailat hankinnossa Välinekierrätys Välineistähuolehtiminen Yhteiskyyditykset Pyöräily Roskahuolto peleissä Roskisprojekti	Ei mukana Tilaisuudessa Ei kirjattuja Tavoitteita	Ei mukana Tilaisuudessa Ei kirjattuja tavoitteita

Tarkasteltaessa pesäpallokoulujen tavoitteiden yhteisiä piirteitä, voidaan huomata, että eri pesäpallokoulut asettivat tavoitteiksi samoja asioita: ympäristöystävällisyyden huomioimista kulkemisessa, eväiden ja juomien valinnassa ja pakkaamisessa sekä oman ympäristön huolehtimisesta roskisprojektien muodossa. Eli ympäristökasvatuksen osa-alueista tavoitteissa painotettiin erityisesti

konkreettisia toimia, miten voidaan toimia vastuullisesti ja miten omasta ympäristöstä huolehditaan.

Jossain määrin voidaan tavoitteista löytää myös ympäristöherkkyyden, ympäristön elämyksellisen kokemisen ja havainnoinnin aluetta luontoon viedyistä alkuperäisyydestä, luontopoluista ja -retkistä. Sen sijaan muut ympäristökasvatuksen osa-alueet jäivät selvästi vähemmälle huomiolle. Ehkä luontopolkujen ja pesäpallotietokilpailujen ja myös muiden konkreettisten tavoitteiden takaa saattaa löytyä myös hieman ekologian perusteita.

Tilaisuuden lopuksi keskusteltiin yhteisen pelipäivän järjestämisestä. Pelipäivä päätettiin pitää 18.6.1996 Rantasalmella, jolloin olisi mahdollista hyödyntää Rantasalmen Järviluonnonkeskuksen tarjoamia palveluja liittäen siten ympäristökasvatusta pesäpallopelien täyttämään päivään. Pelipäivän käytännön järjestelyistä vastaisivat Rantasalmen pesäpallokoulu Suur-Savon Pesiksen toiminnanjohtajan avustuksella ja Rantasalmen Järviluonnonkeskuksen osuuden suunnittelusta vastaisivat Pekka Hynninen, Sari Tompuri ja tutkija.

3.4 Projektin käynnistämisvaiheen tuloksia

3.4.1 Palautetta käynnistämistilaisuuksista

Käynnistämistilaisuuksien aikana osallistujien pitämistä päiväkirjoista voidaan yleisesti todeta, että heidän ennakoasenteensa ympäristöasioiden ja pesäpallokoulun integroimista kohtaan oli varsin varautunut. Lause " Kuinka ympäristökasvatus ylipäättään voidaan ottaa huomioon ? " kuvaa hyvin yleistä ilmapii-riä tilaisuuden alussa. Toisaalta asetelmaa pidettiin mielenkiintoisena, eikä yhdistämisajatusta tyrmätty ennakolta.

Ensimmäisen käynnistämistilaisuuden alussa luennoitsijan esille tuomat taustatiedot ympäristöasioista laittoivat ajattelemaan ja lisäsivät kiinnostusta yhdistämisajatusta kohtaan: " Pesiskoulu ja ympäristökasvatus yhdessä ovatkin ihan hyvä ajatus, vaikka aluksi epäilytti."

Ensimmäisen kehittämistilaisuuden aikana tuli osallistujien mielestä paljon uutta asiaa lyhyessä ajassa. Toisaalta runsasta tiedon määrää ja laajaa näkökulmaa ympäristöasioihin pidettiin hyvänä, toisaalta tiedon omaksuminen vaikeutui uu-

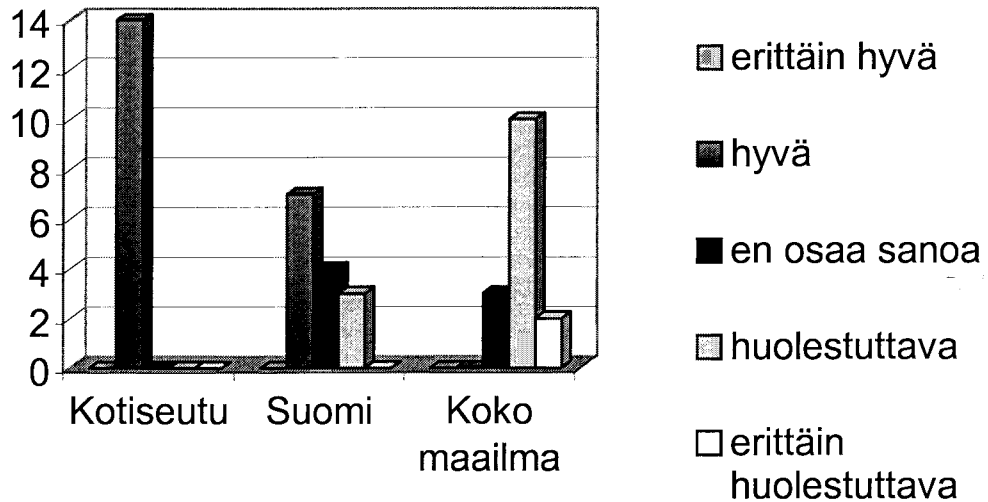
den tiedon suuren määrän vuoksi ja sen sulattelu vaati aikaa. Päivän aikana esille tuotuja esimerkkejä pidettiin hyvinä ja kytkentää pesäpallokoulukäytännön pidettiin onnistuneena. Pesäpallokoulutoiminnan ja kestäväen kehityksen yhdistämisen ideointi saatettiin konkreettiseen muotoon. Osallistujien näkemys pesäpallokoulutoiminnan ja kestäväen kehityksen yhdistämisestä kehittyi käynnistämistilaisuuksien aikana aiempaa konkreettisemmaksi ja positiivisemmaksi. Valoa tunnelin päässä oli havaittavissa: " Päässä pyörii kymmenittäin uusia idean alkuja, joita voisin ohjaajana kertoa lapsille ja nuorille pesiskouluissa".

3.4.2 Ympäristöasenteet ennen projektin käynnistämistä

Käynnistämistilaisuuksiin osallistuneiden ympäristöasenteita ja mielipiteitä projektiin liittyvistä asioista selvitettiin tilaisuuden alussa keräämällä tietoa kyselylomakkeilla. Kyselyyn vastasi 14 henkilöä, joista 12 oli naisia ja 2 miehiä. Osallistujista 1974 tai myöhemmin syntyneitä oli yhdeksän ja loput viisi olivat syntyneet 1972 tai aiemmin.

Vastaajia pyydettiin arvioimaan ympäristön tilaa kotiseudulla, Suomessa ja maailman laajuisesti tällä hetkellä ja sitä, millaiseksi he arvioivat sen kehittyvän tulevaisuudessa (kuvio 2). Parhaimpana ympäristöntila nähtiin omalla kotiseudulla. Vastaajista kaikki kokivat ympäristön tilan kotiseudulla tällä hetkellä hyväksi. Myös koko Suomen tilannetta voi vastaajien näkemyksen mukaan luonnehtia varsin hyväksi. Seitsemän vastaajaa koki ympäristön tilan Suomessa hyväksi, mutta toisaalta kolme pesäpallokouluhenkilöä näki tilan huolestuttavana. Neljä vastaajaa ei osannut sanoa näkemystään koko Suomen tilanteesta.

Maailmanlaajuisesti tilannetta ei enää pidettykään yhtä hyvänä. Globaalisti ympäristön tila oli kymmenen vastaajan mielestä huolestuttava ja kaksi vastaajaa koki ympäristön tilan erittäin erittäin huolestuttavaksi. Kaksi vastaajaa ei osannut arvioida ympäristön tilaa maailmanlaajuisesti.

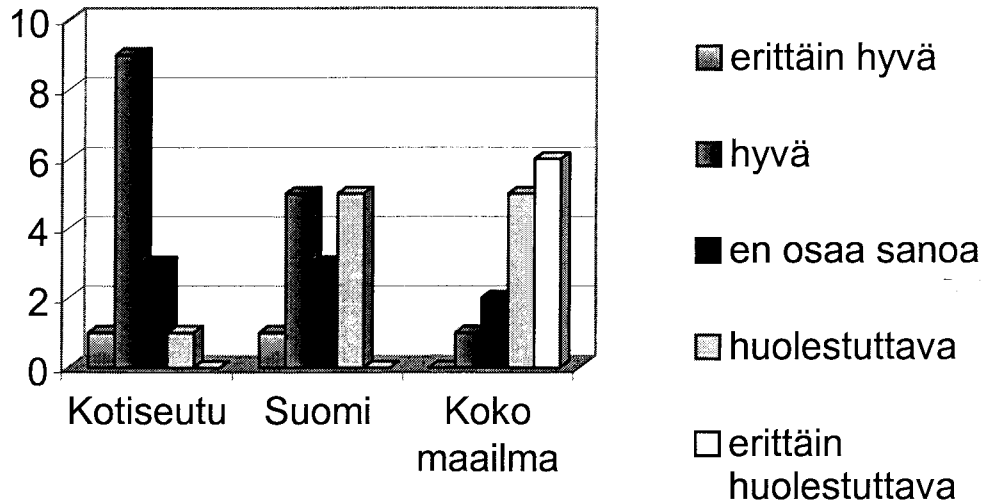

KUVIO 2. Mielenpiteet ympäristön tilasta keväällä 1996 kotiseudulla, Suomessa ja maailmanlaajuisesti. (N=14)

Ympäristötilan kehittyminen tulevaisuudessa heijasteli samankaltaista ajattelua (kuvio3). Tulevaisuudessa ympäristön tilan kehitys nähtiin parhaimmassa valossa omalla kotiseudulla. Vastaajista yhdeksän uskoi ympäristötilan pysyvän kotiseudulla hyvänä ja yhden vastaajan mielestä kehittyvän erittäin hyväksi. Yksi vastaaja uskoi kehityksen olevan ympäristön kannalta huolestuttavaa ja kolme vastaajaa ei osannut arvioida kehityksen suuntaa.

Koko Suomea tarkasteltaessa näkemykset kehityksestä jakaantuivat. Viisi vastaajaa uskoi ympäristön tilan pysyvän koko Suomessa hyvänä ja yksi vastaaja arvioi sen paranevan erittäin hyväksi. Toisaalta viisi kyselyyn vastannutta koki kehityksen olevan tulevaisuudessa huolestuttavaa. Kolme vastaajaa ei osannut sanoa arviotaan. Keskimäärin ympäristön tilan uskottiin hieman heikenevän tämän hetkiseen tilanteeseen verrattuna.

Ympäristön tilan globaali kehitys näyttää vastaajien silmissä heikoimmalta. Maailmanlaajuisesti ympäristön tilan kehityksen näki kuusi vastaajaa erittäin huolestuttavaksi ja viisi vastaajaa huolestuttavaksi. Yksi vastaaja uskoi ympäristön tilan kehittyvän maailmanlaajuisesti tulevaisuudessa hyväksi ja kaksi vastaajaa ei osannut arvioida kehitystä.

KUVIO 3. Mielipiteet keväällä 1996 ympäristön tilan kehityksestä tulevaisuudessa kotiseudulla, Suomessa ja maailmanlaajuisesti. (N=14)

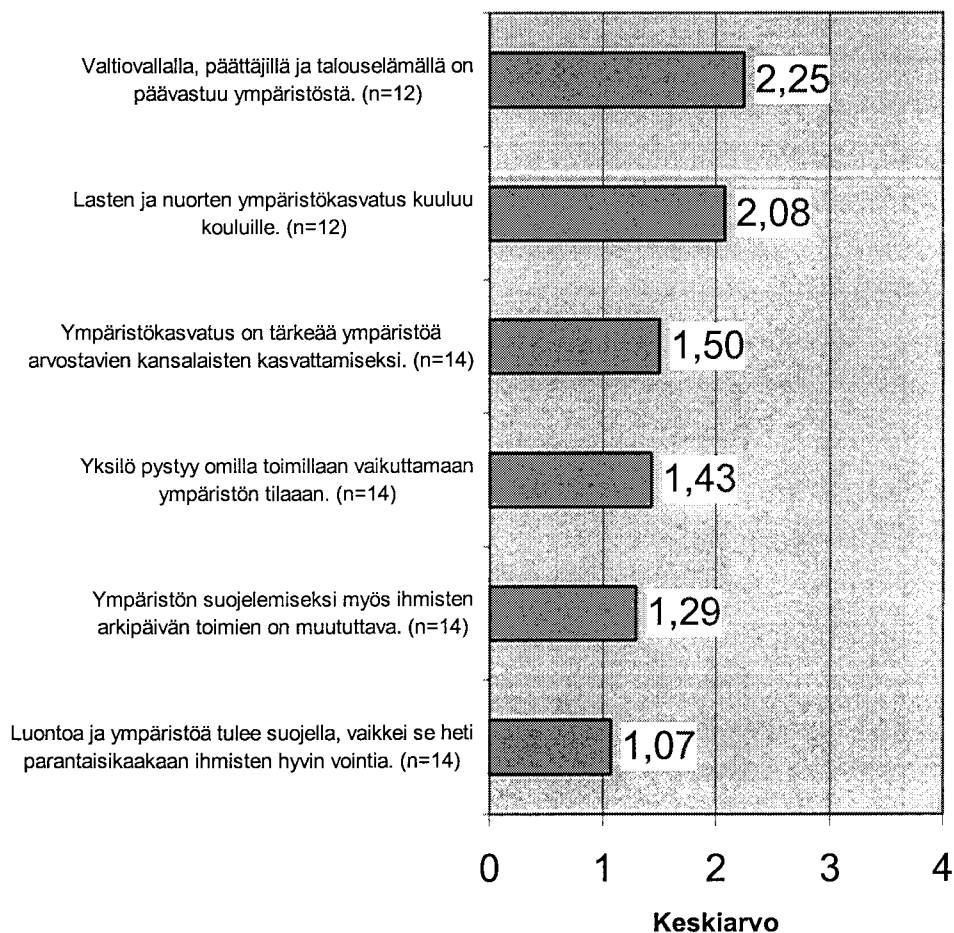
Kehittämistilaisuuksiin osallistuneilta kysyttiin myös heidän näkemystään huomion kiinnittämisestä ympäristön tilaan. Kuuden vastaajan mielestä siihen kiinnitetään huomiota nykyisin sopivasti ja kahdeksan vastaajan mielestä liian vähän.

Vastaajien oman ajattelutavan ja toiminnan selvittämiseksi heitä pyydettiin valitsemaan annetuista vaihtoehdoista eniten omaa ajattelutapaa ja toimintaa parhaiten kuvaava vaihtoehto. Seitsemän vastaajan mielestä parhaiten omaa ajattelutapaa ja toimintaa kuvaa väittämä, jonka mukaan vastaaja kokee ympäristön tilan huolestuttavaksi ja hän onkin ryhtynyt myös omassa elämässään toimiin paremman ympäristön puolesta. Toisaalta viisi vastaajaa valitsi vaihtoehdon, jonka mukaan vastaaja kokee ympäristön tilan huolestuttavaksi, mutta omien elintapojen muuttaminen tuntuu vaikealta. Yhden vastaajan ajattelutapaa ja toimintaa kuvasi parhaiten väittämä, jossa vastaaja kokee omat jokapäiväiset toimet niin vähäisiksi ja merkityksettömiksi ympäristöongelmien synnyssä, ettei hän ole katsonut aiheelliseksi muuttaa niitä. Yksi vastaaja ei ollut pohtinut asiaa.

Myös vastaajien ympäristöasenteesta pyrittiin saamaan kuva ennen osallistumista kestävän kehityksen pesiskoulu- projektiin. Vastaajien ympäristöasennetta kartoitettiin vielä erilaisten väittämien muodossa (kuvio 4).

Lähes täysin samaa mieltä vastaajat olivat väittämästä, jonka mukaan luontoa ja ympäristöä tulee suojella, vaikkei se heti parantaisikaan ihmisten hyvinvoin-

tia. Myös väittämä, jonka mukaan ympäristön suojelemiseksi ihmisten arkipäivän toimien on muututtava, sai melko varauksettoman kannatuksen. Hieman varautuneempia vastaajat olivat väittämien kohdalla, joiden mukaan yksilö pystyy omilla toimillaan vaikuttamaan ympäristön tilaan ja ympäristökasvatus on tärkeää ympäristöä arvostavien kansalaisten kasvattamiseksi. Eniten erimielisyyttä ilmeni väittämien kohdalla, joiden mukaan lasten ja nuorten ympäristökasvatus kuuluu kouluille ja että valtiovallalla, päättäjillä ja talouselämällä on päävastuu ympäristöstä. Vastaukset osoittavat, että vastaajat suhtautuvat ympäristösuojeluun ja -asioihin positiivisesti eivätkä siirrä asennetasolla vastuuta pois omalta kohdalta pelkästään yhteiskunnan vastuulle.

KUVIO 4. Vastaajien mielipiteet ympäristönsuojelua koskeviin väittämiin. (1 = täysin samaa mieltä, 2 = jokseenkin samaa mieltä, 3 = jokseenkin eri mieltä ja 4 = täysin eri mieltä.) Väittämille annetuille numerovastauksille laskettiin keskiarvot. (N=14)

3.4.3 Ympäristökäyttäytyminen ennen projektin käynnistämistä

Vastaajien ympäristökäyttäytymistä kartoitettiin selvittämällä heidän ympäristön huomioimistaan arkipäivän toimissaan. Parhaiten vastaajat huolehtivat jäteparien viemisestä paperinkeräykseen. Vastaajista yhdeksän (64%) ilmoitti vievänsä paperit aina keräykseen ja kaksi (14,5%) usein. Kaksi vastaajaa ilmoitti ettei käytössä ole keräyspistettä.

Muovikassin jättää neljä (29%) vastaajista ostamatta aina ja yhdeksän (64%) ilmoitti ostavansa muovikassin ostoksien kuljettamiseen vain joskus. Myös jätelasin viemisestä keräilypisteeseen huolehdittiin melko hyvin. Neljä (29%) vastaajaa vie jätelasin aina keräilypisteeseen ja kahdeksan (57%) ilmoitti vievänsä usein.

Vastaajista neljä (29%) ilmoitti lajittelevansa kotona syntyvät jätteet aina ja kuusi (43%) usein. Metallisia ja muovisia kertakäyttötölkkejä kaksi (14,5%) ei osta koskaan ja yhdeksän (64%) ilmoitti ostavansa joskus.

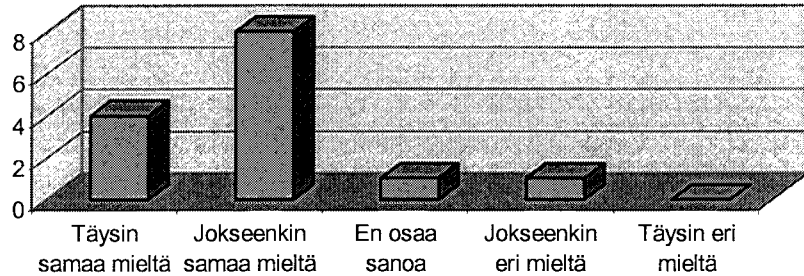
Päivittäistavaroita ostettaessa seitsemän (50%) ilmoitti ympäristöystävällisyyden vaikuttavan usein valintoihin ja seitsemän (50%) joskus. Samoin seitsemän (50%) vastaajaa pyrki usein säästämään päivittäisessä energian kulutuksessa ja kuusi (43%) joskus.

Heikointa ympäristöystävällisyyden huomioiminen oli harrastusvälineitä ostettaessa. Kuusi (43%) vastaajaa ilmoitti ympäristöystävällisyyden vaikuttavan valintoihin joskus ja neljällä (29%) ei koskaan. Päivittäisten matkojen kulkemista kysyttäessä kuusi (43%) vastaajaa ilmoitti kulkevansa pääsääntöisesti polkupyörällä ja kolme (21%) polkupyörällä tai jalan.

3.4.4 Pesäpallohenkilöiden mielipiteet ympäristökasvatuksesta

Pesäpallokoulujen näkemystä ympäristökasvatuksen soveltumisesta pesäpallokoulutoimintaan selvitettiin tiedustelemalla heidän mielipidettään väittämään, jonka mukaan ympäristökasvatus sopii hyvin pesäpallokoulutoimintaan. Vastaajista täysin samaa mieltä oli neljä henkilöä ja jokseenkin samaa mieltä kahdeksan vastaajaa. Yksi vastaajista oli jokseenkin eri mieltä ja yksi ei

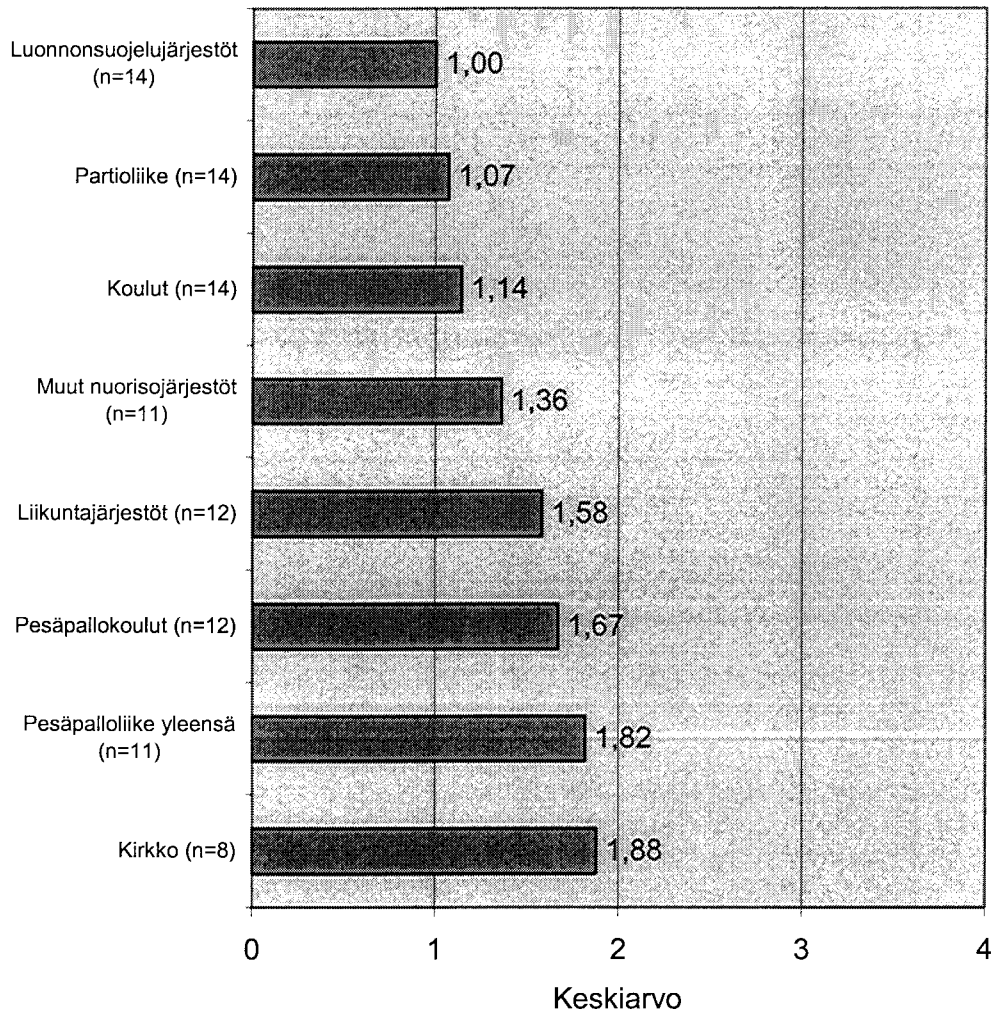
osannut sanoa, miten ympäristökasvatus sopii pesäpallokoulutoimintaan (kuvio 5).

KUVIO 5. Mielenpitemet väitteestä, jonka mukaan ympäristökasvatus sopii hyvin pesäpallokoulutoimintaan. (N = 14)

Käynnistämistilaisuuksiin osallistuneilta pesäpallokoulukouluhenkilöiltä kysyttiin ennen tilaisuuksia heidän näkemyksiään ympäristökasvatuksen sopimisesta pesäpallokoulutoiminnan lisäksi myös muiden yhteiskunnallisten toimintojen yhteyteen (kuvio 6). Vastaajien mielestä ympäristökasvatus sopii kaikkiin annettuihin vaihtoehtoihin vähintään hyvin. Erittäin hyvin ympäristökasvatuksen katsottiin sopivan luonnonsuojelujärjestöjen toimintaan, partioliikkeen toimintaan sekä koulujen opetukseen. Hieman varauksellisemmin sen nähtiin sopivan muiden nuorisojärjestöjen toimintaan, liikuntajärjestöjen toimintaan ja pesäpallokoulutoimintaan. Annetuista vaihtoehtoista heikoimmin ympäristökasvatuksen katsottiin sopivan pesäpallotoimintaan yleensä ja kirkon toimintaan.

KUVIO 6. Vastaajien näkemys ympäristökasvatuksen soveltuvuudesta eri yhteiskunnallisten toimintojen yhteyteen. (1= erittäin hyvin, 2= hyvin, 3= huonosti ja 4= erittäin huonosti). Vaihtoehdoille annetuille numerovastauksille laskettiin keskiarvot. (N=14)

3.5 Pesäpallokoulujen pelipäivän toteutuminen

Pesäpallokoulujen pelipäivä pidettiin 18.6.1996 Rantasalmella. Pelipäivään osallistui noin 300 pesäpallokoululaista viidestä eri pesäpallokoulusta. Projektiin osallistuneista pesäpallokouluista osallistuivat pesäpallokoulut A, B, D ja F. Lisäksi pelipäivään osallistui yksi kestävän kehityksen pesäpallokouluketjun ulkopuolinen pesäpallokoulu. Päivän pääohjelma olivat pesäpallokoulujen väliset pelit iän mukaan jaetuilla joukkueilla. Pelaamisessa pääasia oli, että pesäpallokoululaiset pääsivät pelaamaan, eikä niinkään se, miten pelit lopulta päättyivät. Niinpä tulosten seuranta jätettiin vähemmälle huomiolle.

Päivän ohjelmaan oli sisälletetty kestävän kehityksen teemaan liittyviä toimintoja, jotka oli suunniteltu yhdessä Pekka Hynnisen ja Sari Tompurin kanssa. Tämä oheisohjelma koostui tutustumisesta Rantasalmen Järviuonnonkeskuksen näyttelyihin, luontoaiheisen lyhytelokuvan katsomisesta sekä testistä, jossa pesäpallokoululaiset tekivät valintoja juomien ja pakkausmateriaalien kohdalla mieltymystensä ja ympäristöystävällisyyden mukaan sekä kokeilivat taitojaan lajitella annetut roskat oikeisiin lajittelupisteisiin.

Testit kävi läpi 200 pesäpallokoululaista. Testien aihealueet valittiin pesäpallokoulujen toisessa käynnistämistilaisuudessa asetettujen konkreettisten tavoitteiden pohjalta. Testien avulla pyrittiin selvittämään pesäpallokoululaisten valmiuksia tehdä ympäristöystävällisiä valintoja, mutta samalla testi toimi eräänlaisena ympäristökasvatuskeinona. Myös pesäpallokoululaisten eväspakkausten ympäristöystävällisyyteen pyrittiin kiinnittämään huomiota. Lisäksi pesäpallokoululaiset huolehtivat pelikenttien siisteydestä keräämällä roskat pois kentiltä päivän aikana ja sen päätteeksi.

Pesäpallokoulujen pelipäivä sai jonkin verran alueellista julkisuutta, jossa huomioitiin myös pesäpallokoulujen tavoite edistää kestävää kehitystä. Alueelliset sanomalehdet tekivät pesäpallokoulujen pelipäivästä lehtiartikkelin ja paikallisradio haastatteli Suur- Savon Pesiksen toiminnanjohtajaa. Pesäpalloliiton henkilöstöä ja Superpesiksen pelaajia ei yrityksistä huolimatta paikalle saatu. Tämä nosti esille kysymyksen liiton sitoutumisesta hyväksytyjen arvojen edistämiseen.

3.5.1 Pelipäivän ympäristötestien tuloksia

Pesäpallokoululaisten ympäristötestiin osallistui 200 pesäpallokoululaista viidestä eri pesäpallokoulusta. Pesäpallokoulusta yksi ei kuulunut kestävän kehityksen pesäpallokouluketjuprojektiin, joten projektiin osallistuneiden pesäpallokoulujen tuloksia voidaan vertailla suhteessa tähän pesäpallokouluun. Vastajista 97 oli tyttöjä ja 107 poikia ja heidän ikänsä jakautui 7- ja 13- vuoden välille.

3.5.1.1 Juoman valinta

Ympäristötestin ensimmäisellä rastilla pesäpallokoululaisilta tiedusteltiin heidän mielipiteitään ja näkemyksiään erilaisiin pakkauksiin pakatuista juomista. Pöydällä oli viisi vaihtoehtoa: kierrätettävässä muovipullossa olevaa kotimehua, kaupan muovikannussa olevaa mehua, limsapullo, limsatölkki ja mehutetra.

Pesäpallokoululaisten mieluisimpia juomavaihtoehtoja olivat limsa pullossa (33%), kotimehu (28,5%) ja tölkkilimsa (26,5%). Kuusi prosenttia vastaajista piti mieluisimpana juomavaihtoehtona kaupan mehua tai mehutetraa.

Ympäristöystävällisimpinä juomina vastaajat pitivät kotimehua (54%) ja mehutetraa (25%). Kaupan mehu oli vastaajista yhdeksän prosentin mielestä ympäristöystävällisintä ja limsatölkki viiden sekä limsapullo 4,5 prosentin mielestä. Kaksi prosenttia kyselyyn osallistuneista ei vastannut kysymykseen.

Ympäristölle haitallisimpana juomapakkauksena pesäpallokoululaiset pitivät limsatölkkiä (47%). Muiden vaihtoehtojen osalta vastaukset jakautuivat seuraavasti: limsapullo 24 %, mehutetra 15 %, kaupan mehu 10,5% ja kotimehu 2,5% vastauksista. Kaksi vastaajaa (1%) ei vastannut esitettyyn kysymykseen.

3.5.1.2 Pakkauksen valinta

Ympäristötestin toisella rastilla pesäpallokoululaisilta tiedusteltiin heidän mielipiteitään ja näkemyksiään erilaisista eväiden pakkausvaihtoehtoista. Pöydällä oli viisi vaihtoehtoa: folio, paperipussi, muovipussi, muovikelmu ja pestävä kestopakkaus.

Pesäpallokoululaiset pakkaisivat mieluiten kestopakkaukseen (79%). Muista vaihtoehtoista paperipussin valitsi 11, 5% , muovipussin 5,5%, muovikelmun 2,0 % ja folion 1,5 %. Yksi vastaaja (0,5%) ei vastannut.

Ympäristöystävällisimpinä pakkauksina vastaajat pitivät paperipussia (52,5%) ja kestopakkausta (32 %). Muovikelmu oli vastaajista 7 % ja folio ja muovipussi 4% mielestä ympäristöystävällisin pakkausmateriaali. Yksi testiin osallistuneista (0,5%) ei vastannut kysymykseen.

Ympäristölle haitallisimpina pakkauksina pidettiin foliota (36,0 %) ja muovipussia (30,5%). Kestopakkausta haitallisimpana piti 13,5 %, muovikelmua 12,5 % ja paperipussia 6,5 % vastaajista. Kaksi testiin osallistunutta pesäpallokouluista (1%) ei vastannut kysymykseen.

3.5.1.3 Jätteiden lajittelutehtävä

Lajittelutehtävässä tuli sijoittaa pöydällä olleet keräyslasi, paristo, teepussi, maitopurkki, sanomalehti sekä kaksi erilaista muovipurkkia, joista toinen oli kierrätettävä, oikeisiin lajittelupaikkoihin.

Parhaiten onnistui lasipurkin sijoittaminen oikeaan paikkaan. Testiin osallistuneista 99 % osasi sijoittaa sen oikeaan paikkaan. Sanomalehden oikea sijoitus onnistui 93 %:lta, pariston 91,9 %:lta, teepussin 83,2%:lta ja maitopurkin 65 %:lta lajittelijoista. Vaikeinta oli sijoittaa keräysmuovi ja kaatopaikalle menevä muovi oikeisiin lajittelupaikkoihin. Keräysmuovin lajittelu onnistui 54,5 %:lta ja jätemuovin 51,3%:lta vastaajista.

3.5.2 Huomioita ympäristötestien tuloksista

Pesäpallokouluilaiset onnistuivat ympäristötestissä kokonaisuudessaan melko hyvin. Ympäristöystävällisintä juomapakkausta valittaessa ongelmia ilmeisesti tuotti mehutetra, jonka nestekartonkinen ulkokuori pitää sisällään alumiinisen sisäosan, eikä siten ole erityisen ympäristöystävällinen. Ilmeisesti samasta syystä se sai varsin vähän kannatusta valittaessa ympäristölle haitallisinta juomapakkausta. Mieluisimman juoman valinnassa ympäristön huomioiminen näkyi kotimehun hyvässä kannatuksessa. Tosin myös limsa sai kannatusta kierrätettävän pullon lisäksi myös tölkkiin pakattuna, mikä osaltaan kertoo, ettei valintoja aina tehdä ympäristön kannalta suotuisimmalla tavalla.

Pakkauksen valinta onnistui niin ikään varsin hyvin, kun suuri osa vastaajista valitsi ympäristöystävällisimmäksi pakkaukseksi useimmiten paperipussin tai kestopakkauksen ja ympäristölle haitallisimmiksi pakkauksiksi valittiin useimmin folio tai muovipussi. Mieluisimmaksi pakkaukseksi valittiin useimmiten kestopakkaus, mikä on myös ympäristön kannalta varsin hyvä vaihtoehto.

Lajittelun ongelmat kohdistuivat ensisijaisesti kierrätettävien muovien ja jäte-muovien lajitteluun, mikä oli odotettavissa, koska näiden erottelu on muita teh-täviä uudempi asia. Maitopurkin sijoittamisessa vaikeuttavana tekijänä saattoi olla nestekartongin käsitteen puutteellinen ymmärtäminen.

Erot pesäpallokoulujen välillä olivat vähäisiä ympäristölle ystävällisten ja haital-listen valintojen onnistuneessa tekemisessä ja lajittelussa. Myöskään pesäpäl-lokoululaisten ikä ei aiheuttanut merkittäviä eroja testeistä suoriutumisessa. Kestävän kehityksen pesäpallokoulujen ulkopuolinen pesäpallokoulu suoriutui testeissä pääosin samoin kuin muutkin pesäpallokoulut. Lajittelussa tällä pesä-pallokoululla oli hieman enemmän vaikeuksia kuin muilla pesäpallokouluilla, mutta toisaalta ympäristölle haitallisimman pakkauksen valinnassa tämä pesä-pallokoulu onnistui selkeästi parhaiten, kun lähes 82% pesäpallokoulun testiin osallistuneista oppilaista valitsi haitallisimmaksi pakkaukseksi folion.

Sen sijaan mieluisinta juomaa valittaessa kestävän kehityksen pesäpallokoulu-jen ulkopuolisen pesäpallokoulun valinnat keskittyivät limsapulloon ja -tölkkiin sekä mehutetraan, kun taas kestävän kehityksen pesäpallokoulujen oppilaista 11% - 61% valitsi mieluiten kotimehun juomakseen. Kuitenkaan tämän havain-non perusteella ei voida vetää johtopäätöksiä ympäristökäyttäytymisen posii-tiivisesta kehittymisestä projektin pesäpallokouluissa.

3.5.3 Kokemuksia ja palautetta pelipäivästä

Pesäpallokoulujen henkilöstöltä saadun palautteen mukaan pelipäivää pidettiin melko onnistuneena kokonaisuutena. Myös pesäpallokoululaisilta ja heidän vanhemmiltaan saatu palaute oli positiivista, vaikkakin heiltä palautetta tuli määrällisesti vähän. Pelipäivä koettiin piristäväksi lisäksi normaalin pesäpallo-koulutoiminnan täydentäjänä. Pelaaminen toisia pesäpallokouluja vastaan toi mukavaa vaihtelua niin pelaajille kuin ohjaajillekin.

Rantasalmen Järviluonnonkeskus ja siellä ollut ohjelma koettiin mielekkääksi. Pesäpallokoululaiset tutustuivat innokkaasti ja uteliaasti Järviluonnonkeskuksen näyttelyihin ja erityisesti luontoaiheisesta elokuvasta pidettiin. Ympäristötestit osoittautuivat keskustelua herättäväksi osioksi: " Monet pesiskoululaiset pohti-vat ympäristöasioita kotimatalla." Tosin ympäristötestien lajitteluosio osoittai-tui lieväksi pullonkaulaksi, sen suorittaminen vei pienimmiltä pesäpallokoululai-

silta oletettua kauemmin. Syyksi todettiin joidenkin kohdalla puutteellinen lukutaito. Tästä syystä osa pesäpallokoululaisista ei ennättänyt käydä ympäristötesteissä ja vaikeutti osan joukkueiden kohdalla aikataulussa pysymistä. Toisaalta osa joukkueista koki aikataulun liian väljänä.

3.6 Ympäristökasvatuksen integrointi pesäpallokoulujen toimintaan

Kestävän kehityksen pesäpallokoulut-projektiin osallistuneilta pesäpallokouluilta kerättiin tietoja kesän 1996 pesäpallokoulujen toteutumisesta ja palautetta ympäristökasvatuksen yhdistämiskokeilun onnistumisesta pesäpallokoulujen vastuuhenkilöille, ohjaajille ja rehtoreille osoitetuilla kyselylomakkeilla. Lisäksi tietoja ja palautetta saatiin pesäpallokoulujen vastuuhenkilöiden kanssa käydyistä keskusteluista pelipäivänä, puhelinkeskusteluissa sekä 25.1.1997 järjestetyssä palautetilaisuudessa.

Perustiedot toiminnasta ja palautetta ympäristökasvatuksen integroinnista saatiin kaikilta kuudelta projektiin osallistuneelta pesäpallokoululta (taulukko 2). Näihin pesäpallokouluihin osallistui kesän 1996 aikana yhteensä yli 600 pesäpallokoululaista ja heidän toiminnastaan vastasi 44 pesäpallokouluohjaajaa.

3.6.1 Pesäpallokoulu A

Pesäpallokoulu A järjestettiin 27.5. - 3.7. 1996 välisenä aikana. Toimintaan osallistui noin 150 pesäpallokoululaista. Pesäpallokoululla oli kahdeksan ohjaajaa. Pesäpallokoulun ydin koostui säännöllisistä ohjatuista harjoituksista, joita täydensivät pelit pesäpallokoulukertojen yhteydessä sekä tekniikkakilpailut.

Pesäpallokoulu A:sta osallistui kolme henkilöä toiseen käynnistämistilaisuuteen, jolloin he asettivat pesäpallokoululle konkreettiset tavoitteet asioista, jotka he pyrkivät toteuttamaan kesän pesäpallokoulussa. Pesäpallokoulu toteutti avajaisissa luontopolun, jonka rasteilla oli ympäristö- ja pesäpalloiheisiä kysymyksiä. Pesäpallokoulumatkoissa käytettiin paljon polkupyöriä tai yhteiskuljetuksia. Lisäksi pesäpallokoulu huolehti alueensa siisteydestä pesäpallokoulujen aikana. Myös eväiden ympäristöystävällinen pakkaaminen opetettiin ja keskusteltiin muutenkin ympäristöön liittyvistä asioista. Pesäpallokoulu A osallistui pesäpallokoulujen pelipäivään Rantasalmella.

3.6.2 Pesäpallokoulu B

Pesäpallokoulu B järjestettiin 26.5. - 18.6. 1996. Pesäpallokouluun osallistui 104 pesäpallokoululaista ja heidän toiminnastaan vastasi 14 ohjaajaa. Pesäpallokoulun pääsisältö koostui säännöllisistä ohjatuista harjoituksista.

Pesäpallokoulu B osallistui molempiin käynnistämistilaisuuksiin. Ensimmäisessä tilaisuudessa oli kolme ja toisessa viisi pesäpallokoulu B:n edustajaa. Pesäpallokoulu toteutti kaikki itselleen asettamat ympäristökasvatustavoitteet. Pesäpallokoululaisille jaettiin jo avajaisissa tietoa ympäristön huomioimisesta pesäpallokoulun yhteydessä, ja pesäpallokoululaisten pesäpallokoulumatkat onnistuttiin toteuttamaan pääosin ympäristöystävällisesti joko polkupyörällä tai yhteiskyydityksillä. Osa pesäpallokoululaisista kävi jopa yli 10 kilometrin päästä polkupyörällä pesäpallokoulussa.

Pesäpallokoulu järjesti kentilleen roskakorit ja pesäpallokoululaiset huolehtivat alueen siisteydestä aina pesäpallokoulun jälkeen. Kentän lähiympäristön luontoa hyödynnettiin verryttelyissä. Pesäpallokoululaiset saivat omat mehupullot, joita myös käytettiin. Myös eväiden pakkaaminen rasioihin ympäristöystävällisesti opetettiin ja opittua tapaa myös käytettiin. Lisäksi pesäpallokoulu osallistui pesäpallokoulujen pelipäivään Rantasalmella.

3.6.3 Pesäpallokoulu C

Pesäpallokoulu C järjestettiin kahdessa jaksossa, ensimmäinen jakso oli 21.5. - 20.6 1996 ja toinen jakso pidettiin 23.7 - 8.8. 1996. Pesäpallokoululaisia toimintaan osallistui noin 80 ja heidän ohjaamisestaan vastasi neljä ohjaajaa. Pesäpallokoulun keskeisin sisältö koostui säännöllisistä ohjatuista harjoituksista.

Pesäpallokoulu C:stä osallistui kaksi henkilöä molempiin käynnistämistilaisuuksiin. Pesäpallokoulu onnistui toteuttamaan pesäpallokoulumatkat ympäristöystävällisesti. Matkat kuljettiin joko polkupyörillä tai kauempaa tulevat matkasivat yhteiskyydeillä. Pesäpallokoululaiset käyttivät omia mehupulloja kertakäyttöisten sijaan ja loppuhuipentumana oli pesäpallokoulun päättäjäiset, jotka pidettiin kesämökillä järven rannalla. Päättäjäisten pitopaikalle matkattiin yhteiskyydeillä ja siellä juhlan tarjoilu koostui oman paikkakunnan tuotteista.

3.6.4 Pesäpallokoulu D

Pesäpallokoulu D järjestettiin 20.5. - 30.8.1996 välisenä aikana. Toimintaan osallistui noin 120 - 130 pesiskoululaista. Toiminnasta vastasi 11 ohjaajaa. Pesäpallokoulun runkona olivat ohjatut pesäpalloharjoitukset ja toimintaa täydennettiin leikeillä ja muilla peleillä.

Pesäpallokoulu D:stä osallistui yksi henkilö toiseen käynnistämistilaisuuteen. Pesäpallokoulu D:n toimintaan ei juurikaan liitetty ympäristöasioita, mutta pesäpallokoululaisten vanhemmat olisivat olleet innostuneita pesäpallokoulun ja ympäristökasvatuksen yhdistämisestä. Syyksi ympäristökasvatuksen huomioimisen pois jäämiseksi mainittiin, että kyseessä oli ohjaajien ensimmäinen pesäpallokoulukesä ja normaalin pesäpallokoulutoiminnan pyörittämisessä oli iso työ. Tästä syystä ohjaajat kokivat resurssinsa riittämättömiksi ympäristöasioiden yhdistämiseksi toimintaan. Pesäpallokoulu osallistui Rantasalmella pidettyyn pesäpallokoulujen pelipäivään.

3.6.5 Pesäpallokoulu E

Pesäpallokoulu E järjestettiin 6.5. - 13.6.1996 välisenä aikana. Pesäpallokoulun toimintaan osallistui 99 lasta. Heidän toiminnastaan vastasi neljä ohjaajaa. Pesäpallokoulun rungon muodostivat säännölliset ohjatut pesäpalloharjoitukset ja toimintaa täydensivät kenttien väliset ottelut.

Pesäpallokoulu E:stä osallistui yksi henkilö ensimmäiseen käynnistämistilaisuuteen, mutta koska toisessa tilaisuudessa pesäpallokoulun edustajia ei ollut paikalla, heillä ei myöskään ollut erillisiä kirjattuja tavoitteita. Pesäpallokoulun suurin ympäristötempaus oli hampurilaisravintolan kanssa toteutettu Ympäristösiistinä-päivä, jolloin pesäpallokoululaiset siivosivat tiettyjä alueita kaupungista. Pesäpallokoululaiset tekivät joskus alkuverryttelyt luonnonympäristössä kentän läheisyydessä, jos kenttää yleensä ympäröi luonto. Kaikilla kentillä se ei ollut lainkaan mahdollista. Lisäksi pesäpallokoululaiset käyttivät polkupyöriä matkojen kulkemiseen. Myös avajaisten ja päättäjäisten pitopaikkojen siisteydestä huolehdittiin tapahtumien jälkeen.

3.6.6 Pesäpallokoulu F

Pesäpallokoulu F järjestettiin 22.5. - 17.7.1996 välisenä aikana. Pesäpallokoulutoimintaan osallistui 80 lasta ja heidän toiminnastaan vastasi kolme ohjaajaa. Pesäpallokoulun ydinsisältö koostui säännöllisistä ohjatuista pesäpalloharjoituksista.

Pesäpallokoulu F ei osallistunut kumpaankaan käynnistämistilaisuuteen, joten heillä ei ollut asetettuja tavoitteita ympäristökasvatuksen yhdistämisestä oman pesäpallokoulun toimintaan. Pesäpallokoululle toimitettiin ensimmäisen käynnistämistilaisuuden ryhmätöiden aikaansaannokset. Pesäpallokoulu F ei liittänyt kesän 1996 toimintaansa ympäristökasvatusta. Syyksi mainittiin, ettei etukäteen suunniteltu runko-ohjelma antanut mahdollisuutta yhdistää ympäristökasvatusta toimintaan pesäpallokoulun olennaisten osien kärsimättä. Pesäpallokoulu sai kosketuksen ympäristökasvatukseen osallistumalla Rantasalmella pidettyyn pesäpallokoulujen pelipäivään.

TAULUKKO 2. Toimenpiteet ympäristökasvatuksen edistämiseksi pesäpallokouluissa kesällä 1996

Pesäpallokoulu	A	B	C
Käynnistämistil. I	ei osallistunut	Osallistui (3 hlöä)	osallistui (2 hlöä)
Käynnistämistil. II	osallistui (3 hlöä)	Osallistui (5 hlöä)	osallistui (2 hlöä)
Tavoitteet	Luontopolku Varustekierrätys Yhteiskyyditykset Pyöräily Ideakilpailu Luontoretki eväiden pakkaus Roskisprojekti Roskahuolto peleissä	Juomapullot Yhteiskyyditykset Pyöräily eväiden pakkaus Verryttelyt luonnossa Roskisprojekti	Koulukierrosten Tietokilpailuun Ympäristökysymyksiä Yhteiskyyditykset Pyöräily Juomapullot eväiden pakkaus Roskisprojekti Siivousprojekti oman paikkakunnan tuotteet päättäjäsissä
Toteutuminen	Luontopolku Yhteiskyyditykset Pyöräily eväiden pakkaus Roskisprojekti osittain Keskusteluja ympäristö- asioista luontoretki pelipäivä Rantasalmella	Juomapullot Yhteiskyyditykset Pyöräily eväiden pakkaus Verryttelyt luonnossa Roskisprojekti Keskusteluja ympäris- töasioista Pelipäivä Rantasal- mella Ympäristötietoa ava- jaisissa	Yhteiskyyditykset Pyöräily Juomapullot oman paikkakunnan tuotteet päättäjäsissä
Pesäpallokoulu	D	E	F
Käynnistämistil. I	ei osallistunut	Osallistui (1 hlö)	ei osallistunut
Käynnistämistil. II	osallistui (1 hlö)	ei osallistunut	ei osallistunut
Tavoitteet	Puumailat hankinnoissa Välinekierrätys Välineistä huolehtiminen Yhteiskyyditykset Pyöräily Roskahuolto peleissä Roskisprojekti	ei mukana Tilaisuudessa ei kirjattuja Tavoitteita	ei mukana Tilaisuudessa ei kirjattuja tavoitteita
Toteutuminen	pelipäivä Rantasalmella	Pyöräily Verryttelyt luonnossa alueen siivous avajais- ten ja päättäjäsien Päätteeksi Ympäristö siistinä- Päivä	pelipäivä Rantasal- mella

3.6.7 Huomioita kestävän kehityksen pesäpallokoulujen ympäristökasvatuksesta

Pesäpallokoulujen itselleen asettamat ympäristökasvatuksen tavoitteet toteutuivat varsin hyvin. Pesäpallokoulu B toteutti kaikki tavoitteensa ja pesäpallokoulut A ja C onnistuivat toteuttamaan suuren osan ympäristöasioistaan. Ainoastaan pesäpallokoulu D:n ympäristökasvatuksen tavoitteet jäivät toteutumatta ja pesäpallokoulun ympäristökasvatus jäi Rantasalmen pelipäivän varaan. Pesäpallokoulut E ja F eivät osallistuneet toiseen kehittämistilaisuuteen, joten niillä ei ollut kirjattuja tavoitteita. Kuitenkin pesäpallokoulu E onnistui liittämään toimintaansa jonkin verran ympäristöasioita. Sen sijaan pesäpallokoulu F:n ainoa kosketus ympäristökasvatukseen tapahtui Rantasalmen pelipäivänä.

Ympäristökasvatuksen toteutumisella ja osallistumisella pesäpallokoulujen kehittämistilaisuuksiin näyttäisi olevan yhteys toisiinsa. Pesäpallokoulut A, B ja C, jotka osallistuivat kehittämistilaisuuksiin aktiivisimmin, onnistuivat toteuttamaan pesäpallokoulujensa toiminnassa ympäristökasvatustavoitteensa parhaiten. Toisin myös pesäpallokoulu E, josta osallistui yksi henkilö ensimmäiseen tilaisuuteen, onnistui liittämään toimintaansa ympäristökasvatusta varsin merkittävästi, joten myös henkilöiden henkilökohtaisella sitoutumisella ympäristökasvatuksen toteuttamiseen toiminnassaan on merkitystä.

Pesäpallokoulut toteuttivat pitkälti samoja ympäristöasioita toiminnassaan. Ympäristöystävällisyys otettiin huomioon useimmin pesäpallokoulumatkoilla, juomien ja eväiden pakkauksissa ja pakkaamisessa sekä oman ympäristön siisteystä huolehtimisessa. Myös kenttäympäristön luontoa hyödynnettiin ympäristökasvatuksessa verryttelypaikoina. Ja Rantasalmella järjestettyyn pelipäivään osallistui neljä pesäpallokoulua kuudesta.

Ympäristökasvatuksen osa-alueista toteutuivat parhaiten ympäristövastuulliseen toimintaan kasvattaminen ja omasta ympäristöstä huolehtiminen. Ympäristöherkkyttä eli ympäristön elämyksellistä kokemista ja havainnointia kehitettiin luontoon viedyllä toiminnoilla; verryttelyillä, luontopoluilla ja retkillä. Rantasalmen pelipäivä täydensi merkittävästi ympäristökasvatuksen muidenkin osa-alueiden huomioimista toiminnassa.

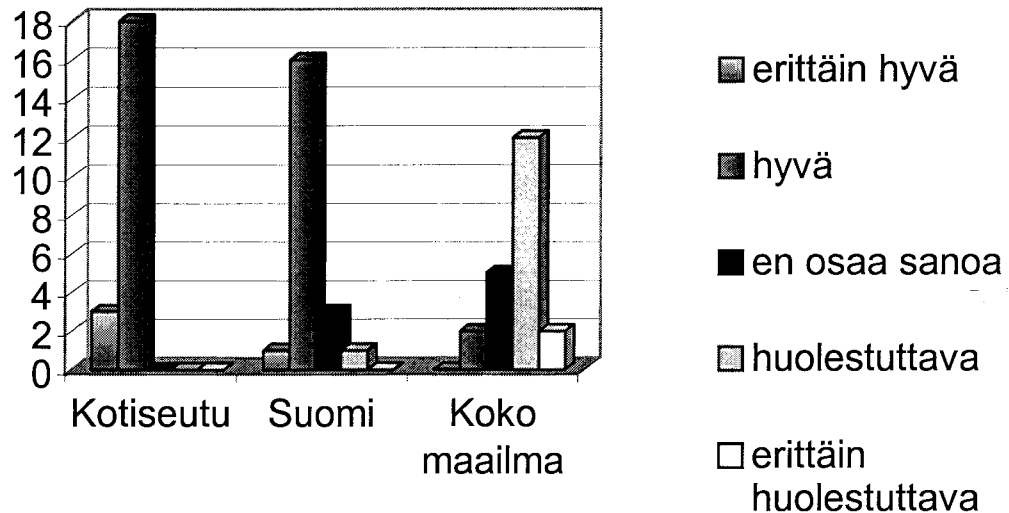
3.7 Ympäristöasenteet pesäpallokoulujen jälkeen

Pesäpallokoulujen jälkeen, loppukesästä 1996, kerättiin tietoa, palautetta ja mielipiteitä pesiskoulujen vastuuhenkilöiltä, rehtoreilta ja ohjaajilta myös heidän ympäristöasenteistaan ja -käyttäytymisestään. Kyselyyn vastasi 21 henkilöä, joista kolme oli pesiskoulujen rehtoreita ja 18 pesiskouluohjaajia. Vastaajista 16 oli naisia ja 5 miehiä. Heistä kolme oli syntynyt vuonna 1972 tai aiemmin ja 18 vuonna 1974 tai myöhemmin. Vastaajista yhdeksän osallistui ennen käynnistämistilaisuuksia tehtyyn kyselyyn, joten tulosten muutoksia voidaan tarkastella suuntaa-antavasti, mutta suoria johtopäätöksiä niistä ei voi tehdä.

Mielipiteissä, koskien ympäristön tilaa vastaushetkellä kotiseudulla, koko Suomessa ja maailmanlaajuisesti, ei tapahtunut huomattavia muutoksia ennen käynnistämistilaisuuksia saatuja tuloksia verrattaessa pesäpallokoulujen jälkeen saatuihin vastauksiin (kuvio 7). Ympäristön tilan nähtiin olevan jälleen parhaan omalla kotiseudulla. Vastaajista kolme koki ympäristön tilan tällä hetkellä kotiseudulla erittäin hyväksi ja 18 vastaajaa hyväksi.

Myös koko Suomessa tilanne koettiin edelleen hyväksi. Yksi vastaaja koki Suomen ympäristötilan tällä hetkellä erittäin hyväksi, 16 vastaajaa hyväksi ja yksi huolestuttavaksi. Kolme vastaajaa ei osannut sanoa millaisena he näkivät ympäristön tilan vastaushetkellä koko Suomessa.

Sen sijaan maailmanlaajuisesti tilanne koettiin myös tällä kertaa huolestuttavaksi. Maailmanlaajuisesti ympäristön tila oli kahden vastaajan mielestä hyvä, 12 vastaajan mielestä huolestuttava ja kaksi vastaajaa koki ympäristön tilan erittäin huolestuttavaksi. Viisi vastaajaa ei osannut arvioida ympäristön tilaa maailmanlaajuisesti. Eli ongelmien ei suoranaisesti nähty vastaushetkellä, ei ennen käynnistämistilaisuuksia eikä kesän pesäpallokoulujen jälkeenkään, koskettavan vastaajia erityisen omakohtaisesti.

KUVIO 7. Pesäpallokouluohjaajien ja rehtoreiden näkemys pesiskoulujen jälkeän ympäristön tilasta kotiseudulla, Suomessa ja maailmanlaajuisesti.

(N=21)

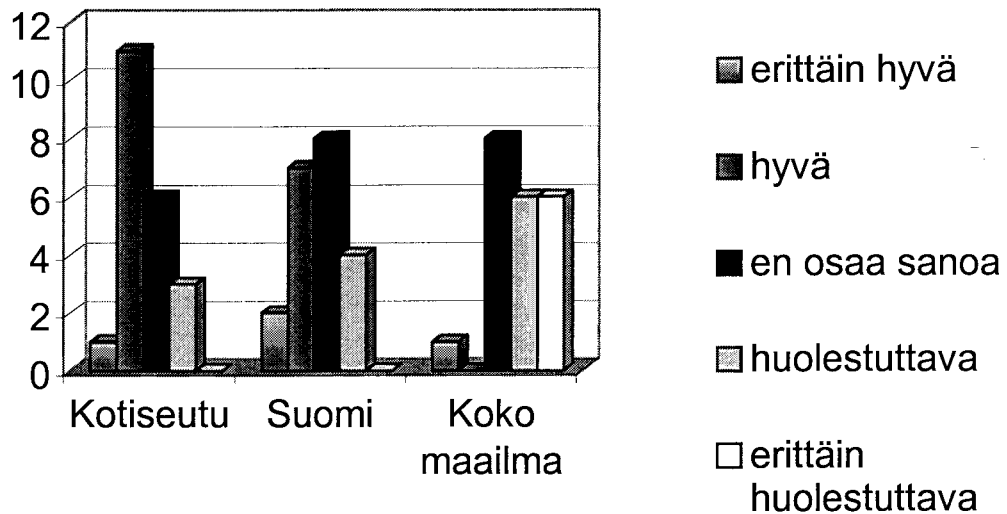
Tarkasteltaessa mielipiteitä ympäristön tilan kehityksestä tulevaisuudessa ja vertaamalla vastauksia ennen käynnistämistilaisuuksia saatuihin tuloksiin, voidaan näkemysten ympäristön tilan kehittymisestä todeta pysyneen samansuuntaisena kuin ennen käynnistämistilaisuuksiakin (kuvio 8).

Parhaaksi tilanne nähtiin edelleen kotiseudulla. Vastaajista 11 uskoi ympäristön tilan pysyvän kotiseudulla hyvänä ja yhden vastaajan mielestä kehittyvän erittäin hyväksi, mutta kolme vastaajaa uskoi kehityksen kotiseudulla olevan ympäristön kannalta huolestuttavaa. Kuusi vastaajaa ei osannut arvioida kehityksen suuntaa.

Myös koko Suomessa ympäristön tilan kehitys nähtiin jälleen hyväksi. Koko Suomen ympäristön tilan kehityksen näki seitsemän hyväksi ja kaksi vastaajaa arvioi ympäristötilan olevan tulevaisuudessa erittäin hyvä. Toisaalta neljä kyselyyn vastannutta koki kehityksen olevan tulevaisuudessa huolestuttavaa ja kahdeksan vastaajaa ei osannut arvioida kehitystä.

Huolestuttavimmaksi ympäristön tilan kehitys nähtiin edelleen koko maailmaa tarkasteltaessa. Ympäristön tilan kehityksen näki kuusi vastaajaa olevan globaalisti erittäin huolestuttavana ja kuusi huolestuttavana. Yksi vastaaja uskoi ympäristön tilan kehittyvän maailmanlaajuisesti tulevaisuudessa erittäin hyväksi ja kahdeksan vastaajaa ei osannut arvioida kehitystä. Eli tälläkään kertaa ym-

päristön ongelmien ei tulevaisuudessakaan nähty suoranaisesti koskettavan vastaajia omakohtaisesti .

KUVIO 8. Pesäpallokouluohjaajien ja rehtoreiden näkemys pesäpallokoulujen jälkeen ympäristön tilan kehityksestä kotiseudulla, Suomessa ja maailmanlaajuisesti. (N=21)

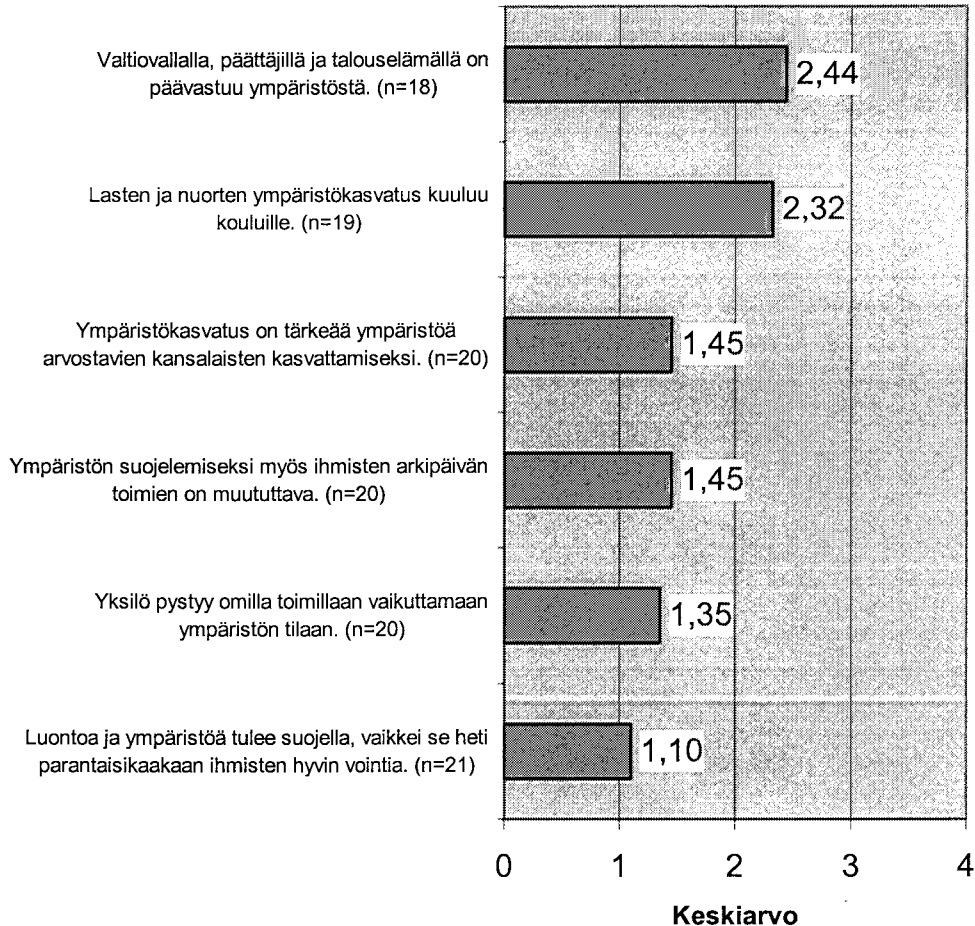
Vastaajien mielipidettä huomion kiinnittämisestä ympäristön tilaan tiedusteltiin myös pesäpallokoulujen jälkeen. Ympäristön tilaan kiinnitettiin vastaushetkellä huomiota yhden vastaajan mielestä liikaa, seitsemän vastaajan mielestä sopivasti ja 12 vastaajan mielestä liian vähän. Yksi vastaaja ei osannut sanoa. Tulokset ovat hyvin samansuuntaisia kuin kysyttäessä samaa asiaa ennen käynnistämistilaisuuksia.

Vastaajien oman ajattelutavan ja toiminnan tarkastelemiseksi vastaajia pyydettiin valitsemaan omaa toimintatapaa ja ajattelua parhaiten kuvaava väittämä annetuista vaihtoehdoista. Yhdeksän vastaajan mielestä omaa toimintatapaa ja ajattelua kuvaa parhaiten väittämä, jonka mukaan vastaaja kokee ympäristön tilan huolestuttavaksi ja onkin ryhtynyt myös omassa elämässään toimiin paremman ympäristön puolesta. Kuusi vastaajaa valitsi parhaiten itseään kuvaavaksi väittämäksi lauseen, jonka mukaan vastaaja kokee ympäristön tilan huolestuttavaksi, mutta omien elintapojen muuttaminen tuntuu vaikealta. Neljä vastaajaa koki omat jokapäiväiset toimensa niin vähäisiksi ja merkityksettömiksi ympäristöongelmien synnyssä, ettei ollut katsonut aiheelliseksi muuttaa niitä. Kaksi vastaajaa ei ollut pohtinut asiaa.

Myös nämä vastaukset olivat varsin samansuuntaisia ennen käynnistämistilaisuuksia tehdyn kyselyn tuloksien kanssa. Tosin tällä kertaa omien toimiensa merkityksettömiksi ympäristön kannalta koki suhteessa useampi vastaaja kuin aiempaan kyselyyn vastanneista, mutta ero ei ole erityisen merkittävä.

Vastaajien ympäristöasennetta kartoitettiin vielä erilaisten ympäristönsuojelua koskevien väittämien muodossa (kuvio 9). Tälläkin kertaa vastaukset olivat hyvin samansuuntaisia kuin ensimmäisessä selvityksessä ennen käynnistämistilaisuutta. Varauksettomimman kannatuksen saivat väittämät, joiden mukaan luontoa ja ympäristöä tulee suojella, vaikkei se heti parantaisikaan ihmisten hyvinvointia, ja että yksilö pystyy omilla toimillaan vaikuttamaan ympäristön tilaan.

Hieman varautuneemmin, mutta kuitenkin melko paljon samoilla linjoilla oltiin väittämien kanssa, joiden mukaan ympäristön suojelemiseksi myös ihmisten arkipäivän toimien on muututtava ja ympäristökasvatus on tärkeää ympäristöä arvostavien kansalaisten kasvattamiseksi. Eniten mielipiteet erosivat väittämistä, joiden mukaan lasten ja nuorten ympäristökasvatus kuuluu kouluille, ja että valtiovallalla, päättäjillä ja talouselämällä on päävastuu ympäristöstä. Eli tälläkin kertaa ympäristöasenteet olivat positiivisia eikä vastuuta ympäristöstä haluttu siirtää pelkästään yhteiskunnan vastuulle.

KUVIO 9. Vastaajien mielipiteet ympäristönsuojelua koskeviin väittämiin (1 = täysin samaa mieltä, 2 = jokseenkin samaa mieltä, 3 = jokseenkin eri mieltä ja 4 = täysin eri mieltä). Väittämille annetuille numerovastauksille laskettiin keskiarvot.

3.8 Ympäristökäyttäytyminen pesäpallokoulujen jälkeen

Vastaajien ympäristökäyttäytymistä kartoitettiin selvittämällä heidän ympäristön huomioimistaan arkipäivän toimissaan samalla tavoin kuin ennen käynnistämistilaisuuksien alkua.

Parhaiten vastaajat huolehtivat jälleen jätepaperien viemisestä keräykseen. Vastaajista 13 (62%) ilmoitti vievänsä paperit aina keräykseen ja yksi (5%) usein. Kolme vastaajaa ilmoitti, ettei käytössä ole keräyspistettä.

Muovikassin jätti viisi (24%) vastaajista ostamatta aina ja 13 (62%) ilmoitti ostavansa muovikassin ostoksien kuljettamiseen vain joskus. Viisi (24%) vastaajaa

vei jätelasin aina keräilypisteeseen, kuusi (28%) ilmoitti vievänsä usein ja viisi (24%) joskus. Kaksi vastaajaa ilmoitti ettei keräyspistettä ole.

Vastaajista 11 (52%) ilmoitti lajittelevansa kotona syntyvät jätteet aina ja viisi (24%) usein. Metallisia ja muovisia kertakäyttötölkkejä kaksi (10%) ei ostanut koskaan ja 17 (80%) ilmoitti ostavansa joskus.

Päivittäistavaroita ostettaessa yksi (5%) ilmoitti ympäristöystävällisyyden vaikuttavan aina valintoihin, kuusi (28%) usein ja yhdeksän (43%) joskus. Toisaalta viisi vastaajaa vastasi, ettei ympäristöystävällisyys vaikuta päivittäistavaroiden valintoihin. Päivittäisessä energian kulutuksessa pyrki aina säästämään kolme vastaajaa (15%), seitsemän (33%) usein ja 11 (52%) vastaajaa joskus.

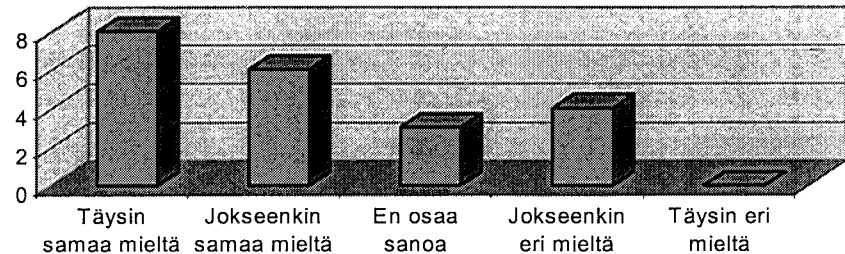
Heikointa ympäristöystävällisyyden huomioon ottaminen oli jälleen harrastusvälineitä ostettaessa. Seitsemän (33%) vastaajaa ilmoitti ympäristöystävällisyyden vaikuttavan valintoihin joskus ja 11 (52%) vastaajaa ei koskaan. Päivittäisten matkojen kulkemista tarkasteltaessa 11 (52%) vastaajaa ilmoitti kulkevansa pääsääntöisesti polkupyörällä ja kaksi (10%) polkupyörällä tai jalan.

Vertailtaessa tämänkertaisia tuloksia ennen käynnistämistilaisuuksia saatuihin vastauksiin, voidaan todeta ympäristökäyttäytymisen säilyneen suurelta osin samankaltaisena ennen ja jälkeen kestävän kehityksen pesäpallokouluprojektia. Merkittävimmät positiiviset muutokset ovat havaittavissa lajittelun lisääntymisessä. Tätä tulosta tarkasteltaessa tulee pohtia, johtuuko muutos kestävän kehityksen pesäpallokoulutoiminnasta vai tuolloin tapahtuneista lajitteluun kohdistuneista lakiuudistuksista. Toisaalta päivittäistavaroiden valinnassa ympäristön huomioon ottaminen oli pesäpallokoulujen jälkeen vähäisempää kuin ennen projektin alkua, joten selkeitä muutoksia ympäristökäyttäytymisestä suuntaan tai toiseen ei voida löytää.

3.9 Mielipiteet ympäristökasvatuksen soveltumisesta pesäpallokoulutoimintaan projektin jälkeen

Pesäpallokouluhenkilöiden näkemystä ympäristökasvatuksen soveltumisesta pesäpallokoulutoimintaan selvitettiin tiedustelemalla heidän mielipidettään väittämään, jonka mukaan ympäristökasvatus sopii hyvin pesäpallokoulutoimintaan (kuvio 10). Vastaajista täysin samaa mieltä oli kahdeksan ja jokseen-

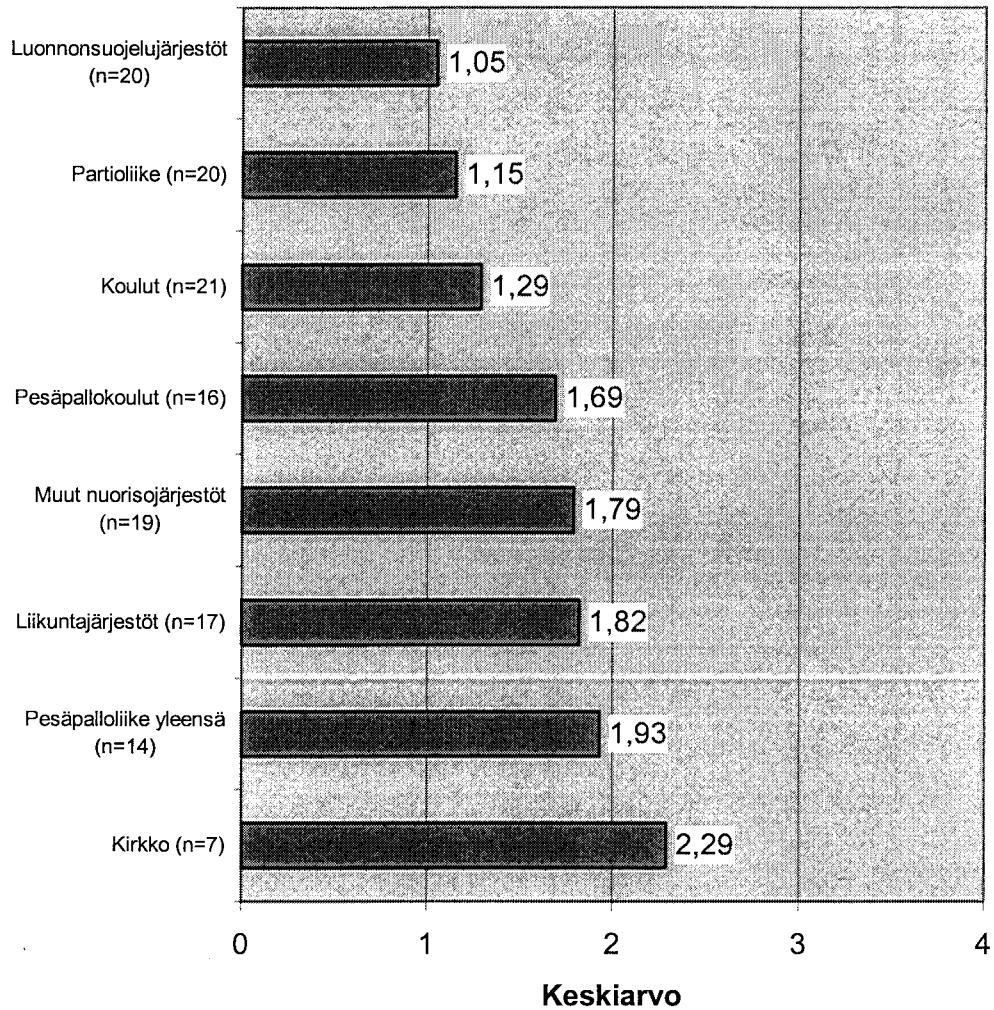
kin samaa mieltä kuusi henkilöä. Vastaajista neljä oli jokseenkin eri mieltä ja kolme ei osannut sanoa, miten ympäristökasvatus sopii pesäpallokoulutoimintaan.

KUVIO 10. Mielenpitoet väitteeseen, jonka mukaan ympäristökasvatus sopii hyvin pesäpallokoulutoimintaan. (N = 21)

Verrattaessa vastauksia ennen käynnistämistilaisuuksia saatuihin vastauksiin, voidaan todeta, että täysin samaa mieltä olevien suhteellinen osuus lisääntyi jonkin verran. Mutta vastaavasti jokseenkin samaa mieltä olevien osuus oli pienentynyt samalla, kun jokseenkin eri mieltä olevien osuus oli kasvanut. Joten selkeää muutosta tämän väittämän tuloksissa ei ole kumpaankaan suuntaan.

Asiaa selvitettiin myös kysymällä pesäpallokoulujen ohjaajilta ja rehtoreilta heidän näkemyksiään ympäristökasvatuksen sopimisesta pesäpallokoulutoiminnan lisäksi muiden yhteiskunnallisten toimintojen yhteyteen (kuvio 11). Vastaajien mielestä ympäristökasvatus sopi tälläkin kertaa kaikkiin annettuihin vaihtoehtoihin vähintään hyvin. Erittäin hyvin ympäristökasvatus sopii luonnonsuojelujärjestöjen toimintaan, partioliikkeen toimintaan sekä koulujen opetukseen. Hieman varauksellisemmin ympäristökasvatuksen katsottiin sopivan pesäpallokoulutoimintaan, muiden nuorisjärjestöjen toimintaan ja liikuntajärjestöjen toimintaan. Annetuista vaihtoehdoista heikoimmin ympäristökasvatuksen nähtiin sopivan pesäpallotoimintaan yleensä ja kirkon toimintaan.

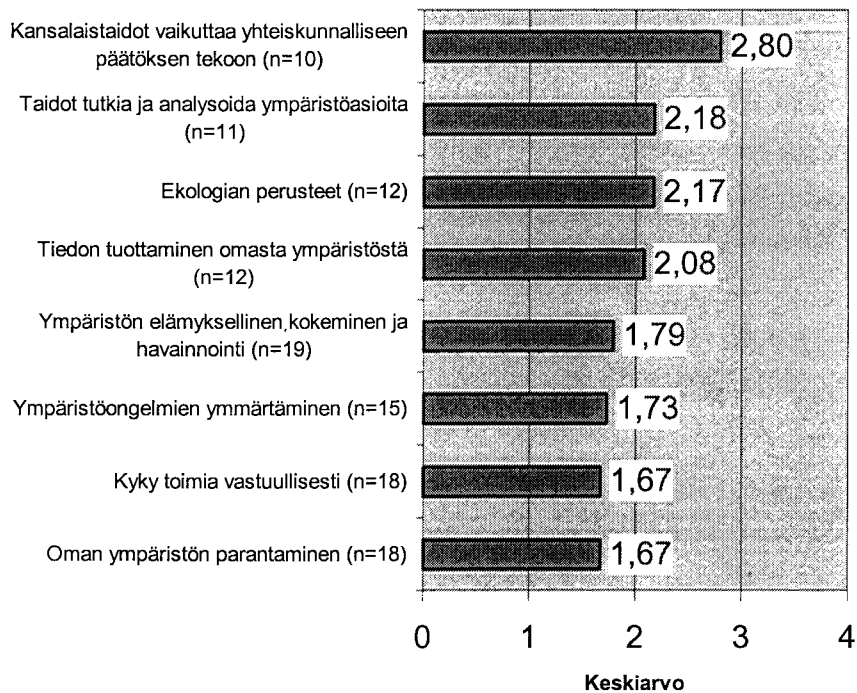

KUVIO 11. Vastaajien näkemys ympäristökasvatuksen soveltuvuudesta eri yhteiskunnallisten toimintojen yhteyteen. (1= erittäin hyvin, 2= hyvin, 3= huonosti ja 4= erittäin huonosti). Vaihtoehdoille annetuille numerovastauksille laskettiin keskiarvot. (N=21)

Ennen käynnistämistilaisuuksia saatuihin tuloksiin verrattuna kaikkien vaihtoehtojen kohdalla keskiarvot hieman laskivat mutta ei kuitenkaan erityisen merkittävästi. Pesäpallokoulutoiminnan kohdalla keskiarvo laski vähiten ja tästä syystä se paransi jonkin verran asemaansa verrattuna muihin vaihtoehtoihin ohittaen muiden nuorisjärjestöjen toiminnan sekä liikuntajärjestöjen toiminnan.

3.10 Pesäpallokoulujen rehtoreiden ja ohjaajien mielipiteet ympäristökasvatuksen osa-alueista

Pesäpallokoulujen rehtoreita ja ohjaajia pyydettiin ilmoittamaan näkemyksensä eri ympäristökasvatuksen osa-alueiden soveltuvuudesta pesäpallotoimintaan liitettäväksi (kuvio 12). Parhaiten pesäpallokoulujen toimintaan osa-alueista sopivat rehtoreiden ja ohjaajien mielestä oman ympäristön parantaminen, kyky toimia vastuullisesti, ympäristöongelmien ymmärtäminen ja ympäristön elämyksellinen kokeminen ja havainnointi. Tätä heikommin pesäpallokoulujen rehtoreiden ja ohjaajien mielestä pesäpallotoimintaan liitettäväksi sopivat tiedon tuottaminen omasta ympäristöstä, ekologian perusteet, taidot tutkia ja analysoida ympäristöasioita ja kansalaistaidot vaikuttaa yhteiskunnalliseen päätöksentekoon.

KUVIO 12. Pesäpallokoulujen rehtoreiden ja ohjaajien mielipiteet eri ympäristökasvatuksen osa-alueiden sopivuudesta pesäpallotoimintaan (1 = erittäin hyvin, 2 = hyvin, 3 = huonosti ja 4 = erittäin huonosti). Vaihtoehdoille annetuille numerovastauksille laskettiin keskiarvot. (N= 21)

3.11 Kokemuksia ja palautetta ympäristöasioiden yhdistämisestä pesäpallokoulutoimintaan

Saadun palautteen perusteella kokemukset pesäpallokoulutoiminnan ja ympäristökasvatuksen yhdistämisestä olivat pääosin positiivisia. Ne ympäristöasiat, joita toimintaan yhdistettiin, osoittautuivat toimiviksi käytännössä. Pesäpallokoululaiset olivat vastaanottavaisia, vaikkakin joissain tapauksissa ympäristöasioiden tuominen pesäpallokoulujen yhteyteen herätti aluksi ennakkoluuloja. Palautetta vanhemmilta ja pesäpallokoululaisilta saatiin varsin niukasti, mutta saatu palaute oli myönteistä.

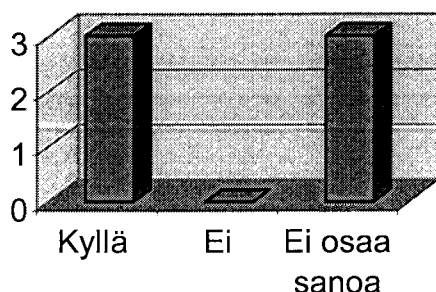
Pesäpallokoulujen ohjaajilta ja rehtoreilta saadun palautteen mukaan ympäristöasioiden yhdistämistä pesäpallokoulutoimintaan vaikeuttaneita tekijöitä ovat olleet ajanpuute, tiedonpuute, voimavarojen rajallisuus, kokemuksen puute yleensä ohjaajana toimisesta, ongelmat käytännön toteutuksessa, ohjaajien vaihtuminen sekä pesäpallokouluryhmien suuri koko.

Ajanpuute ilmeni siinä, ettei yhdistämisen suunnitteluun ja toteutukseen aina riittänyt aikaa varsinaiselta pesäpallokoulutoiminnalta. Ongelmat käytännön toteutuksessa johtuivat lähinnä resurssien ja tiedonpuutteesta, kuinka asiat opetetaan lapsille. Myös kokemuksen puute ohjaustoiminnasta vaikeutti huomion kiinnittämistä ympäristöasioihin, kun varsinaisen toiminnan ohjaamisessakin oli tekemistä tarpeeksi. Lisäksi harjoitusryhmien suuri koko vaikeutti toiminnan toteuttamista niin kokeneilla kuin kokemattomillakin ohjaajilla. Yhdessä pesäpallokoulussa toimintaa hankaloitti myös suunnitteluvaiheen jälkeinen ohjaajien vaihtuminen.

Saadusta palautteesta nousi esille myös tarpeita, toiveita ja ideoita toiminnan kehittämiseksi. Monessa tapauksessa esille nousi tarve lisäideoista ja esimerkeistä ympäristöasioiden yhdistämiseksi sekä toive ympäristöasioiden yhdistämisestä varsinaiseen toimintaan. Pesäpallokoulun toteuttamisen helpottamiseksi tarvittaisiin selvät ohjelmat, jotka ohjaisivat toimintaa. Lisäksi ryhmien kokoa tulisi pyrkiä pienentämään, jolloin pystyttäisiin antamaan syvällisempää opetusta. Pesäpallokoulujen välille toivottiin enemmän yhteistyötä. Uutena ideana ympäristöasioiden ja pesäpallokoulujen yhdistämiseksi tuli esille jonkin ympäristöteeman valitseminen ja sen toteuttaminen pesäpallokoulun aikana.

3.12 Pesäpallokouluhenkilöiden näkemys kestävän kehityksen pesäpallokoulujen tulevaisuudesta

Pesäpallokouluilta tiedusteltiin mielipiteitä kestävän kehityksen pesäpallokoulujen toteutuksesta lähitulevaisuudessa (kuvio 13). Pesäpallokouluista kolme ilmoitti, että he toteuttavat kestävän kehityksen pesäpallokoulun myös seuraavana kesänä menneen kesän positiivisten kokemusten vauhdittamana. Loput kolme pesäpallokoulua ei osannut sanoa, toteuttavatko he seuraavana kesänä kestävän kehityksen pesäpallokoulun. Syiksi mainittiin epävarmuus koko pesäpallokoulutoiminnan jatkumisesta paikkakunnalla ja epätietoisuus siitä, ketkä toimivat tuolloin pesäpallokoulun ohjaajina.

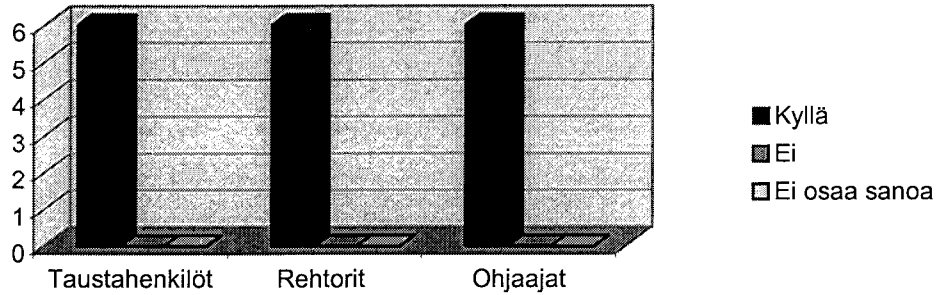

KUVIO 13. Pesäpallokoulujen toiminnasta vastaavien henkilöiden näkemys kestävän kehityksen pesäpallokoulutoiminnan jatkumisesta seuraavana kesänä. (N = 6)

3.13 Pesäpallokoulujen henkilöstön näkemykset ympäristökasvatuskoulutuksen tarpeesta

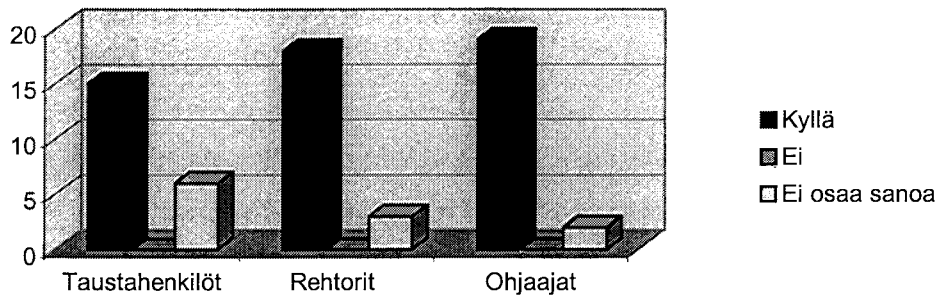
Pesäpallokoulujen ohjaajilta ja rehtoreilta tiedusteltiin heidän näkemystään omista valmiuksistaan yhdistää ympäristöasioita ja ympäristökasvatusta pesäpallokoulutoimintaan. Vastaajista 10 ilmoitti, ettei pitänyt valmiuksiaan riittävinä ja kuusi puolestaan oli sitä mieltä, että omat valmiudet ovat riittävät voidakseen yhdistää pesäpallokoulutoimintaan ympäristöasioita ja ympäristökasvatusta.

Kestävän kehityksen asioiden koulutuksen tarpeellisuutta tiedusteltiin sekä pesäpallokouluvastaavilta että pesiskoulujen rehtoreilta ja ohjaajilta (kuvat 14 ja 15). Kaikkien kuuden pesäpallokoulun vastuhenkilöiden mielestä koulutusta tarvitsivat niin taustahenkilöt, ohjaajat kuin pesäpallokoulujen rehtoritkin.

KUVIO 14. Pesäpallokouluvastaavien näkemykset kestävän kehityksen asioiden koulutuksen tarpeellisuudesta pesäpallokoulujen henkilöstölle. (N= 6)

Pesäpallokoulujen rehtoreiden ja ohjaajien näkemys oli myös hyvin samansuuntainen. Heidänkin mielestä koulutusta tarvitsevat niin pesäpallokoulujen taustahenkilöt, rehtorit kuin ohjaajatkin. Yhtään kielteistä vastausta ei annettu.

KUVIO15. Pesäpallokoulujen rehtoreiden ja ohjaajien näkemykset kestävän kehityksen asioiden koulutuksen tarpeellisuudesta pesäpallokoulujen henkilöstölle. (N= 21)

Vastaajien mielestä koulutuksen tulisi tarjota tulevaisuudessa ympäristökasvatuksen perustietojen lisäksi myös ideointia ja käytännön esimerkkejä ympäristökasvatuksen integroimiseksi pesäpallokoulutoimintaan yhdessä muiden pesäpallokoulujen kanssa. Koulutus tulisi järjestää hyvissä ajoin ennen pesäpallokoulujen alkua, jolloin valmisteluihin jäisi riittävästi aikaa.

4 POHDINTA

4.1 Yhteenveto prosessista, tuloksista ja huomioita yhdistämisestä

Kestävän kehityksen pesäpallokouluprojekti lähti liikkeelle ripeästi. Merkittävin tekijä onnistumisen kannalta oli avainhenkilöiden löytäminen ja heidän vahva sitoutuminen projektin eteenpäin viemiseen. Suur- Savon Pesis ry:n toiminnanjohtaja Sari Tompurin mukaan lähtö projektiin mahdollisti oikean kohderyhmän löytämisen pilottiprojektille, idean viennin pesäpallokoulujen tietoisuuteen ja projektiin osallistuneiden pesäpallokoulujen rekrytoinnin projektiin. Rantasalmen ympäristökasvatusinstituutin projektipäällikkö Pekka Hynnisen asiantuntemus ympäristökasvatuksen toteuttamisesta oli toinen tärkeä tekijä, minkä avulla projekti yleensä voitiin toteuttaa. Koulutussuunnitelmat valmistuivatkin avainhenkilöiden ansiosta nopeasti.

Projektin toteutumisen kannalta kriittisimmäksi vaiheeksi osoittautui sitten pesäpallokoulujen mukaan saaminen projektin toteuttamiseen. Projektista tiedottaminen pesäpallokouluille katsottiin jääneen puutteelliseksi. Kokonaan uuden asian yhdistäminen toimintaan olisi vaatinut enemmän informaatiota ja perusteluja pesäpallokoulujen ennakkoluulojen hälventämiseksi ja koulujen sitouttamiseksi tiiviimmin projektiin. Samoin koulutuksen suunnittelussa pesäpallokoulujen edustajien mukana olo olisi saattanut edesauttaa hankkeen suunnittelun ja toteutuksen onnistumista. Olihan todetut esteet kuitenkin lähinnä käytännön ongelmia, jotka olisivat kenties voitu ratkaista yhteisesti jo alkuvaiheessa. Toisaalta pesäpallokoulujen mukaan saamisen vaikeudet herättävät pohtimaan myös muita tekijöitä, jotka vaikeuttavat uusien asioiden liittämistä toimintaan. Seurojen resurssipula jo perustoimintojen osalta saattaa usein olla esteenä uusien asioiden liittämiseksi varsinaiseen seuratyöhön. Miten toimihenkilöiden voimavarat riittävät uusien asioiden yhdistämiseen toimintaan, kun ne juuri ja juuri riittävät perustoimintoihin?

Käynnistämistilaisuuksien merkitystä on pidettävä merkittävänä. Tilaisuuksiin osallistuneiden ennakkoluulot hanketta kohtaan karisivat koulutuksen edetessä osallistujien tietojen, valmiuksien ja integrointi-ideoiden lisääntyessä. Kehittämistilaisuudet järjestettiin pienimuotoisina, mutta silti toiminnalle saatiin asetettua ympäristökasvatuksellisia tavoitteita ja niiden toteuttamisessa onnistuttiin. Projektiin osallistuneista pesäpallokouluista parhaiten yhdistämisessä onnis-

tuivatkin pesäpallokoulut, joiden edustajat olivat aktiivisimmin osallistuneet kehittämistilaisuuksiin. Se kuvaako tämä toisaalta myös näiden pesäpallokoulujen henkilöstön voimakkaampaa sitoutumista ympäristöarvoihin ja niiden edistämiseen, on myös seikka, jota ei tule jättää kokonaan huomioimatta.

Näkyvin yksittäinen tapahtuma oli pesäpallokoulujen yhteinen pelipäivä Rantasalmella. Kokemukset ja palaute päivästä olivat positiivisia. Pesäpallokoulu-
laisille pelipäivä toi normaaliin toimintaan mukavaa vaihtelua ja pesäpallokoulujen ympäristökasvatusta pystyttiin täydentämään ja syventämään Järviuononkeskuksen tarjonnalla. Päivän aikana järjestetty ympäristötesti ei antanut merkittäviä eroja Kestävän kehityksen pesäpallokoulujen ja ketjun ulkopuolisen koulun välille, joten ympäristökasvatuksen integroinnilla pesäpallokoulutoimintaan ei voida katsoa olleen suoranaisia vaikutuksia ympäristötietoihin. Sen sijaan ympäristötesti nosti esille kysymyksen, voidaanko toiminnalla vaikuttaa lasten käyttäytymisen muuttamiseen ympäristöystävällisemmäksi? Pelipäivän paluumatkalla ympäristöasioista virinneet keskustelut voidaan ainakin katsoa askeleeksi tavoiteltuun suuntaan.

Saadut kokemukset ympäristökasvatuksen integroinnista pesäpallokoulutoimintaan olivat pääosin positiivisia. Ympäristöasiat, jotka toimintaan liitettiin, onnistuivat lähes poikkeuksetta ja pesäpallokoulu-
laiset suhtautuivat myönteisesti yhdistämiseen. Integroinnin ongelmat ilmenivätkin pesäpallokoulujen järjestäjien valmiuksissa ja rohkeudessa liittää uusia asioita toimintaan. Ympäristöasioita liitettiin lähinnä pesäpallokoulujen tuki- ja oheistoimintoihin. Yhdistetyt asiat olivat konkreettisia ja yksinkertaisesti toteutettavissa. Hyvänä esimerkkinä olivat yhteiskyydytykset. Kimppakyydit pesäpallokouluun olivat myös taloudellisesti järkeviä, joten niille löytyy järkiperusteita muustakin kuin ympäristönäkökulmasta.

Ympäristökasvatuksen osa-alueista parhaiten otettiin huomioon oman ympäristön parantaminen ja kyvyt toimia vastuullisesti. Pitkäsen (1994) mukaan nämä alueet sopivat hyvin lasten ympäristökasvatusmenetelmiksi, joten tässä suhteessa pesäpallokoulujen voidaan katsoa myös onnistuneen. Näiden osa-
aluiden soveltumista parhaiten pesäpallokoulujen toimintaan tukivat myös pesäpallokoulujen rehtorien ja ohjaajien mielipiteet. Vaikka pesäpallokoulujen ympäristökasvatus ei tämän projektin aikana kattanut ympäristökasvatuksen osa-
alueita kovinkaan kokonaisvaltaisesti, voidaan pesäpallokoulujen toiminnan katsoa tukevan koulujen ja muiden ympäristökasvattajien työtä edistämällä

kestävän elämäntavan omaksumista. Saadut tulokset antavat myös toimivia malleja liikuntaväen oman ympäristökasvatusoppaan kehittämistä varten.

Varsinaisen pesäpallokoulutoiminnan yhteyteen ympäristökasvatusta liitettiin vain vähän, lähinnä harjoitusten verryttelyihin. Pesäpalloa tai muuta liikuntaa opettaviin harjoitteisiin ympäristökasvatusta ei liitetty. Johtuiko tämä vaikeudesta keksiä ympäristökasvatusta palvelevia harjoitteita vai oliko kysymyksessä raja, jonka sisälle ympäristöasioita ei haluttu viedä, ei selvinnyt suoranaisesti saadusta palautteesta. Kuitenkin ohjaajan mielipide: " Olen mieltänyt pesäpallokoulun houkuttimena urheilun pariin...", herättää ajattelemaan missä määrin ympäristöasioita on järkevää tuoda liikuntakasvatukseen piiriin. Tähän tuskin löytyy suoranaista vastausta, vaan raja on jokaisen toimintaa suunnittelevan ja toteuttavan itse harkittavissa omien valmiuksiensa mukaan. Ehkä tässä piilee kuitenkin koko projektin yksi keskeisimmistä aiheista. Ympäristöasiat ja -kasvatus eivät ole mikään ulkopuolinen uusi elementti, joka liitetään toimintaan, mikäli tämä perustoiminta antaa siihen mahdollisuuden. Vaan pikemminkin kysymyksessä on sisältäpäin, tekijöiden omasta ympäristötietoisuudesta ja -vastuullisuudesta, tuleva luonnollinen asia, joka pyritään huomioimaan aina toimintaa suunniteltaessa ja toteutettaessa ilman erillistä korostusta. Tähän päämäärään pyrittäessä ympäristötietoisuuden lisääminen toimintaan on perusteltu väline.

Projektiin osallistuneiden pesäpallokoulujen taustahenkilöiden, rehtoreiden ja ohjaajien ympäristöasenteita voidaan pitää varsin positiivisina sekä ennen että jälkeen pesäpallokouluja. Niinpä osallistumisella Kestävän kehityksen pesäpallokoulujen toimintaan ei voida katsoa olleen merkittävää vaikutusta asenteiden muuttumiseen. Toisaalta jo aiemmat tutkimukset toteavat suomalaisten ympäristöasenteiden olevan positiivisia ja vastuu ympäristön hyvinvoinnista ja kestävän kehityksen edistämisestä koetaan yleisesti tärkeäksi asiaksi (Uusitalo, 1991,24 – 48, 1993, 58 – 67; Kröger, 1995). Olennaisinta onkin pyrkiä pois vapaamatkustaja-ajattelusta. Jokainen toimenpide, joilla voidaan edesauttaa ja rohkaista yksilöitä ottamaan henkilökohtaista vastuuta ympäristöstä ja toimimaan sen mukaisesti on askel kohti kestävän kehityksen tavoitteita.

Huolimatta siitä, että osa rehtoreista ja ohjaajista koki valmiutensa riittäväksi liittämään ympäristökasvatusta pesäpallokoulutoimintaan, niin lisätietoja ja -taitoja tarjoavalle koulutukselle katsottiin yleisesti olevan tarvetta. Ympäristökasvatuskoulutuksen avulla voidaankin vahvistaa pesäpallokoulujen henkilöiden

näkemyksiä ympäristöasioiden tärkeydestä ja jokaisen yksilön vaikutusmahdollisuuksista ja siten rohkaista heitä liittämään ympäristökasvatusta myös pesäpallokoulutoimintaan.

4.2 Tutkimusmenetelmän soveltuvuudesta

Tämän tutkimuksen päätehtävänä oli hankkia tietoa, kokemuksia ja palautetta ympäristökasvatuksen yhdistämisestä pesäpallokoulutoimintaan. Tutkimuksen lähtökohdan sisältämät epävarmuustekijät vaikuttivat tutkimussuunnitelman tekemiseen ja sopivan menetelmän valintaan. Koska tutkimusprojektin etenemisen mutkista ei voitu etukäteen olla varmoja, tutkimussuunnitelman ja menetelmien tuli olla riittävän joustavia, mutta kuitenkin monipuolisia ja mahdollisimman kattavan tutkimusaineiston varmistamiseksi. Näistä syistä johtuen ja kun tutkimusmenetelmän vaatimuksetkin toteutuivat, vastauksia ja ratkaisuja tutkimustehtäviin haettiin toimintatutkimuksen keinoin. Tutkimusmenetelmien voidaan katsoa täyttäneen tehtävänsä, koska vastauksia ja ratkaisuja asetetuille tutkimustehtäville saatiin. Tutkimuksen luotettavuuden kannalta Pekka Hynnisen asiantutemus ympäristökasvatuksen ja Sari Tompurin pesäpallokoulutoiminnan alueilta olivat ensisijaisen tärkeitä tekijöitä.

Tutkimusprosessi oli kestoaltaan varsin pitkä. Projekti käynnistyi jo syksyllä 1995 ja tutkimusaineisto kerättiin vuoden 1996 aikana ja saatuja vastauksia tarkasteltiin ja täydennettiin vielä kevättalvella 1997. Aineisto kerättiin luentopäiväkirjoilla ja kyselylomakkeilla sekä niitä täydennettiin tutkijan omilla havainnoilla ja projektiin osallistuneiden kanssa käydyillä keskusteluilla ja pesäpallokoulujen yhteisellä palautetilaisuudella. Aineiston monipuoliset keräysmenetelmät varmistivat keskeisten tietojen keräämisen. Syvällisempi perehtyminen pesäpallokoulujen päivittäiseen toimintaan ja toimihenkilöiden haastatteleminen olisi vaatinut enemmän resursseja kiertää pesäpallokoulupaikkakuntia. Tähän ei ollut kuitenkaan mahdollisuutta, vaan aineistoa jouduttiin keräämään kirjallisesti ja puhelimitse.

Tämä tutkimusprosessi on nähtävä eräänlaisena pilottihankkeena, jolla haettiin ensimmäisiä konkreettisia kokemuksia ympäristökasvatuksen integroimiseksi pesäpallokoulutoimintaan. Saadut tulokset ovat rohkaisevia, koska toimenpiteet, joita tehtiin olivat lähes poikkeuksetta onnistuneita ja pesäpallokoululaiset ottivat ne positiivisesti vastaan. Kuitenkin toimintaa voidaan vielä kehittää ja

löytää runsaasti uusia mielekkäitä tapoja edistää kestäväen kehityksen periaatteita pesäpallokoulun avulla. Se vaatii kuitenkin runsaasti tukitoimenpiteitä, koulutusta, ohjausta ja rohkaisua ympäristöasioiden yhdistämiseksi pesäpallokoulutoimintaan. Tämän kehitystyön edistämiseksi toimintatutkimus yksi käyttökelpoinen vaihtoehto.

LÄHTEET

- Aho, L. (1990) Ympäristökasvatuksen tutkimuksesta. Teoksessa Suomen kasvatustieteellinen aikakausikirja *Kasvatus* 21:3, 157-165.
- Allardt, E. (1991) Kestävän kehityksen yhteiskunnallisista edellytyksistä. Teoksessa Massa, I; Sairinen, R. (toim.) *Ympäristökysymys*, 11-23.
- Borg, P. (1984) Luonnon ja ympäristösuojelun historia. Teoksessa Ruuhijärvi, T.; Häyrynen, U. (toim.) *Ympäristönsuojelu 2*. Tampere. Kirjayhtymä, 7-18.
- Cachay, K. (1993) Sports and environment. Sports for everyone - room for everyone? *International Review for Sociology of Sport*. (1993) 28/2+3, 311-321.
- Carr, W.; Kemmis, S. (1986) *Becoming critical: Education, Knowledge and Action Research*. Lontoo. Farmer Press.
- Coombs, P. H. (1985) *The world crisis in education: the view from the eighties*. New York. Oxford University Press.
- Disinger, J. F. (1983) Environmental Education's Definitional Problem. ERIC. Clearinhouse for Science. Mathematics and Environmental Education. Information Bulletin No. 2.
- Grönfors, M. (1985) *Kvalitatiiviset kenttätömenetelmät*. Juva. WSOY.
- Haavisto, T. (1993) Ympäristöasenteet ja -käyttäytyminen. Teoksessa Kajanto, A. (toim.) *Ympäristökasvatus Vapaan sivistystyön 33. vuosikirja*. Jyväskylä. Gummerus.
- Hancock, T. (1991) *Promoting health environmentally*. Seminaariesitelmä.
- Herva.; Oittinen, A.; Vuolle, P. (toim.) *Luonto - ainutkertainen vapaa-aikaresurssimme*. Konferenssiraportti. VI Pohjoismainen "Talvilomailu ja luonto" - konferenssi. Jyväskylässä 10 - 12.3.1992. Jyväskylä. Painoporras Oy.

- Hungerford, H.; Volk, T. L. (1990) Changing learner behavior through environmental education. *J. Environ. Educ.* 21(3), 8 – 21.
- Hynninen, P. (1995) Julkaisematon ympäristökasvatusmateriaali.
- IUCN (1991) Kansainvälinen luonnonsuojeluliitto. Välitämmekö maapallosta? Kestävän elämäntavan ohjelma. Tiivistelmä. Iisalmi. IS-paino.
- Jyrkämä, J. (1978) Toimintatutkimuksen teoriasta ja tutkimuskäytännöstä. Sosiaalipoliittisen yhdistyksen vuosikirja. Kolmas vuosikerta.
- Kajanto, A. (1993) (toim.) Ympäristökasvatus. Jyväskylä. Gummerus.
- KM (1989). Ympäristön ja kehityksen Suomen toimikunnan mietintö. Komiteanmietintö 1989:9. Helsinki.
- Kröger, S. (1996) Nuoria surettaa luonnonmaiseman tuhoutuminen. *Helsingin Sanomat* 27.1.1996. s. D3.
- Kurtakko, K. (1991) Toimintatutkimus koulun ja opetuksen kehittämisessä. Teoksessa Syrjälä, L.; Merenheimo, J. (toim.) Kasvatustutkimuksen laadullisia lähestymistapoja. Kasvatustieteellisen tiedekunnan opetusmonisteita 39. Oulun Yliopisto, 50-61.
- Kvale, (1989) *Issues of validity in qualitative research*. Lontoo. Chartwell Bratt.
- Käpylä, M. (1989) Ympäristöarvoihin kasvattaminen. Teoksessa Suomen kasvatustieteellinen aikakausikirja *Kasvatus* 20:3, 210-217.
- Käpylä, M (1994) Ympäristökasvatus – opetussuunnitelman lisäkoriste vai kasvatuksen perusteisiin ulottuva muutosvaatimus? Teoksessa *Koulu ympäristönvaalijana Ympäristökasvatus*, 14.
- Leinonen, M.; Ruuhijärvi, R. (1983) Ympäristökasvatus, -koulutus ja -valistus. Teoksessa Ruuhijärvi, T.; Häyrinen, U. (toim.) *Ympäristönsuojelu* 2. Tampere. Kirjayhtymä, 323-335.

- Liikunnan yhteiskunnallinen perustelu. (1994) Tieteellinen katsaus. Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja 90. Jyväskylä. LIKES.
- Linkola, K. (1941) Luonnonsuojelumme kehityksestä. Suomen luonto 1.
- Massa, I; Sairinen, R. (toim.) (1993) Ympäristökysymys. Ympäristöuhkien haaste yhteiskunnalle. Gaudeamus.
- Mäntylä, K.; Pyykkönen, T. (1995) Kestävään liikuntaan. Teoksessa Kevyt alkusoitto liikuntauralle. Toinen uudistettu painos. Liikuntatieteellisen Seuran moniste Nro. 20. Helsinki, 75-88.
- Norgaard, R. B. (1988) Sustainable development: a co-evolutionary view. Futures, Vol. 20, No. 6.
- Nykänen, R.; Kinnunen, J. (1992) Taivaan merkit. Pienten lasten ympäristökasvatus. Mannerheimin lastensuojeluliitto.
- Nyström, L. (1993) Koulu ja Ympäristökasvatus. Teoksessa Kajanto, A. (toim.) Ympäristökasvatus Vapaan sivistystyön 33. vuosikirja. Jyväskylä. Gummerus, 90-96.
- Oittinen, A (1994). Liikunta ja urheilu ympäristökysymysten ja kestävän kehityksen näkökulmasta. Teoksessa Liikunnan yhteiskunnallinen perustelu. Tieteellinen katsaus. Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja 90. Jyväskylä. LIKES, 299-306.
- Oittinen, A. (1995) Suomalaisen aikuisväestön vapaa-ajanviihtelyn ja liikuntaharrastusten tarkastelua kestävän kehityksen näkökulmasta sekä suhteessa ympäristötietoisuuteen. Liikunnan sosiaalitieteiden laitos. Jyväskylän Yliopisto.
- Ojala, O. (1992) Liikunta ja urheilu kestävään kehitykseen. Teoksessa Herva.; Oittinen, A.; Vuolle, P. (toim.) Luonto - ainutkertainen vapaa-aikaresurssimme. Konferenssiraportti. VI Pohjoismainen "Talvilomailu ja luonto" - konferenssi. Jyväskylässä 10 - 12.3.1992. Jyväskylä. Painoporras Oy, 15-17.

- Opetushallitus (1994) Peruskoulun opetussuunnitelman perusteet 1994. Helsinki. Valtion painatuskeskus.
- Our common future. (1987) World Commission on Environment and Development. Oxford. Oxford University Press.
- Pesäpalloliitto. Kestävä kehitys syntyy ruohonjuuresta ja kasvaa kotipesässä. PPL:n kalvosarja.
- Pitkänen, S. (1994) Maakasvatus. Luento 23.4.1994.
- Powley, T.; Evans, D. (1979) Towards a methodology of action research. Journal of Social Policy No. 8:1.
- Rapoort, R. (1970) Three dilemmas in action research. Human relation. Vol. 23. No. 6.
- Rikkinen, H. (1983) Ympäristökasvatus. Teoksessa Suomen kasvatustieteellinen aikakausikirja Kasvatus 14:4, 296-304.
- Räsänen, R. (1993) Opettajan etiikkaa etsimässä. Opettajan etiikka- opintojakson kehittäelyprosessitoimintatutkimuksena opettajankoulutuksessa. Oulun opettajankoulutuslaitos. Oulun Yliopisto.
- Rynning, M-R. (1993) Asenteiden muuttumisen edellytykset ja lainalaisuudet. Teoksessa Kajanto, A.(toim.) Ympäristökasvatus Vapaan sivistystyön 33. vuosikirja. Jyväskylä. Gummerus, 65-77.
- Suomen Akatemia (1990). Kestävän kehityksen tutkimusohjelma.
- Suomen Liikunta ja Urheilu ry., (1998a) Liikunnan ja urheilun ympäristöhanke. Toimintasuunnitelma vuosille 1998 – 2000.
- Suomen Liikunta ja Urheilu ry., (1998b) Lasten ja nuorten tieto ja asenteet tiettyissä ympäristökysymyksissä. Haastattelututkimus. SLU-julkaisusarja 7/98. Helsinki. Multiprint.

- Syrjälä, L.; Numminen, M. (1988) Tapaustutkimus kasvatustieteessä. Kasvatustieteiden tiedekunnan tutkimuksia 51. Oulun Yliopisto.
- Swedner, H.; Abrahamsson, B. (1976) Organisationsteori och aktionsforskning. Rapport utarbetad på uppdrag av Statskontoret, I.
- Söyrinki, N. (1954) Luonnonsuojelun käsikirja. Helsinki. Otava.
- Town, S. (1973) Action research and social policy: some recent British experience. The sociological Review. Vol. 21. No. 4.
- Uusitalo, L. (1991) Oma etu vai yhteinen hyvä? - Ympäristötietoisuuden ja toiminnan ristiriita. Teoksessa Massa, I; Sairinen, R. (toim.) Ympäristökysymys. Jyväskylä. Gaudeamus, 24-48.
- Uusitalo, L. (1993) Asenteiden ja käyttäytymisen ristiriita-aste ympäristökasvatukselle. Teoksessa Kajanto, A. (toim.) Ympäristökasvatus. Jyväskylä. Gummerus, 58-68.
- Vatanen, J. (1993) Läpilyönti - pesäpallon junioritoimintaopas. Yhteispelit r.y.
- Venäläinen, M. (1993) Mitä on ympäristökasvatus. Teoksessa Kajanto, A. (toim.) Ympäristökasvatus Vapaan sivistystyön 33. vuosikirja. Jyväskylä. Gummerus, 13-29.
- Willberg, H. (1992) Kestävän kehityksen teoriaa ja käytäntöä. Kestävän kehityksen kuntaprojektin julkaisu.
- World Resources Institute and International Institute for Environment and Development (1986) World Resources 1986. New York. Basic Books.
- Yhteinen tulevaisuutemme. (1988) Ympäristön ja kehityksen maailmankomission raportti. Ympäristöministeriö. Ulkoasiainministeriö. Helsinki.

Hyvä pesiskouluvastaava!

Pesäpalloliike on lähtenyt mukaan tukemaan UNCED:n käynnistämää Kohti kestäväää kehitystä-projektia. Yhteistyössä ympäristöministeriön, opetusministeriön ja opetushallituksen kanssa Pesäpalloliitto on käynnistänyt kestävään kehityksen pilottihankkeen liikunnan alueella ja on siten kansallisesti toteuttamassa UNCED-projektia.

Eräänä projektin keskeisenä alueena on kestävään kehityksen mukaisen elämäntavan edistäminen myös pesiskoulutoiminnassa. Tämän projektin pilottialueeksi on valittu Suur-Savon Pesis ry:n alue ja kohderyhmäksi sen pesiskoulut. Tavoitteena on yhdistää kestävään kehityksen periaatteet pesiskoulutoimintaan käyttämällä välineenä ympäristökasvatusta. Suur-Savon Pesis ry:n pesiskouluista saatujen kokemusten perusteella on tavoitteena luoda malli kaikille maan pesiskouluille. Olette siis edelläkävijöitä tällä alueella!

Saadaksemme mahdollisimman hyvin tietoa pesiskoulutoiminnan ja ympäristökasvatuksen yhdistämisprosessista olemme käynnistäneet yhdessä Pesäpalloliiton ja Jyväskylän Yliopiston kanssa tutkimuksen, jonka aineistoon tämäkin analyysi kesän 1995 pesiskoulusta kuuluu.

Tämän seuranne kesän 1995 pesiskoulun toimintaan liittyvän analyysin tarkoituksena on toimia verta-lukohtana kesän 1996 pesiskouluille. Saadaksemme mahdollisimman luotettavaa tietoa, toivomme sinun vastaavan kysytyihin asioihin mahdollisimman tarkasti. Lisätietoja saat Janne Hentuselta p. 950-5661418 (klo 17.00 jälkeen ja viikonloppuisin). Vastauksesi käsitellään ehdottoman luottamuksellisesti.

Palauta vastauksesi seuraavassa Ympäristökasvatuskoulutuksessa tai lähettämällä ne oheisessa palautuskuoressa 10.5.1996 mennessä.

Kiitos vastauksistasi jo etukäteen!

Janne Hentunen
liikuntatieteiden yo

ANALYYSI KESÄN 1995 PESISKOULUSTA

1. Seuran nimi: _____

2. Ohjaajien lukumäärä: _____

3. Pesiskoululaisten lkm.: _____

4. Pesiskoulun hinta: _____

5. Sisarhinta: _____

6. Miten pesiskoulu markkinoitiin kohderyhmälle? (koulukierros, julisteet, lehti-ilmoitukset ym. ?)

---

7. Pesiskoulun sisältö

Ydintuote

Tukiosat (olennaisesti liikuntaan liittyvät esim. pelit, leirit, testit, muut lajit jne.)

Oheispalvelut (muut tapahtumat ja tuotteet, jotka ovat toiminnan kannalta merkittäviä esim avajaiset, päättäjäiset, asut, pesiskoulupassin suomat edut jne.)

---

8. Pesiskoulun runko-ohjelma

Milloin pesiskoulu alkoi ja päättyi? Mitä pesiskoulussa tapahtui avajaisten ja päättäjäisten välillä?

Avajaiset

Pesiskoulutoiminta

Muu toiminta

Päättäjäiset

---

9. Huomioitiinko pesiskoulussa kestävän kehityksen periaatteita? Ympyröi valitsemasi vaihtoehto.

1 Ei

2 Kyllä

10. Jos huomioitiin , niin miten?

---

11. Miten pesiskoululaiset ottivat kestävän kehityksen asiat vastaan ?

KIITOS VASTAUKSISTASI !

Hyvät pesiskouluvastaavat !

Pesäpalloliike on lähtenyt mukaan tukemaan UNCED:n käynnistämää Kohti kestävästä kehityksestä-projektia. Yhteistyössä ympäristöministeriön, opetusministeriön ja opetushallituksen kanssa

Pesäpalloliitto on käynnistänyt kestävästä kehityksestä pilottihankkeen liikunnan alueella ja on siten kansallisesti toteuttamassa UNCED-projektia. Eräänä hankkeen keskeisenä alueena on kestävästä kehityksestä mukaisen elämäntavan edistäminen myös pesiskoulutoiminnassa. Kyseisen elämäntavan tavoitteena on tyydyttää nykykuvon tarpeet vaarantamatta tulevien sukupolvien mahdollisuuksia tyydyttää omat tarpeensa.

Kestävästä kehityksestä pesiskoulu- projektin pilottialueeksi on valittu Suur-Savon Pesis ry:n alue ja kohderyhmäksi sen pesiskoulut, joista osa onkin lähtenyt viemään eteenpäin kyseistä projektia.

Tavoitteena on yhdistää kestävästä kehityksestä periaatteet pesiskoulutoimintaan käyttämällä välineenä lähinnä ympäristö-kasvatusta. Suur-Savon Pesis ry:n pesiskouluista saatujen kokemusten perusteella on tavoitteena luoda malli kaikille maan pesiskouluille. Olette siis edelläkävijöitä tällä alueella!

Saadaksemme mahdollisimman hyvin tietoa pesiskoulutoiminnan ja ympäristökasvatuksen yhdistämisprosessista olemme käynnistäneet yhdessä Pesäpalloliiton ja Jyväskylän Yliopiston kanssa tutkimuksen, jonka aineistoon tämäkin analyysi kesän 1996 pesiskoulusta kuuluu.

Pesiskoulujen ollessa nyt tältä kesältä onnellisesti takana, on aika kerätä kokemuksia ja tietoa kesän 1996 pesiskouluista. **Toivomme, että tämän analyysin tekemiseen ja oheiselle lomakkeelle kirjaamiseen osallistuisi kaikki pesiskoulun suunnittelusta, organisoinnista ja toteutuksesta vastanneet henkilöt. Tällöin saisimme mahdollisimman totuudenmukaisen ja monipuolisen näkemyksenne pesiskoulutoiminnastanne ja mielipiteenne pesiskoulutoiminnan kehittämisestä. Ympyröikää haluamanne vaihtoehto ja/tai täydentäkää vastauksenne annetuille viivoille. Lisätietoja saatte Janne Hentuselta (p. 050-5661418 klo 17.00 jälkeen ja viikonloppuisin). Vastauksenne käsitellään ehdottoman luottamuksellisesti. Palauttakaa vastauksenne oheisessa palautuskuoressa 15.9.1996 mennessä.**

Yhteistyöstänne kiittäen,

Pauli Vuolle
Professori

Sari Tompuri
Toiminnanjohtaja,
Suur-Savon Pesis ry

Janne Hentunen
liikuntatieteiden y

ANALYYSI KESÄN 1996 PESISKOULUSTA

(Täydennä annetuille viivoille ja/tai ympyröi oikea vaihtoehto)

1. Seuran nimi: _____

2. Ohjaajien lukumäärä: _____

3. Pesiskoululaisten lkm.: _____

4. Pesiskoulun hinta: _____

5. Sisarhinta: _____

6. Miten pesiskoulu markkinoitiin kohderyhmälle? (koulukierros, julisteet, lehti-ilmoitukset ym. ?)

---

7. Pesiskoulun sisältö

Ydintuote

Tukiosat (olennaisesti liikuntaan liittyvät esim. pelit, leirit, testit, muut lajit jne.)

Oheispalvelut (muut tapahtumat ja tuotteet, jotka ovat toiminnan kannalta merkittäviä esim avajaiset, päättäjäiset, asut, pesiskoulupassin suomat edut jne.)

---

8. Pesiskoulun runko-ohjelma

Milloin pesiskoulu alkoi ja päättyi? Mitä pesiskoulussa tapahtui ? (eri tapahtumien ja toimintojen sisältö?)

Avajaiset

Pesiskoulutoiminta (varsinaisten harjoitusten runko-ohjelma)

Muu toiminta (tukiosat + oheispalvelut)

Päättäjäiset

---

9. Huomioitiinko pesiskoulussa kestävän kehityksen periaatteita (lähinnä ympäristökasvatusta)? Ympyröikää valitsemanne vaihtoehto ja täydentäkää vastauksenne annetuille viivoille.

1   Ei, miksei?

---

2   Kyllä

10. Jos huomioitiin , niin miten?

Varsinainen (päivittäinen) pesiskoulutoiminta

Muu toiminta (tukiosat + oheispalvelut)

---

11. Miten pesiskoululaiset omaksuivat kestävän kehityksen asiat

(ympäristökasvatuksen)? Millaisia muita kokemuksia ja palautetta olette saaneet ympäristöasioiden ja pesiskoulutoiminnan yhdistämisestä ?

---

12. Onko kestävän kehityksen asioiden (ympäristökasvatuksen) yhdistämisessä pesiskoulutoimintaan ilmennyt ongelmia ? (suunnittelu, organisointi, toteutus, rahoitus yms.?) Ympyröikää valitsemanne vaihtoehto.

- 1 ei
- 2 kyllä
- 3 emme osaa sanoa

13. Jos on ilmennyt, niin millaisia?

---

14. Miten kestävän kehityksen pesiskoulutoimintaa mielestänne tulisi kehittää?

---

15. Osallistuiko pesiskoulunne kestävän kehityksen pesiskouluketjun kehittämistilaisuuksiin keväällä 1996 Rantasalmella? Ympyröikää oikea vaihtoehto/ oikeat vaihtoehdot.

- 1 kyllä, ensimmäiseen tilaisuuteen 21.4.1996
- 2 kyllä, toiseen tilaisuuteen 8.5.1996
- 3 ei osallistunut

16. Koitteko kehittämistilaisuudet hyödyllisiksi pesiskoulutoiminnan kannalta?

Ympyröikää valitsemanne vaihtoehto ja täydentäkää vastauksenne annetuille viivoille.

- 1 ei, perustelut?

---

2 kyllä, millä tavoin?

---

3 emme osaa sanoa

17. Koetteko pesiskouluväen kestävän kehityksen koulutuksen tarpeelliseksi?

pesiskoulujen taustahenkilöille

- 1 ei
2 kyllä
3 emme osaa sanoa

pesiskoulujen rehtoreille

- 1 ei
2 kyllä
3 emme osaa sanoa

pesiskouluohjaajille

- 1 ei
2 kyllä
3 emme osaa sanoa

18. Jos koulutusta tarvittaisiin, miten se tulisi järjestää? Mitä asioita koulutuksessa tulisi käsitellä? (ajankohta, sisältö yms.?)

---

19. Järjestättekö pesiskoulun kesällä 1997?

1. Ei
2. Kyllä
3. Emme osaa sanoa

20. Onko aikomus yhdistää pesiskoulun toimintaan kestävän kehityksen periaatteita?

1. Ei, miksi?

---

2. Kyllä, miksi?

---

3. Emme osaa sanoa, miksi?

---

21. Tämän analyysin tekemiseen osallistuneiden henkilöiden tehtävät / toimet pesiskoulussa?

KIITOS VASTAUKSISTANNE!

Hyvä pesiskouluvastaava!

Pesäpalloliike on lähtenyt mukaan tukemaan UNCED:n käynnistämää Kohti kestäväää kehitystä-projektia. Yhteistyössä ympäristöministeriön, opetusministeriön ja opetushallituksen kanssa Pesäpalloliitto on käynnistänyt kestävään kehityksen pilottihankkeen liikunnan alueella ja on siten kansallisesti toteuttamassa UNCED-projektia.

Eräänä projektin keskeisenä alueena on kestävään kehityksen mukaisen elämäntavan edistäminen myös pesiskoulutoiminnassa. Tämän projektin pilottialueeksi on valittu Suur-Savon Pesis ry:n alue ja kohderyhmäksi sen pesiskoulut. Tavoitteena on yhdistää kestävään kehityksen periaatteet pesiskoulutoimintaan käyttämällä välineenä ympäristökasvatusta. Suur-Savon Pesis ry:n pesiskouluista saatujen kokemusten perusteella on tavoitteena luoda malli kaikille maan pesiskouluille. Olette siis edelläkävijöitä tällä alueella!

Saadaksemme mahdollisimman hyvin tietoa pesiskoulutoiminnan ja ympäristökasvatuksen yhdistämisprosessista olemme käynnistäneet yhdessä Pesäpalloliiton ja Jyväskylän Yliopiston kanssa tutkimuksen, jonka aineistoon tämäkin kysely kuuluu.

Tämän kyselyn tarkoituksena on selvittää koulutukseen osallistuvien ympäristöasenteita ja mielipiteitä aiheeseen liittyvistä asioista. Saadaksemme mahdollisimman luotettavaa tietoa, toivomme sinun vastaavan niin kuin sinusta juuri tällä hetkellä tuntuu. Ympyröi haluamasi vaihtoehto tai täydennä annetulle viivalle. Lisätietoja saat Janne Hentuselta. Vastauksesi käsitellään ehdottoman luottamuksellisesti.

Kiitos vastauksistasi jo etukäteen!

Janne Hentunen
liikuntatieteiden yo

9. Millaiseksi koet ympäristön tilan tällä hetkellä:

Kotiseudullasi:	Suomessa:	Maailmanlaajuisesti:
1 eritt. hyvä	1 eritt. hyvä	1 eritt. hyvä
2 hyvä	2 hyvä	2 hyvä
3 en osaa sanoa	3 en osaa sanoa	3 en osaa sanoa
4 huolestuttava	4 huolestuttava	4 huolestuttava
5 erittäin huolestuttava	5 erittäin huolestuttava	5 erittäin huolestuttava

10. Millaiseksi uskot ympäristön tilan kehittyvän tulevaisuudessa:

Kotiseudullasi:	Suomessa:	Maailmanlaajuisesti:
1 eritt. hyvä	1 eritt. hyvä	1 eritt. hyvä
2 hyvä	2 hyvä	2 hyvä
3 en osaa sanoa	3 en osaa sanoa	3 en osaa sanoa
4 huolestuttava	4 huolestuttava	4 huolestuttava
5 erittäin huolestuttava	5 erittäin huolestuttava	5 erittäin huolestuttava

11. Kuinka paljon ympäristön suojeluun ja ympäristön tilaan kiinnitetään mielestäsi huomiota?

- 1 liian paljon
- 2 sopivasti
- 3 liian vähän
- 4 en osaa sanoa

12. Seuraavassa on lueteltu eräitä väittämiä. Merkitse mitä mieltä niistä olet ympyröimällä omaa mielipidettäsi parhaiten vastaava numero jokaisen väittämän jälkeen.

Täysin samaa mieltä	Joks. samaa mieltä	En osaa sanoa	Joks. eri mieltä	Täysin eri mieltä
---------------------	--------------------	---------------	------------------	-------------------

1. Luontoa ja ympäristöä tulee suojella, vaikka se heti parantaisikaan ihmisten hyvinvointia.

1   2   3   4   5

	Täysin samaa mieltä	Joks. samaa mieltä	En osaa sanoa	Joks. eri mieltä	Täysin eri mieltä
2. Ympäristön suojelemiseksi myös ihmisten arkipäivän toimien on muututtava.	1	2	3	4	5
3. Yksilö pystyy omilla toimillaan vaikuttamaan ympäristön tilaan.	1	2	3	4	5
4. Valtiovallalla, päättäjillä ja talouselämällä on päävastuu ympäristöstä.	1	2	3	4	5
5. Ympäristökasvatus on tärkeää ympäristöä arvostavien kansalaisten kasvattamiseksi.	1	2	3	4	5
6. Lasten ja nuorten ympäristökasvatus kuuluu kouluille.	1	2	3	4	5
7. Ympäristökasvatus sopii hyvin pesiskoulutoimintaan.	1	2	3	4	5

13. Mikä seuraavista kohdista kuvaa parhaiten omaa ajattelutapaasi ja toimintaasi? Ympyröi vain yksi vaihtoehto.

1. En koe ympäristön ja luonnon tilaa niin huolestuttavaksi, että olisin sen vuoksi katsonut tarpeelliseksi muuttaa omia elintapojani.
2. Koen omat jokapäiväiset toimeni niin vähäisiksi ja merkityksettömiksi ympäristöongelmien synnyssä, etten ole katsonut aiheelliseksi muuttaa niitä.
3. Koen ympäristön tilan huolestuttavaksi, mutta omien elintapojeni muuttaminen tuntuu vaikealta.
4. Koen ympäristön tilan huolestuttavaksi ja olenkin ryhtynyt myös omassa elämässäni toimiin paremman ympäristön puolesta.
5. En ole pohtinut asiaa.

14. Lajitteletko kotonasi syntyvät jätteet?

- 1 aina
- 2 usein
- 3 joskus
- 4 en koskaan

15. Vietkö kotonasi kertyvät jätepaperit paperin keräykseen?

- 1 aina
- 2 usein
- 3 joskus
- 4 en koskaan
- 5 ei ole keräily pistettä

16. Vietkö kotonasi kertyvän jätelasin keräily pisteeseen?

- 1 aina
- 2 usein
- 3 joskus
- 4 en koskaan
- 5 ei ole keräily pistettä

17. Jos ostat juomia, onko sinulla tapana ostaa metallisia tai muovisia kertakäyttötölkkejä?

- 1 aina
- 2 usein
- 3 joskus
- 4 en koskaan
- 5 en osta

18. Kun ostat ruokaa kaupasta, ostatteko samalla niiden kuljettamiseen muovikassin?

- 1 aina
- 2 usein
- 3 joskus
- 4 en koskaan
- 5 en käy itse kaupassa

19. Ostaessasi päivittäistavaroita, vaikuttaako niiden ympäristöystävällisyys valintoihisi?

- 1 aina
- 2 usein
- 3 joskus
- 4 en koskaan

20. Ostaessasi harrastusvälineitä, vaikuttaako niiden ympäristöystävällisyys valintoihisi?

- 1 aina
- 2 usein
- 3 joskus
- 4 en koskaan

21. Pyritkö päivittäisissä toiminnoissasi säästämään energian kulutuksessa?

- 1 aina
- 2 usein
- 3 joskus
- 4 en koskaan

22. Miten kuljet päivittäiset matkasi pääasiallisesti?

- 1 henkilöautolla yksin
- 2 henkilöautolla, useampi matkustaja yhdessä
- 3 julkisilla liikennevälineillä (linja-auto, juna yms.)
- 4 osan matkasta henkilöautolla, osan julkisella kulkuvälineellä
- 5 polkupyörällä
- 6 jalan
- 7 muulla tavalla
- 8 en osaa sanoa

23. Miten ympäristökasvatus mielestäsi sopii:

	erittäin hyvin	hyvin	en osaa sanoa	huonosti	eritt. huo- nosti
Koulujen opetukseen	1	2	3	4	5
Luonnonsuojelujärjestöjen toimintaan	1	2	3	4	5
Kirkon toimintaan	1	2	3	4	5
Partioliikkeen toimintaan	1	2	3	4	5
Muiden nuorisojärjestöjen toimintaan	1	2	3	4	5
Liikuntajärjestöjen toimintaan	1	2	3	4	5
Pesäpallotoimintaan yleensä	1	2	3	4	5
Pesiskoulutoimintaan	1	2	3	4	5

Kiitos vastauksistasi !

Hyvä pesiskouluvastaava/ -rehtori/ -ohjaaja !

Pesäpalloliike on lähtenyt mukaan tukemaan UNCED:n käynnistämää Kohti kestävästä kehitystä-projektia. Yhteistyössä ympäristöministeriön, opetusministeriön ja opetushallituksen kanssa

Pesäpalloliitto on käynnistänyt kestävästä kehityksen pilottihankkeen liikunnan alueella ja on siten kansallisesti toteuttamassa UNCED-projektia. Eräänä hankkeen keskeisenä alueena on kestävästä kehityksen mukaisen elämäntavan edistäminen myös pesiskoulutoiminnassa. Kyseisen elämäntavan tavoitteena on tyydyttää nykysukupolven tarpeet vaarantamatta tulevien sukupolvien mahdollisuuksia tyydyttää omat tarpeensa.

Kestävästä kehityksen pesiskoulu- projektin pilottialueeksi on valittu Suur-Savon Pesis ry:n alue ja kohderyhmäksi sen pesiskoulut, joista osa onkin lähtenyt viemään eteenpäin kyseistä projektia. Tavoitteena on yhdistää kestävästä kehityksen periaatteet pesiskoulutoimintaan käyttämällä välineenä lähinnä ympäristökasvatusta. Suur-Savon Pesis ry:n pesiskouluista saatujen kokemusten perusteella on tavoitteena luoda malli kaikille maan pesiskouluille. Olette siis edelläkävijöitä tällä alueella!

Saadaksemme mahdollisimman hyvin tietoa pesiskoulutoiminnan ja ympäristökasvatuksen yhdistämisperusteista olemme käynnistäneet yhdessä Pesäpalloliiton ja Jyväskylän Yliopiston kanssa tutkimuksen, jonka aineistoon tämäkin kysely kuuluu.

Pesiskoulujen ollessa nyt tältä kesältä onnellisesti takana, on aika kerätä kokemuksia pesiskoulutoiminnasta ja muuta tarpeellista tietoa. Tämä kysely on tarkoitettu pesiskoulujen rehtoreille, ohjaajille ja muille tiiviisti pesiskoulutoimintaan osallistuneille. **Saadaksemme mahdollisimman luotettavaa tietoa, toivomme sinun vastaavan huolellisesti ja tuovan rohkeasti sekä monipuolisesti esille omat mielipiteesi. Ympyröi haluamasi vaihtoehto ja/tai täydennä vastauksesi annetuille viivoille. Lisätietoja saat Janne Hentuselta (p.050 -5661418 klo 17.00 jälkeen ja viikonloppuisin). Vastauksesi käsitellään ehdottoman luottamuksellisesti. Palautathan vastauksesi oheisessa palautuskuoressa 31.8.1996 mennessä.**

Yhteistyöstä kiittäen,

Pauli Vuolle
Professori

Sari Tompuri
Toiminnanjohtaja,
Suur-Savon Pesis ry

Janne Hentunen
liikuntatieteiden y

Ympyröi oikea vaihtoehto ja/tai täydennä annetulle viivalle!

1. Sukupuolesi: 1 nainen
2 mies

2. Syntymävuotesi: v. _____

3. Seurasi: _____

4. Tehtäväsi pesiskoulutoiminnassa: 1 pesiskoulun rehtori
2 pesiskouluohjaaja
3 muu, mikä? _____

5. Oletko toiminut pesiskoulutehtävissä aiemmin: 1 en
2 kyllä milloin: _____
tehtävä: _____

6. Peruskoulutuksesi: 1 kansakoulu tai vähemmän
2 peruskoulu
3 lukio

7. Ammattikoulutuksesi: 1 ei ammattikoulutusta
2 ammattikoulu
3 keskiasteen ammattikoulutus
4 yliopisto-opintoja
5 akateeminen loppututkinto

8. Liikuntatoimintaan liittyvä koulutuksesi: 1 ei koulutusta
2 liiton/piirin antama koulutus
mikä? _____
3 liikunnanohjaajan koulutus
4 liikuntatieteellinen koulutus
5 joku muu
mikä? _____

9. Millaiseksi koet ympäristön tilan tällä hetkellä:

Kotiseudullasi:	Suomessa:	Maailmanlaajuisesti:
1 eritt. hyvä	1 eritt. hyvä	1 eritt. hyvä
2 hyvä	2 hyvä	2 hyvä
3 en osaa sanoa	3 en osaa sanoa	3 en osaa sanoa
4 huolestuttava	4 huolestuttava	4 huolestuttava
5 erittäin huolestuttava	5 erittäin huolestuttava	5 erittäin huolestuttava

10. Millaiseksi uskot ympäristön tilan kehittyvän tulevaisuudessa:

Kotiseudullasi:	Suomessa:	Maailmanlaajuisesti:
1 eritt. hyvä	1 eritt. hyvä	1 eritt. hyvä
2 hyvä	2 hyvä	2 hyvä
3 en osaa sanoa	3 en osaa sanoa	3 en osaa sanoa
4 huolestuttava	4 huolestuttava	4 huolestuttava
5 erittäin huolestuttava	5 erittäin huolestuttava	5 erittäin huolestuttava

11. Kuinka paljon ympäristön suojeluun ja ympäristön tilaan kiinnitetään mielestäsi huomiota?

- 1 liian paljon
- 2 sopivasti
- 3 liian vähän
- 4 en osaa sanoa

12. Seuraavassa on lueteltu eräitä väittämiä. Merkitse mitä mieltä niistä olet ympyröimällä omaa mielipidettäsi parhaiten vastaava numero jokaisen väittämän jälkeen.

Täysin samaa mieltä	Joks. samaa mieltä	En osaa sanoa	Joks. eri mieltä	Täysin eri mieltä
---------------------	--------------------	---------------	------------------	-------------------

1. Luontoa ja ympäristöä tulee suojella, vaikkei se heti parantaisikaan ihmisten hyvinvointia.

1   2   3   4   5

	Täysin samaa mieltä	Joks. samaa mieltä	En osaa sanoa	Joks. eri mieltä	Täysin eri mieltä
2. Ympäristön suojelemiseksi myös ihmisten arkipäivän toimien on muututtava.	1	2	3	4	5
3. Yksilö pystyy omilla toimillaan vaikuttamaan ympäristön tilaan.	1	2	3	4	5
4. Valtiovallalla, päättäjillä ja talouselämällä on päävastuu ympäristöstä.	1	2	3	4	5
5. Ympäristökasvatus on tärkeää ympäristöä arvostavien kansalaisten kasvattamiseksi.	1	2	3	4	5
6. Lasten ja nuorten ympäristökasvatus kuuluu kouluille.	1	2	3	4	5
7. Ympäristökasvatus sopii hyvin pesiskoulutoimintaan.	1	2	3	4	5
8. Kansainvälisyyskasvatus sopii hyvin pesiskoulutoimintaan.	1	2	3	4	5
9. Pesiskoulutoiminnassa tulee tuoda esille ja hyödyntää Suomen luonnon tarjoamia raaka-aineita ja mahdollisuuksia.	1	2	3	4	5

13. Mikä seuraavista kohdista kuvaa parhaiten omaa ajattelutapaasi ja toimintaasi? Ympyröi vain yksi vaihtoehto.

1. En koe ympäristön ja luonnon tilaa niin huolestuttavaksi, että olisin sen vuoksi katsonut tarpeelliseksi muuttaa omia elintapojani.
2. Koen omat jokapäiväiset toimeni niin vähäisiksi ja merkityksettömiksi ympäristöongelmien synnyssä, etten ole katsonut aiheelliseksi muuttaa niitä.
3. Koen ympäristön tilan huolestuttavaksi, mutta omien elintapojeni muuttaminen tuntuu vaikealta.
4. Koen ympäristön tilan huolestuttavaksi ja olenkin ryhtynyt myös omassa elämässäni toimiinn paremman ympäristön puolesta.
5. En ole pohtinut asiaa.

14. Lajitteletko kotonasi syntyvät jätteet?

- 1 aina
- 2 usein
- 3 joskus
- 4 en koskaan

15. Vietkö kotonasi kertyvät jätepaperit paperin keräykseen?

- 1 aina
- 2 usein
- 3 joskus
- 4 en koskaan
- 5 ei ole keräily pistettä

16. Vietkö kotonasi kertyvän jätelasin keräily pisteeseen?

- 1 aina
- 2 usein
- 3 joskus
- 4 en koskaan
- 5 ei ole keräily pistettä

17. Jos ostat juomia, onko sinulla tapana ostaa metallisia tai muovisia kertakäyttökkejä?

- 1 aina
- 2 usein
- 3 joskus
- 4 en koskaan
- 5 en osta

18. Kun ostat ruokaa kaupasta, ostatteko samalla niiden kuljettamiseen muovikassin?

- 1 aina
- 2 usein
- 3 joskus
- 4 en koskaan
- 5 en käy itse kaupassa

19. Ostaessasi päivittäistavaroita, vaikuttaako niiden ympäristöystävällisyys valintoihisi?

- 1 aina
- 2 usein
- 3 joskus
- 4 ei koskaan

20. Ostaessasi harrastusvälineitä, vaikuttaako niiden ympäristöystävällisyys valintoihisi?

- 1 aina
- 2 usein
- 3 joskus
- 4 ei koskaan

21. Pyritkö päivittäisissä toiminnoissasi säästämään energian kulutuksessa?

- 1 aina
- 2 usein
- 3 joskus
- 4 en koskaan

22. Miten kuljet päivittäiset matkasi pääasiallisesti?

- 1 henkilöautolla yksin
- 2 henkilöautolla, useampi matkustaja yhdessä
- 3 julkisilla liikennevälineillä (linja-auto, juna yms.)
- 4 osan matkasta henkilöautolla, osan julkisella kulkuvälineellä
- 5 polkupyörällä
- 6 jalan
- 7 muulla tavalla
- 8 en osaa sanoa

23. Nimeä viisi mielestäsi pahinta ympäristöuhkaa

- 1 _____
- 2 _____
- 3 _____
- 4 _____
- 5 _____

24. Nimeä viisi keinoa vaikuttaa ympäristöuhkiin

- 1 _____
- 2 _____
- 3 _____
- 4 _____
- 5 _____

25. Miten ympäristökasvatus mielestäsi sopii: (ympyröi haluamasi vaihtoehto, vastaa kaikkiin vaihtoehtoihin)

	erittäin hyvin	hyvin	en osaa sanoa	huonosti	eritt. huo- nosti
Kotien kasvatukseen	1	2	3	4	5
Koulujen opetukseen	1	2	3	4	5
Luonnonsuojelujärjestöjen toimintaan	1	2	3	4	5
Kirkon toimintaan	1	2	3	4	5
Partioliikkeen toimintaan	1	2	3	4	5
Muiden nuorisjärjestöjen toimintaan	1	2	3	4	5
Liikuntajärjestöjen toimintaan	1	2	3	4	5
Pesäpallotoimintaan yleensä	1	2	3	4	5
Pesiskoulutoimintaan	1	2	3	4	5

26. Miten kansainvälisyyskasvatus mielestäsi sopii: (ympyröi haluamasi vaihtoehto, vastaa kaikkiin vaihtoehtoihin)

	erittäin hyvin	hyvin	en osaa sanoa	huonosti	eritt. huo- nosti
Kotien kasvatukseen	1	2	3	4	5
Koulujen opetukseen	1	2	3	4	5
Luonnonsuojelujärjestöjen toimintaan	1	2	3	4	5
Kirkon toimintaan	1	2	3	4	5
Partioliikkeen toimintaan	1	2	3	4	5
Muiden nuorisojärjestöjen toimintaan	1	2	3	4	5
Liikuntajärjestöjen toimintaan	1	2	3	4	5
Pesäpallotoimintaan yleensä	1	2	3	4	5
Pesiskoulutoimintaan	1	2	3	4	5

27. Onko pesiskoulunne toimintaan liittynyt tänä kesänä ympäristöasioiden huomioimista ja/tai ympäristökasvatusta?

- 1 ei
2 kyllä

28. Jos on, niin miten?

Varsinaisessa (päivittäisessä) pesiskoulutoiminnassa?

Oheis- ja tukitoiminnoissa (avajaiset, retket, pelipäivät, päättäjäiset ym.)?

**29. Miten mielestäsi olette onnistuneet yhdistämään pesiskoulutoiminnan ja ympäristöasiat?
Millaisia kokemuksia?**

**30. Oletko saanut pesiskoululaisilta ja/tai heidän vanhemmiltaan palautetta
ympäristöasioiden liittämistä pesiskoulutoimintaan?**

- 1   ei
2   kyllä

31. Jos olet, niin millaista?

**32. Onko Sinulle herännyt ajatuksia ja ideoita kestävän kehityksen pesiskoulutoiminnan
kehittämiseksi? Jos on, niin millaisia?**

**33. Osallistuitko 18.6.1996 Rantasalmella pidettyyn kestävän kehityksen pesiskoulujen
pelipäivään?**

- 1   en
2   kyllä

34. Jos osallistuit, millaisia kokemuksia? Miten ympäristöaiheiden ja pelipäivän yhdistämisessä mielestäsi onnistuttiin?

---

35. Oletko saanut pesiskoululaisilta ja/tai heidän vanhemmiltaan palautetta pesiskoulujen pelipäivästä?

- 1 en
- 2 kyllä

36. Jos olet, niin millaista?

---

37. Osallistuitko kestävän kehityksen pesiskoulujen kehittämistilaisuuksiin keväällä 1996 Rantasalmella?

- 1 kyllä, ensimmäiseen tilaisuuteen 21.4.1996
- 2 kyllä, toiseen tilaisuuteen 8.5.1996
- 3 en osallistunut

38. Koitko kehittämistilaisuudet hyödyllisiksi pesiskoulutoiminnan kannalta?

- 1 en, perustelut?

- 2 kyllä, millä tavoin?

- 3 en osaa sanoa

39. Miten seuraavat ympäristökasvatuksen osa-alueet mielestäsi sopivat pesiskoulutoimintaan liitettäväksi? (ympyröi haluamasi vaihtoehto, vastaa kaikkiin vaihtoehtoihin)

	erittäin hyvin	hyvin	en osaa sanoa	huonosti	eritt. huo- nosti
Ekologian perusteet	1	2	3	4	5
Ympäristön elämyksellinen kokeminen ja havainnointi	1	2	3	4	5
Ympäristöongelmien ymmärtäminen	1	2	3	4	5
Taidot tutkia ja analysoida ympäristö- asioita	1	2	3	4	5
Kansalaistaidot vaikuttaa yhteiskunnalliseen päättökseen	1	2	3	4	5
Kyky toimia vastuullisesti	1	2	3	4	5
Tiedon tuottaminen omasta ympäristöstä		2	3	4	5
Oman ympäristön parantaminen	1	2	3	4	5

40. Ovatko valmiutesi mielestäsi riittävät voidaksesi yhdistää pesiskoulutoimintaan ympäristöasioita ja ympäristökasvatusta?

- 1 ei
2 kyllä
3 en osaa sanoa

41. Jos ei, niin missä asioissa tunnet tarvitsevasi lisävalmiuksia?

---

42. Koetko pesiskouluväen kestävän kehityksen koulutuksen tarpeelliseksi?

Pesiskoulun taustahenkilöille

- 1 en
- 2 kyllä
- 3 en osaa sanoa

Pesiskoulun rehtoreille

- 1 en
- 2 kyllä
- 3 en osaa sanoa

Pesiskouluohjaajille

- 1 en
- 2 kyllä
- 3 en osaa sanoa

43. Jos koulutusta tarvittaisiin, miten se mielestäsi tulisi järjestää? Mitä asioita koulutuksessa tulisi käsitellä? (ajankohta, sisältö yms.?)

Kiitos vastauksistasi !